

European Electoral Studies

VOLUME: 7
ISSUE: 1

Studie

MICHAL MOCHŤÁK

Pozícia volieb v kontexte demokratizácie: prípad Egypta 3–16

Články

PAVLA DOČEKALOVÁ

Definície a konceptualizácie volebných podvodů 17–29

JAN KOVÁŘ a KAMIL KOVÁŘ

National or European? EP Election Campaign Themes in the News Media 30–41

MAXMILIÁN STRMISKA

Regionální stranická soutěž ve víceúrovňových uspořádáních: nové přístupy, nová agenda výzkumu? 42–47

JIŘÍ PYTELKA

Stranický systém Šlesvicko-Holštýnska po roce 1989 z hlediska Caramaniho konceptu nacionalizace 48–66

IVAN JARABINSKÝ

Obrat vlevo: Dánské parlamentní volby 2011 67–75

ANETA PINKOVÁ

Stále více „skotský“: Volby do Skotského parlamentu v roce 2011 76–87

Projekt „Evropská volební studia“ byl zpracován v rámci Výzkumného záměru Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky „Politické strany a reprezentace zájmů v soudobých evropských demokraciích“ (kód 0021622407).

Pozícia volieb v kontexte demokratizácie: prípad Egypta

Election and its Position in the Context of Democratization: The Case of Egypt

Michal Mochták* (mochtak@mail.muni.cz)

Abstract

The paper analyses and evaluates the influence of elections and electoral reforms on the process of democratization in Egypt. It interprets the transformation of authoritative regime of Hosni Mubarak in the last stage of its existence and recognizes crucial events in the modern Egyptian history that are related to the monopolization of power, through the control of elections and electoral arena. The period is characterized by the privatized democratic transformation and limited competition in the public space. The study tries to answer the questions what is the position of election in the cycle of legitimization of power and what are the patterns of electoral competition after 2011 revolutionary events. It suggests that the new elites and strong position of army in political arena deform the public space in a very similar way as Mubarak's regime did.

Keywords

Egypt, election, democratization, Mubarak, Muslim Brotherhood

Note

Text vznikol na základe konferenčného príspevku, ktorý zaznel v Brne, 9.5.2012 v rámci VIII. Politologického sympózia (MPÚ; Fakulta sociálnych štúdií, Masarykova univerzita).

---

* Autor je interný doktorand na Katedre politológie, Fakulty sociálnych štúdií, Masarykovej univerzity a výskumný pracovník Medzinárodného politologického ústavu.

Úvod

Spoločenské pohyby, ktoré sprevádzali občianske demonštrácie v arabskom svete, priniesli do výskumu demokratizácie nové stimuly. Práve tie charakterizujú posun diskusie smerom k potrebe reagovať na rýchle a dynamické zmeny, ktoré sa v jednotlivých regiónoch objavujú s neustále vyššou intenzitou. Demonštrácie, občianske nepokoje a všeobecná nespokojnosť so stavom spoločností sú znakom vývoja, istež premeny, ktorá nedisponuje atribútmi náhody v kontexte procesu demokratizácie.

Vo vzťahu k arabskému svetu však existujú odôvodnené obavy, ktoré sú spájané so skutočnou podobou demokracie alebo lepšie povedané víziou, ktorá je samotným konceptom stelesnená (Freedom House, 2012). Revolučné udalosti v regióne severnej Afriky v posledných mesiacoch ukázali, že hodnotový deficit, ktorý vznikol ako následok pokrivených mocenských vzťahov v dobe autoritárskych vlád, generoval širší okruh problémov a súčasný akademický diškurz ich je schopný pojať len obmedzene. Vývoj v Egypte naznačil, že presadzovanie demokracie je z pohľadu výstupov v interpretácii Laurencu Whiteheada charakterizované prostredníctvom neustálych turbulencií, ktorých výsledkom nie je výhradne silná, hodnotami vystužená občianska spoločnosť (Whitehead, 2002, s. 28). Tento prístup nie je v akademickej diskusii novým elementom, a to i napriek skutočnosti, že praktickým demokratizačným postupom a takzvanému politickému mainstreamu dominuje rigidný inštitucionalizmus. Ten predpokladá presne definované kroky charakterizujúce prerod režimu z bodu A do bodu B, ktorého nedielnu súčasť predstavujú voľby a ich demokratický étos.

Cieľom príspevku je interpretovať premenu autoritatívneho režimu v poslednej fáze vlády Husního Mubáraka vo vzťahu k pozícii volieb ako demokratizačného činiteľa, ktorými vyvrcholili revolučné udalosti v roku 2011. Z pohľadu časového horizontu je analyzované obdobie rokov 2001–2011, teda perióda, keď režim Husního Mubáraka pristúpil k ďalším liberalizačným krokom, za neustálej prítomnosti účelových snáh mocensky privatizovať verejný priestor, a to i prostredníctvom inštitútu volieb a volebnej súťaže. Samotná štúdia hľadá odpoveď na otázku, akú úlohu zohrávajú voľby v prostredí egyptskej spoločnosti, pričom je zároveň reflektovaná hypotéza, že voľby ako inštitút pozitívne vplývajú na proces demokracie, a to akým spôsobom demokratizácia prebieha (Lindberg, 2006, s. 2, 8).

Text predstavuje polemiku, ktorá sa v akademickej obci objavuje kontinuálne od konca 90. rokov ako následok sklamaní z demokratizačných procesov vo svete a diskusie o tzv. hybridných režimoch. Tento diškurz je dopĺňaný dátami z prostredia Egypta, ktoré sú interpretované v kontexte demokratizačného procesu, vrcholom ktorého je vláda Moslimského bratstva a jeho spojencov. Závěry poukazujú na systematické zneužívanie volieb a demokratizačných stimulov v kontexte udržiavania, či dokonca posilňovania mocenského postavenia autoritárskych elít.

Voľby v kontexte demokratizácie

Pojatie západnej demokracie a jej ideologických mutácií predpokladá istú formu aktívnej politickej participácie, v ktorej kontexte ľud vládne sám nad sebou z logiky suverenity, ktorou disponuje. Tento prístup plynie z Lockovho pojatia ľudského individua, ktoré je nadané rovnosťou a slobodou vo vzťahu k ostatným členom spoločenstva (Locke, 1970, s. 322). Sartori zdôrazňuje, že vláda ľudu sa uskutočňuje práve na tom istom subjekte, z ktorého podstaty suverenita vychádza (1987, s. 30), preto každá moderná forma demokracie západného typu musí byť reprezentatívna. Ide o vnímanie demokracie ako špecifického druhu vertikálnej závislosti vysokého významu (porov. Schedler, 1999). Súčasťou tejto závislosti je súťaživý prvok, ktorý umožňuje, aby umelý vzťah nadržanosti nevytváral nástroj monopolizácie. V tomto kontexte následne platí, že extrémne vysoká, rovnako ako podozrivo nízka miera súťaživosti naznačuje nenaplnenie realizácie demokratickej vlády nad sebou samým. Ľud následne musí disponovať procedúrami pre tvorbu rozhodnutí, ktoré sú záväzné pre všetkých členov spoločnosti (Lindberg, 2006, s. 31–32).

Voľby ako prostriedok k získaniu legitimacy sú v tomto kontexte prezentované ako činiteľ stability. Ak členovia spoločnosti nepodporujú ideu demokracie a samotné demokratické ideály, jej presadenie je problematické. Legitimita je v očiach držiteľov moci založená na náladách v spoločnosti, pozícii politických strán a mocenských elít, ktoré o jej získanie usilujú. Tento druh legitimacy je možné označiť za

viac skutočnú ako formálnu podobu weberovského klasického typu a interpretovať ho s odkazom na funkčnú podobu súťaže – inštitút volieb (Linz, 2000; Diamond, 2002). Lindberg na základe týchto argumentov konštruuje tri elementárne podmienky, ktoré sú potrebné pre úspešnú realizáciu zvrchovanej vlády a v dlhodobom horizonte predstavujú nevyhnutné činitele fungujúcej demokratickej spoločnosti: rovná politická participácia, slobodná politická súťaž a idea legitimacy. Ak sú tieto dimenzie zabezpečené, pravidelne opakujúce sa voľby stimulujú legitimitu voličov a politických elít, čím podporujú stabilitu celého spoločenského komplexu (Lindberg, 2006, s. 33; porov. koncept *democratization by elections* v Lindberg, 2009).

Forma vlády, proces tranzície, ako i monopolizácia vo vzťahu k organizácii volieb neustále kladie otázky smerom k definičným kritériám demokracie. Samotný problém sa znásobuje v prípade, že režim uviazne v polovici cesty k demokracii a jeho uchopenie si vyžaduje stanoviť definičné kritéria, ktorých relevancia je vzťahovaná k hodnoteniu spoločnosti a jej výkonnosti (performance). Napriek tomu, že koncept nedemokracie existuje vo vedeckom diškurze dlhodobo a jeho vymedzenie je z mnohých dôvodov dostatočné, neustále sa objavujú hlasy spochybňujúce dichotomické rozdelenie konceptov a bimodálne usporiadanie demokracia – nedemokracia (Collier a Adcock, 1999; Sartori, 1993; Lindberg, 2006, s. 31–36). S týmto vymedzením súvisí podstata diskusie o hybridných režimoch, ktorej obsah je aspoň časťou akademikov vyzdvihovaný, pričom elementárnu úlohu zohrávajú voľby a ich (ne)dokonalosť. Tento prístup tvorí vo vzťahu k vývojovým štádiám procesu demokratizácie základný operačný priestor, v ktorom sa interakcie, resp. konflikty v ich negatívnych charakteristikách prejavujú.

V polovici 90. rokov sa objavuje séria textov, ktorá otvára otázku vymedzenia novej kategórie na kontinuu medzi demokraciou a nedemokraciou, a to ako odpoveď na existenciu reálnych režimných typov vo svete. Do povedomia sa dostáva vymedzenie semidemokratických režimov, ktorú už v roku 1959 definoval Seymour Martin Lipset (Lipset, 1959), delegatívnej demokracie Guillerma O'Donnella (O'Donnell, 1994), či demokracie s adjektívami dvojice Collier a Levitsky (1996). Práve O'Donnellova delegatívna demokracia nadväzuje na koncept byrokraticko-autoritatívneho režimu, ktorého predlohu autor našiel v prostredí Latinskej Ameriky, pričom vo vzťahu k pozícii volieb je reflektovaný predovšetkým systémový obraz významnej časti transformujúcich sa spoločností 20. storočia. Podstata O'Donnellovho konštruktu spočíva v prítomnosti ustanovených demokratických štruktúr, pričom sociálno-politickým hýbateľom je vrstva vyššej oligarchie (definovanej na socio-materiálnom princípe). V O'Donnellovej argumentácii sú takéto režimy demokracie, čoho dôkazom je prítomnosť volieb ako prvok súťaživosti. Existencia priestoru pre cirkuláciu elít odkazuje na funkčnú, i keď nie bezproblémovú pozíciu inštitútu hlasovania a demokratickej deliberácie (O'Donnell, 1994; porov. s vymedzením *demokratúry* in Schmitter, 1994).

Do debaty postupne vstupovali noví autori, ktorí prinášali rôzne druhy argumentov a vyzdvihovali viac či menej odlišné prvky procesu demokratizácie. Spoločným menovateľom tohto diškurzu sa stal inštitút volieb a jeho pozícia v procese formovania nových politických režimov. Z tohto pohľadu je hybridné paradigma vnímané v kontexte inštitútu volieb z pozície účelovej reflexie, pričom dominuje snaha o extrahovanie primárnych argumentov o vzťahu volieb a procesu demokratizácie, ako i samotného postavenia volieb ako inštitútu (porov. Archer, 1995; Collier a Levitsky, 1996; Joseph, 1997).

Andreas Schedler rozpracoval väzbu hybridnej paradigmy na voľby v kontexte schumpeterovskej dimenzie volebnej súťaže, čím doplnil už existujúci agregovaný prístup k postaveniu volieb v procese demokratizačných pohybov v spoločnostiach. V tomto kontexte formuloval pojem volebný autoritarizmus, ktorý vymedzil prítomnosťou multistraníckych volieb, ktoré sú v systéme stabilne etablované a ich prostredníctvom sú vyberané elity pre legislatívne a výkonné orgány krajiny (Schedler, 2006, s. 3; Powel, 2000; Lindberg, 2006, s. 8). Základným kritériom Schedlerovho prístupu je spätné posúdenie tranzitívnych typov vo vzťahu k voľbám a ich kvalite. Skrze analýzu volebného cyklu je následne možné určiť, o aký režim sa jedná, a identifikovať jeho dynamiku a charakteristiky. Rovnako je možné reflektovať možný záver, že proces hľadania výstupu je uzavretý a teda režim fakticky existuje (Schedler, 2002, s. 39–41).

Podobný prístup aplikuje i Larry Diamond, pričom sa snaží objasniť postavenie volieb v prípade volebnej demokracie a volebného autoritarizmu. Diamond podobne ako Schedler zdôrazňuje skutočnosť, že rozdiel medzi oboma typmi režimov je určený primárne charakterom volieb. Základná hranica exis-

tuje v podobe slobody, komplexnosti a férovosti, pričom nie je možné nekriticky stotožniť prítomnosť volieb s ich vysokou kvalitou. Diamond rozoznáva ďalšie indikátory, ktoré sú v rámci volieb prítomné a v mnohých ohľadoch rozhodujúce. Vo svojich formuláciách sa bráni hovoriť o stupňoch demokratickosti volieb, skôr odkazuje na trendy. Rovnako priznáva, že i v demokraciách západného typu nemusia voľby dosahovať nevyhnutne ideálne štandardy a ako také môžu byť zneužitú. Pre vymedzenie volebných demokracií Diamond formuluje zoznam desiatich definičných znakov, ktorých prítomnosť odkazuje na určitý štandard inštitútu volieb. V kontraste k nemu je vymedzený súťaživý autoritarizmus, ktorého definičným znakom je prítomnosť násilia v čase volieb (Diamond, 2002).

Debata o povahe hybridných režimov sa v posledných rokoch čiastočne zastavila, i keď ich relevancia preniká predovšetkým do praktického výskumu demokracie a demokratizácie. Thomas Carothers v reakcii na rozmach tranzitologických štúdií kritizuje celkový obraz diškurzu a samotné paradigmatické východiská, pričom v hlavnom argumentačnom prúde reevaluje základné demokratizačné nástroje z konca 20. storočia. Carothers predovšetkým spochybňuje pozíciu volieb v procese demokratizácie a vyzdvihuje nutnosť pôsobenia ďalších činiteľov v kontexte úspešnej tranzície. V jeho argumentačnej línii sú následne relativizované elementárne predpoklady v procese demokratizácie, pričom prevažuje argument o jedinečnosti každého prípadu (Carothers, 2002, s. 14–16; porov. Karl, 1986, s. 9; Zakaria, 2003).

Konkurenčný názor je možné identifikovať v práci Staffana I. Lindberga, ktorého výskum je zameraný na vzťah volieb a procesu demokratizácie (Lindberg, 2006; Lindberg, 2009). Jeho záujem smeruje do prostredia Afriky, kde pomocou kvantifikovaných nástrojov testuje hypotézu, že konanie volieb bez ohľadu na ich kvalitatívne nuancie pozitívne vplyva na proces demokratizácie a kontinuálne ho posilňuje. Výsledky tohto výskumu ho vedú k formulácii konceptu demokratizácie prostredníctvom konania volieb (democratization by elections). V kontraste s Carothersovou pozíciou je inštitucionálna dimenzia zvýraznená, pričom jej charakter napĺňa akúsi logiku sebaopisujúceho cyklu (Lindberg, 2006, s. 2, 8).

Voľby v Egypte

Podoba egyptskej pseudodemokracie a pozícia volieb v procese etablovania mocenských elít v poslednom desaťročí predznamovala revolučné udalosti, ktorých centrom sa stalo námestie Tahrír v centre Káhiry. Voľby v roku 2010 boli jedným z posledných stimulov, ktoré iniciovali spoločenské pohyby a viedli k odstúpeniu Husního Mubáraka.¹ Jeho Národná demokratická strana (NDP) dlhodobo privatizovala systém hlasovania, ktorý bol i na egyptské pomery neprimerane narušený novelou ústavy v roku 2007 a elimináciou Moslimského bratstva z volebnej arény. Samotné voľby sa tak dostali do podoby rutinizovanej formy hlasovania, kde neexistujú pochybnosti o favoritovi volieb, či podobe jeho víťazstva. Inštitút volieb nie je charakterizovaný neistotou víťazstva, ale otázkami, kto a čo hlasovaním získa (Mabrouk, 2010, s. 1; Masoud, 2011, s. 24).

Samotný proces takzvanej privatizácie volebného procesu je však možné identifikovať oveľa skôr. Obnovenie konania legislatívnych volieb v roku 1957, ktorých sa však nemohli zúčastniť politické strany, bolo prezentované ako demokratický symbol (Bareš, Veselý a Gombár, 2009, s. 585). Vojenské kliky na čele s Gamálom abd an-Násirom sľubovali spravodlivú a zodpovednú vládu, ktorá mala ekonomicky i kultúrne pozdvihnúť egyptský ľud (Mabrouk, 2010, s. 2). Model formálne pluralitných volieb sa však do egyptskej politiky vrátil až v roku 1976 za vlády Anwara as-Sádáta, ktorý proklamoval politiku práva a stabilných inštitúcií (Bareš, Veselý a Gombár, 2009, s. 636; El-Ghobashy, 2006). Od roku 1984 sa voľby stali dokonalým nástrojom moci a základným kameňom Mubárakovej cesty k pseudodemokracii, ktorá, ako sa zdá, pokračuje i v súčasnosti, i keď sa samotný obsah následkom premeny mocenských elít postupne modifikuje (Marsot, 2007, s. 171; El-Ghobashy, 2006; Masoud, 2011, s. 24).

Režim, respektíve režimy v rôznych fázach svojej existencie opierali záujmy vo volebnej aréne o legislatívnu úpravu, ktorá poverovala súdy kontrolou nad samotným procesom hlasovania. Tento demokratický lapsus bol implementovaný v päťdesiatych rokoch minulého storočia a platil až do volieb

¹Napätie, ktoré bolo dlhodobo kumulované, vychádzalo z ekonomickej deprivácie (neustály rast cien potravín, vysoká nezamestnanosť, veľké sociálne rozdiely a pod.), rozsiahleho obmedzovania ľudských práv a slobôd a celkového rozvratu tradičných štruktúr v spoločnosti (porov. Mabrouk, 2010; Masoud, 2011).

v roku 2005. Do samotnej reformy v roku 2007 bol článok ústavy číslo 88, ktorý definoval klauzulu, že voľby sú konané pod dohľadom členov súdnictva, interpretovaný rozdielne a zahraničné médiá rovnako ako opozícia poukazovali na významný deficit demokratického princípu. Súdna moc napriek svojej väzbe na režim kritizovala systém dohľadu nad voľbami, ktorý umožňoval rozsiahle podvody a narušania egyptského právneho rámca. Samotný konflikt existoval v interpretácii napojenia úradníkov (sudcov) na štruktúry režimu a fakticky neexistujúcu nezávislosť v politicky motivovaných sporoch týkajúcich sa výsledkov, či priebehu volieb a dohľadom nad nimi. Táto nespokojnosť vyvrcholila v otvorenú kritiku, ktorá sudcov neoficiálne postavila do čela národného protestného hnutia a oslabil tak pozíciu Husního Mubáraka (Bradley, 2008, s. 21; El-Ghobashy, 2006; Goldschmidt, 2008, s. 217; Mabrouk, 2010, s. 2).

Samotný proces zmeny, ktorý viedol k vytvoreniu nezávislého telesa povereného organizáciou volieb, započal v roku 2005 schválením ústavného dodatku, ktorý umožnil kandidatúry viacerým prezidentským kandidátom. Táto úprava formálne vytvorila priestor pre volebnú súťaž, ale zároveň nepodporila premenu štruktúr politickej moci. Napriek existujúcim dôkazom o podvodoch a manipulácii s voľbami bol víťazom vyhlásený Husní Mubárak, ktorý tak potvrdil dominanciu v egyptskom systéme. Tieto voľby v pravom svetle poukázali na reálnu nejednotnosť v opozičnom tábore, ktorého efektívnosť a celková podoba bola výsledkom dlhodobej likvidácie ideových i opozičných alternatív (Goldschmidt, 2008, s. 217).

Dôležitou udalosťou v roku 2005 boli i voľby do dolnej komory parlamentu a nebývalá občianska aktivita v podobe hnutia *Kifája* (Kefaya; Dost) a on-line iniciatívy *Šajfin* (Shayfeenkom; My Vás vidíme) (Masoud, 2011, s. 21). Napriek nepokojom a násiliu, ktoré si vyžiadalo 10 obetí, boli výsledky z pohľadu tradičných očakávaní prekvapením. Vládna NDP získala z celkových 432 kresiel, o ktoré sa bojovalo, 145 miest, čo spolu s pridružením „nezávislých“ kandidátov (166) znamenalo rekordne nízky počet mandátov (311). Moslimské bratstvo vďaka svojej mobilizácii a grass-root kampani získalo 88 mandátov a spolu s ďalšími politickými stranami pripravili vládnú stranu a režim Husního Mubáraka o 121 kresiel (Bareš, Veselý a Gombár, 2009, s. 655; Mabrouk, 2010, s. 2).²

Tento mocenský šok pre vládnucu elitu znamenal stimul, ktorý inicioval opatrenia v snahe v budúcnosti predchádzať prekvapeniam plynúcich z parlamentných volieb. Problém, pred ktorým následne stál prezident Mubárak, spočíval v kontraste medzi sľubom o pokračujúcej demokratizácii a reálnou snahou o udržanie moci. V decembri 2006 prezident predložil parlamentu návrhy 34 dodatkov k ústave, ktorých hlavným cieľom bolo zamedziť opakovaniu volebného debaklu z roku 2005. Najzávažnejším zásahom do slobodnej súťaže bola novela článku 5, ktorá zakazovala aktivitu politických strán a hnutí založených na náboženskom princípe a takých, ktoré akokoľvek diskriminujú na základe rasy alebo pohlavia. Dodatky bolo potrebné schváliť v referende, ktorého sa podľa oficiálnych správ zúčastnilo len približne 27 % voličov. Neoficiálne zdroje uvádzali účasť oveľa nižšiu a v kontraste s proklamovanými demokratickými štandardmi sa ich odhady pohybovali na úrovni neveriteľných 5 % (NIMP/Hivos, 2010, s. 30).

Tým sa Husní Mubárak ústavným spôsobom zbavil Moslimského bratstva ako najsilnejšej alternatívy voči vládnej NDP. Organizácia Amnesty International v reakcii na udalosti v Egypte publikovala stanovisko, v ktorom legitimizujúce referendum označila za najväčší zásah do ľudských práv za posledných 26 rokov (Amnesty International, 2007). Ďalšie zmeny vo vzťahu k voľbám zahrňovali vytvorenie volebnej komisie a organizáciu hlasovania v jeden deň, ktorá mala zabrániť negatívnym tlakom a podvodom v čase volieb. Vláda zároveň zabránila plošnému monitoringu volieb zo strany medzinárodných organizácií v nasledujúcich voľbách (Mabrouk, 2010, s. 3).

Parlamentné voľby v roku 2010 opakovali scenár nepokojov a násilia zo strany silových zložiek i podporovateľov opozície. NDP do nich vstupovala s jasným cieľom potvrdiť dominantné postavenie a získať späť mandáty, ktoré stratila vo voľbách v roku 2005. Túto pozíciu najlepšie vystihuje prehlásenie jedného z kandidátov, ktorý pri potýčke so zástupcom Moslimského bratstva deklaroval, že *vôľa vyhráva voľby, a to i napriek vôli všetkých* (Mabrouk, 2010, s. 3; Masoud, 2011, s. 24). Už počas volebnej kampane

²Moslimské bratstvo existovalo až do roku 2011 v ilegalite a získanie mandátov bolo umožnené len prostredníctvom nezávislých kandidátov. Ich príslušnosť bolo možné identifikovať pomocou volebných hesiel a celkovej agendy, s ktorou vstupovali do volieb (Traub, 2007).

bolo jasné, že ústavné dodatky nebudú prijaté pokojne a bez výbuchov násilia, ktoré sa v novodobej histórii Egypta stalo nedielnou súčasťou aktu hlasovania. Nepokoje vyvrcholili v čase volebného dňa a médiá i jednotlivci prinášali správy o podvodoch, zastrašovaní a násilných stretoch (Hussein, Desouki a Al-A'sar, 2010). Znepokojujúce bolo i zistenie, že ministerstvo vnútra vytvorilo volebné okrsky bez prítomnosti volebnej komisie, čím účelovo upravilo jednotlivé dištrikty v záujme vládnucej strany (tzv. gerrymandering) (USAID, 2010).

Výsledky volieb len potvrdili zámery egyptskej vlády a opozičné subjekty tak nezopakovali prekvapujúci výsledok z roku 2005. Volebné víťazstvo sa ešte posilnilo zákonom obsahujúcim klauzulu, ktorá vyhradzovala 64 poslaneckých kresiel v dolnej komore parlamentu pre ženy. Tieto kreslá boli pridané k už existujúcim mandátom, čo v skutočnosti znamenalo zisk ďalších 64 hlasov pre vládnucu NDP a širší priestor pre privatizáciu verejného priestoru (BBC, 2010a; Mabrouk, 2010, s. 4). Tieto udalosti prispeli k celkovej spoločenskej deprivácii, ktorá následne iniciovala revolučné pohyby podporené masovou mobilizáciou a nepokojmi v egyptských mestách. Tlak z ulice, ktorý bolo možné vysledovať naprieč spoločenskými triedami, prinútil k odstúpeniu prezidenta Mubáraka a inicioval novú etapu egyptskej „demokratizácie“, ktorej hlavným aktérom je armáda, Moslimské bratstvo a jeho koalíční partneri.³ Nové elity, ktoré získali moc zvláštnou subvariantou paktu za podpory nespokojného obyvateľstva, následne diktovali obsah diskusie týkajúcej sa volebného systému a celkovej podoby volebnej arény (Hardy, 2012).

Arabská jar a „demokratické voľby“

Protesty a násilie, ktorými v Egypte vyvrcholilo obdobie všeobecnej nespokojnosti, mali svoje korene v spoločenských, ako i v politických a systémových problémoch. Privatizácia volebnej arény, eliminácia prijateľných alternatív a stále vitálny spôsob autokratickej vlády spôsobili, že spoločenská frustrácia gradovala s narastajúcou krízou a znižujúcim sa životným štandardom. Vláda nebola schopná riešiť zvyšujúcu sa chudobu a poskytovať základné služby, pričom život bežných občanov bol dávaný do kontrastu s ekonomickými elitami naviazanými na Gamála Mubáraka, „korunného princa“ autoritárskeho režimu Husního Mubáraka (NIMD/Hivos, 2010, s. 29; Masoud, 2011, s. 20). V tomto prostredí napätia a vzájomnej nedôvery zohrávala dôležitú úlohu armáda, ktorá situáciu monitorovala a vo vhodnom okamžiku vstúpila do politického boja a prebrala moc do svojich rúk (Masoud, 2011, s. 23, 26–27; Hardy, 2012; porov. Barany, 2011, s. 28).

Samotný vstup ozbrojených zložiek do verejného priestoru nie je v Egypte ničím výnimočným a nadväzuje na tradičnú pozíciu armády a jej záujmy v spoločnosti. Po odstúpení Mubáraka sa moc a vplyv armády ďalej prehĺbil a Egypt sa tak dostal pod správu výboru, ktorého členovia získali svoje hodnoty v konfliktoch s Izraelom v rokoch 1967 a 1973. Na základe povahy vojenskej generality je možné charakterizovať vzorce chovania, ktoré sa prejavili v čase stabilizácie pomerov v krajine a následne ovplyvnili prípravu volieb ako prvý krok v novej etape egyptskej demokratizácie. V tomto kontexte sa jedná o konzervatívne elity, relatívne nepriateľsky naladené voči ekonomickým reformám, so zdržanlivým postojom k rozvoju súkromného sektoru, ktoré disponujú vlastnými záujmami v systéme pokrývanej ekonomiky (Anderson, 2011, s. 4; porov. Barany, 2011, s. 28–29; Masoud, 2011, s. 23). Z pohľadu demokratizačných procesov je vhodné vzhľadom na priebeh protestov a zapojenie armády uvažovať o modeli tzv. „demokratizácie bez demokratov“, v ktorej obsah pojmu *demokracia* dokonale neapľňuje predstavy západných štandardov a často je v rozpore s tradičným vnímaním demokratických hodnôt (autoritárske tendencie; dominancia sily; v ideologickej rovine postavenie minorít, práva žien a pod.; porov. Bradley, 2008, s. 49–80; NIMD/Hivos, 2010).

Bez ohľadu na charakter a pozíciu volieb v procese demokratizácie je egyptská spoločnosť poznačená viac ako 50ročnou autokratickou stigmou, ktorá zlikvidovala akékoľvek náznaky pluralitnej občianskej spoločnosti a umožnila rozvoj korupcie a alternatívnych sietí správy. Samotná spoločnosť podľa

³Napriek širokému spektru protestujúcich sa hybnou silou stala predovšetkým stredná trieda a liberáli. Moslimské bratstvo bolo spočiatku k protestom skeptické a do samotných pochodov sa zapojili hlavne mladí ľudia (členovia hnutia), ktorí disponovali väzbou na ostatné protestujúce segmenty spoločnosti (porov. The Telegraph, 2011).

Andersonovej musí začať predovšetkým s obnovou dôvery v políciu a systém ako taký, ktorý v súčasnosti substituujú siete previazané na náboženské hnutia (Anderson, 2011, s. 5). V procese kreovania ďalšej etapy egyptskej demokracie je zásadná legitimita, ktorá nie je samozrejماً a jej získanie je z pohľadu nových elít podmienené ustanovujúcou procedúrou, typicky voľbami.

Príprava reformy volebného systému, ktorá bola predmetom rozsiahlych diskusií, v mnohom reflektovala mocenské rozloženie síl a záujmov jednotlivých frakcií politického spektra v Egyptskej spoločnosti. Po revolučných udalostiach v prvých mesiacoch roku 2011 došlo k odstúpeniu Husního Mubáraka a v apríli bola rozpustená NDP ako symbol starého režimu (Al Jazeera, 2011a). Debata o nutnosti nového volebného systému sa týkala predovšetkým právnej úpravy, ktorá v existujúcej podobe favorizovala NDP. Pôvodný plán zorganizovať voľby v septembri 2011 bol presunutý na koniec roka z dôvodu diskusií o neprimeranej výhode už etablovaných strán a požiadavku na dlhšie obdobie prípravy vo vzťahu k novým subjektom. Okrem politických strán a hnutí do procesu demokratických volieb zasahovala i armáda, ktorá odmietala rezignovať na vývoj v spoločnosti a aktívne vstupovala do diskusie o budúcom smerovaní krajiny a nastavení volebnej arény (Masoud, 2011, s. 26; Fam a Wahba, 2011).

Výsledkom rokovaní bol zmiešaný volebný systém, ktorý napriek pôvodnej úprave s 2/3 podielom zastupiteľov zvolených väčšinovým systémom dostal podobu s prevažujúcou proporčnou časťou (porov. El-Din, 2011). Podľa súčasnej úpravy je samotný spôsob hlasovania možné označiť za relatívne komplikovaný a vo vzťahu k nízkej miere gramotnosti zároveň ťažko pochopiteľný pre miestne obyvateľstvo, ktorého záujem o voľby v posledných rokoch upadal (porov. Hope, 2011).⁴ Jednotlivé klauzuly prinajmenšom diskutabilným spôsobom formalizujú výber a možnosti hlasovania, pričom operujú v mantineloch limitovaného korporativizmu (mandáty vyhradené pre roľníkov a robotníkov). Dlhý časový horizont organizácie volieb znižuje záujem o hlasovanie a zvyšuje riziko ich narušenia alebo manipulácie, čo v dobe prebiehajúcej tranzície podstatne ovplyvňuje mieru stability v krajine (porov. Mabrouk, 2010, s. 3). Rovnako diskutabilným sa javí pravidlo, ktoré prikazuje umiestniť na kandidátku aspoň jednu ženu, bez nutnosti zvoliteľnej pozície, čo v spojení s prísne viazanými kandidátkami sťažuje ženám v prevažne moslimskej krajine uchádzať sa o poslanecký mandát (Fahmy, 2011, porov. tabuľka 1).

Sporné z pohľadu priebehu a transparentnosti je i rozhodnutie Najvyššieho výboru ozbrojených síl, ktorý neumožnil účasť medzinárodných pozorovacích misií s celoplošným dosahom, a to so zdôvodnením poukazujúcim na ochranu vnútorných záujmov Egypta. Napriek tomu bolo pozorovanie volieb v obmedzenej miere nakoniec tolerované a okrem 300 zahraničných odborníkov bolo zapojených zhruba 25 tisíc vyškolených pozorovateľov a množstvo bežných občanov, ktorí hlásili prípadné narušenia hlasovacieho procesu cez Facebook, YouTube a Twitter (Al Jazeera, 2011b; Lidstone a Fam, 2011). Voľby v konečnom dôsledku zaznamenali relatívne vysokú účasť, ktorá sa pohybovala na úrovni 54 % (Al Jazeera, 2012). Samotné hlasovanie bolo tradične poznačené násilnosťami, ktoré vyvrcholili v čase druhej fázy volieb. Pred budovou parlamentu došlo k stretu silových zložiek so stovkami demonštrantov, ktorí protestovali proti rozhodnutiu Najvyššieho výboru ozbrojených síl menovať Kamála Ganzúrího premiérom. Témou protestov sa stalo i zatknutie a zbitie jedného z demonštrantov (Cunningham, 2011). Už v čase pred začatím volieb došlo k násilnostiam, ktoré si vyžiadali ľudské životy a priniesli obavy zo samotného výsledku volieb a budúcnosti krajiny (Shenker, 2011).

Demokratizácia a voľby

Arabský svet zažil v posledných rokoch otrasy, ktoré narušili vzorce politickej interakcie a otvorili množstvo otázok súvisiacich s procesom demokratizácie. Egypt v tomto smere nebol výnimkou. Od zvrhnutia konštitučnej monarchie a ustanovenie republiky v júli 1952 je možné identifikovať dynamický

⁴Počas referenda v roku 2005 prišlo k urnám len niečo cez 5 % oprávnených voličov. Parlamentné a prezidentské voľby v tom istom roku mali účasť medzi 15 % a 23 %. Parlamentné voľby v roku 2010 zaznamenali účasť okolo 10 %. Presné čísla nie možné dohľadať následkom účelovej manipulácie výsledkov zo strany režimu (BBC, 2010b; Sharp, 2005; porov. NIMP/Hivos, 2010, s. 30).

Tabuľka 1: Egypt: Volebný systém pre voľby do dolnej komory parlamentu (Fahmy, 2011; Bradley, 2011)

Počet obsadzovaných kresiel: volených 498 + 10 poslancov menuje prezident (v súčasnosti predseda Najvyššieho výboru ozbrojených síl).

Aktívne volebné právo: 18 rokov; pasívne volebné právo: 25 rokov. Voľby sa konajú v troch fázach v 27 guberniách:

1. fáza: voľby konané 28. 11.; gubernie: Káhira, Fajjúm, Port Saíd, Damietta, Alexandria, Kafr aš-Šajch, Asjúť, Luxor a Červené more; prípadné druhé kolo 5. 12.
2. fáza: voľby konané 14. 12.; gubernie: Gíza, Bani Suef, Minúfíja, Šarqíja, Ismá'ilíja, Suez, Buhajra, Sawhá a Asuán; prípadné druhé kolo 21. 12.
3. fáza: voľby konané 3. 1.; gubernie: Minjá, Qaljubíja, Gharbíja, Daqahlíja, Južný Sinaj, Severný Sinaj, Matrúh, Qiná a El-Wádí El-Gadíd; prípadné druhé kolo 10. 1.

Volebná klauzula je stanovená na 0,5% (prah pre vstup do parlamentu).

2/3 mandátov (332) sú volené proporčným systémom v 46 volebných obvodoch, ktoré sa vzhľadom na veľkosť pohybujú na úrovni 4–10 mandátov.

1. Strany nominujú svojich kandidátov prostredníctvom prísne viazaných volebných listín (bez možnosti preferenčných hlasov).
2. Volebné listiny sú zostavené tak, aby sa do zhromaždenia dostalo minimálne 50 % zástupcov robotníkov a farmárov. Strany preto volia vzorec tzv. zipsu, ktorý usporiada poradie na kandidátke podľa príslušnosti k profesiám tzv. na striedačku.
3. Strana, hnutie alebo koalícia je povinná na kandidátku umiestniť aspoň jednu ženu, zákon ale neprikazuje na akom mieste.

1/3 (166) mandátov sa volí dvojkolovým väčšinovým systémom v 83 obvodoch (2M na obvod).

1. Robotníkom a farmárom je garantovaných minimálne 50 % kresiel;
2. Volič musí vo svojom obvode dať hlas aspoň jednému zástupcovi skupiny robotník-farmár.
3. Kandidát je zvolený v danom okrsku, ak získa 50 % + 1 hlas. Ak sa tak nestane, do druhého kola postupujú dvaja najlepší kandidáti a uplatňuje sa systém prvý v celi (FPTP).

vývoj, ktorý vo vzťahu k voľbám predznamenal udalosti z roku 2011. Diktátorské praktiky Gamála abd an-Násira, ktoré zlikvidovali opozičné subjekty a svojím dosahom ovplyvnili vládu as-Sádáta i Husního Mubáraka, predstavujú kontextuálne pozadie, v ktorom bola volebná súťaž organizovaná (Bradley, 2008; Goldschmidt, 2008; El-Ghobashy, 2006). Zo svojej podstaty boli voľby prezentované ako nástroj, ktorým vládnuca moc získavala legalitu a v obmedzenej miere i legitimitu pre politické kroky v domácej i zahraničnej politike. Práve voľby mali vytvárať v období postnásirovského Egypta fasádu demokratičnosti, ktorá v kontexte nutných prerekvizít v mnohých smeroch postačovala k udržiavaniu neutrálnych, či dokonca priateľských vzťahov so západnými demokraciami (Hollis, 2012).

Larbi Sadki označuje túto adoráciu kultu volieb za „volebný fetišizmus“, ktorý sa v egyptskej spoločnosti etabloval na konci osemdesiatych a v polovici deväťdesiatych rokov minulého storočia. Samotný koncept predpokladá prítomnosť voličov, ale nie občanov, pričom neexistuje ani obmedzený predpoklad pre alternáciu vlády, či slobodné vyjadrenie preferencií (Sadiki, 2009, s. 3). V mnohom podobný prístup je možné badať v práci Andreeasa Schedlera, ktorý prostredníctvom konceptu volebného autoritarizmu interpretuje zneužívanie inštitútu volieb v priestore Latinskej Ameriky. Rovnako ako Schedler i Sadiki spochybňuje voľby v intenciách ich hodnotových atribútov, ktoré sú pod tlakom auto-

ritatívneho spôsobu vlády monopolizované (Schedler, 2002, s. 39–41; Sadiki, 2009, s. 3–23). Samotný charakter volieb, ktorý definoval a napriek pádu Husního Mubáraka stále definuje volebnú arénu v Egypte, je v silnom rozpore s dnes už klasickým sartoriánskym pojatím, v ktorom vláda ľudu vykonáva moc práve na tom istom subjekte, z ktorého podstaty suverenita vychádza (Sartori, 1987, s. 30). Chronické zásahy armády do verejného priestoru a neustála snaha o oslabenie alternatívnej politickej a ideovej sily vo volebnej aréne vytvárajú pokrivený obraz toho, čo je v západnom svete vnímané pod pojmom liberálna demokracia.

V tomto kontexte je preto vhodné uvažovať o možných odchýlkach v demokratizačných vzorcoch, ktoré podľa niektorých akademikov arabský svet nenaplnuje dokonale a vo vzťahu k zaužívaným paradigmám ho charakterizujú vlastné dynamické prvky (Wickham, 1994, s. 507–509). Deviantná tradícia volieb v podobe tzv. elektoralizmu (electoralism) bola od začiatku deväťdesiatich rokov ovplyvnená islamizmom, palestínskymi povstaniami, ekonomickými problémami, ale i globálnou vojnou proti terorizmu, či zvyšujúcou sa mierou protiamerických nálad v krajine.⁵ Sadiki tento vývoj reflektuje a uvádza pochybnosti o uplatnení eurocentrického, respektíve angloamerického prístupu k výskumu demokratizácie v arabskom svete. Zároveň poukazuje na nutnosť vytvorenia funkčnej modifikácie, ktorá by umožnila komplexné zachytenie premeny režimov v čase a priestore a zároveň reflektovala regionálne podmienené odchýlky ako príspevok k teórii (Sadiki, 2009, s. 10; Cantori, 1994, s. 516).

Podľa tradičných prístupov nie je možné v arabskom svete hovoriť o konceptoch občianskej spoločnosti či tranzícii paktom v intenciiach západných teoretických konštruktov (Wickham, 1994, s. 507–519). Táto skutočnosť je podmienená okrem iného historickými udalosťami, ktoré Egyptu priniesli autoritárske vlády. Záujem o likvidáciu ideologickej alternatívy a zákaz politickej aktivity náboženských hnutí v čase znovuoživenia volebnej arény inicioval averziu a znamenal vývoj, ktorého výsledkom bola depolitizácia, perzekúcia opozičných síl a celkový rozvrat občianskych iniciatív. Spoločenské záujmy vo verejnej sfére boli dlhodobo substituované silným postavením armády, ktorá napriek postupnému opúšťaniu Násirovho revolučného odkazu, disponovala vplyvom a vážnosťou. Tú využila i v čase revolučných nepokojov na jar v roku 2011 a nastolila vládu Najvyššieho výboru ozbrojených síl, čím obratne vyplnila mocenské vákuum, ktoré v krajine vzniklo (Anderson, 2011, s. 4; Masoud, 2011, s. 25).

Samotné postavenie volieb je v Egypte ovplyvnené celkovou tradíciou volebnej súťaže a predovšetkým formálnym modelom, ktorého primárnym cieľom bola legalita režimu. Samotná legitimita dlhodobo predstavovala problém, ktorý bol zdôraznený nízkou voličskou účasťou, volebnými podvodmi, úpravami pravidiel hry (napr. ústavná reforma z roku 2007) a fyzickým odstránením, či zastrašovaním politických konkurentov (dlhodobé perzekvovanie Moslimského bratstva a ideologických alternatív k vládnej NDP) (porov. Sadiki, 2009, s. 79). Demokratizáciu v tomto smere nikdy nebolo možné považovať za progres, ktorý je podľa kritiky Huntingtonovej tretej vlny uväznený v mantineloch Schumpeterovského pojatia volebnej súťaže a Dahlovho konceptu polyarchie, definovanej dimenziami participácie a súťaživosti (Whitehead, 2002, s. 21–26; porov. Huntington, s. 5–14). Podľa Sadikiho nie je demokratizácia v arabskom svete postavená výhradne na formálnom modeli volieb, individualizme a sekularizme tak, ako je tomu v západných krajinách.

Skôr ako koncept opozície vystihuje spoločenskú interakciu spolupráca, ktorá reflektuje komunitnú dimenziu a lojalitu v politickej aréne. V tomto smere je potrebné zamerať sa na proces, nie výsledok, ktorý vzhľadom na historické dáta vykazuje znaky neustáleho opakovania jednotlivých fáz životného cyklu semiautoritárskeho režimu (Sadiki, 2009, s. 46).

Podobné závery predstavuje i spoločný projekt holandských neziskových organizácií NIMD (Netherlands Institute for Multiparty Democracy) a Hivos, ktoré v reakcii na udalosti v arabskom svete vydali štúdiu s názvom *Prekonanie ortodoxných prístupov: hodnotenie možností pre podporu demokracie na Blízkom východe a v Severnej Afrike* (Beyond the Orthodox Approaches: Assessing Opportunities for Democracy Support in the Middle East and North Africa; NIMD/Hivos, 2010). V nej kritizujú formálnosť demokratizačných prístupov a vyzdvihujú regionálnu unikátnosť arabského sveta. Vo svojej argumentácii vykresľujú inštitút volieb ako privatizovanú formu výberu elít, ktorá je neustále podporovaná starými demokraciami v západnej Európe a Severnej Amerike (NIMD/HIVOS, 2010, s. 6–14).

⁵Tento koncept v mnohom reflektuje teoretické základy, ktoré identifikoval v podobe volebného autoritarizmu Andreas Schedler, či Larry Diamond (Schedler, 2006; Diamond, 2002).

V tejto interpretácii kríza základných axiómou ovplyvňuje pozíciu volieb ako elementárneho znaku demokracie, pričom morálna dimenzia aktu hlasovania je stále viac podriadená mocenským a ekonomickým záujmom autoritárskych vlád. Zmene paradigmy musí preto odpovedať i prístup, ktorý svojim kritickým étosom čoraz viac vystihuje podstatu súčasnej politiky podpory demokracie. Jedná sa o takzvaný princíp kondicionality (conditionality), ktorý je definovaný skrze splnenia nutných podmienok pre získanie pomoci (zväčša finančnej), ktorá vice versa podporuje rozvoj občianskej spoločnosti a demokratického zriadenia. V podstate sa jedná o trhový mechanizmus, v ktorom nikto nepožičiava na dlh splatný v inej ako pôvodne dohodnutej protihodnote. V prípade rozvoja demokracie sa jedná o vzorec, v ktorom konkrétnu pomoc podmieňuje zmena v konkrétnej dimenzii demokracie. Stimuly pre zmenu však prichádzajú z vnútra (NIMD/HIVOS, 2010, s. 7).

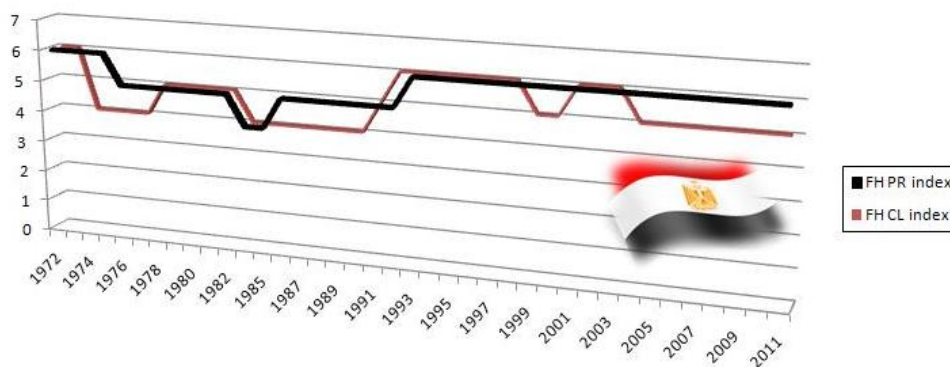
Záver: demokratizácia prostredníctvom volieb?

Egyptská spoločnosť stojí pred novou fázou demokratizácie, ktorá v mnohých smeroch vykazuje ne-duhy predchádzajúcich dekád. Tie ovplyvnili rozvoj občianskej spoločnosti, ktorá dnes nie je definovaná pluralitou a hodnotovou deliberáciou, ale hostilitou a nedôverou. Názorové a ideologické rozpory, ktoré stelesňuje konflikt sekularistov a islamistov, budú pravdepodobne definovať dynamiku egyptskej spoločnosti i v budúcnosti a je možné očakávať, že volebná aréna sa stane hlavným bojovým poľom a miestom násilných stretov. V tomto smere je vhodné vyzdvihnúť pozíciu armády, ktorá napriek neustále proklamovanej neustrannosti deformuje politické prostredie a v mnohých smeroch háji vlastné záujmy. Vláda Najvyššieho výboru ozbrojených síl je vo vzťahu ku kreovaniu egyptskej politiky mocensky hegemónny aktér, ktorý niektoré spoločenské prúdy posilňuje a iné zase oslabuje. V tomto smere sú voľby elementárnym nástrojom kontroly, ktorý sa napriek zmeny vládnucej elity v mnohom podobá obdobiu autoritárskej vlády Husního Mubáraka (porov. Masoud, 2011, s. 25).

Na základe predstavených argumentov je možné vnímať voľby v Egypte v intenciách mechanizmu bez primárnej väzby na normatívne hodnoty demokracie. Tento záver plynie z reálnej privatizácie volebného procesu, ktorého ideálom dlhodobo nie je súťaž ideí, ale eliminácia politickej či ideologickej alternatívy (porov. demokratickú triádu v Lindberg, 2006, s. 33). Vo vzťahu k naznačenej hypotéze v úvode článku, ktorá vníma organizáciu volieb ako inherentne demokratický stimul, je prípad Egypta dôkazom, že demokratizačný potenciál inštitútu hlasovania je v prípade niektorých krajín vyčerpaný (porov. Lindberg, 2006; Lindeberg, 2009). Ako naznačuje obrázok 1, vývoj kvality demokracie v druhej polovici 20. storočia v ničom nenaznačuje progres, ktorý bol v rečových aktoch vládnučích elít proklamovaný. Cesta k demokracii v tomto smere nebola ovplyvnená konaním volieb, ktorých inštitút vytvoril kontrolovaný priestor pre politickú kooptáciu a lojálnu opozíciu.

Volebná aréna v posledných parlamentných voľbách síce zaznamenala výraznú premenu a samotné voľby boli charakterizované vysokou mierou súťaživosti, avšak prostredie, v ktorom sa odohrali, vzbudzuje otázky a neistotu v ďalšom vývoji. Freedom House vo svojom každoročnom hodnotení demokracie poukázal na skutočnosť, že napriek formálne demokratickému hlasovaniu sa kvalita demokracie nezmenila a i v čase toľko vyzdvihovaných volieb dochádzalo k násiliu, nepravostiam, podvodom a útokom na zástupcov neziskového sektoru (Freedom House, 2012, s. 2–4).

Odpoveď na výskumnú otázku, ktorá sa v texte postupne odкрýva, predstavuje v istom slova zmysle kontrastný argument k vlne eufórie, ktorá prebehla západným svetom po odstúpení Husního Mubáraka. Problémy, ktoré Egypt čakajú, nie sú riešiteľné formálne demokratickými voľbami, ktoré rovnako ako v minulosti tvoria predovšetkým hodnotovo vyprázdnený nástroj v rukách elít. V tomto prípade je vhodné sa pýtať, kto sú nové elity a aký je ich demokratický potenciál. Zodpovedanie tohto výskumného problému je dopĺňané formálnym obsahom predstavy demokracie v arabskom svete a jeho kohézie s liberálnymi predstavami západných demokratov (porov. Bradley, 2008). Predovšetkým pozícia Moslimského bratstva a jeho vnútorný ideologický konflikt bude z pohľadu budúceho smerovania krajiny zásadný a v mnohom predznamená reálne možnosti demokratizácie v Egypte. Otázky týkajúce sa sekularizácie, práva žien a menšín, občianskych slobôd a politickej plurality budú v najbližších rokoch určovať zásadné body agendy, ktorej podstatou je konflikt ideí, vízií a hodnôt. Nové elity

Obrázok 1: Vývoj demokracie v Egypte, indexy Freedom House
(Autor podľa Freedom House, 2011; Freedom House, 2012)
Pozn.: FH PR index – Freedom House Political Rights index;
FH CL index – Freedom House Civil Liberties index.

rozhodnú o podobe tohto konfliktu a jeho konštruktívnosti. Otázkou ostáva, aké perspektívy podľa historických skúseností možno očakávať.

Seznam použité literatury

- AL JAZEERA (2011a): *Egypt dissolves former ruling party*. [on-line]. [vid. 2012-03-18]. Dostupné na <http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2011/04/2011416125051889315.html>.
- AL JAZEERA (2011b): *Egypt not to allow foreign poll monitors*. [on-line]. [vid. 2012-03-18]. Dostupné na <http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2011/07/2011720222415556480.html>.
- AL JAZEERA (2012): *Muslim Brotherhood tops Egyptian poll result*. [on-line]. [vid. 2012-03-18]. Dostupné na <http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2012/01/2012121125958580264.html>.
- Amnesty International (2007): *Egypt: Proposed constitutional amendments greatest erosion of human rights in 26 years*. [on-line]. [vid. 2012-03-13]. Dostupné na <http://www.amnesty.org/en/library/info/MDE12/008/2007>.
- ANDERSON, L. (2011): *Demystifying the Arab Spring: Parsing the Differences Between Tunisia, Egypt, and Libya*. HeinOnline, 90 Foreign Aff. 7.
- ARCHER, R. P. (1995): Party Strength and Weakness in Colombia's Besieged Democracy. In MAINWARING, S., SCULLY, T. R., eds. (1995): *Building Party Systems in Latin America*. Stanford: Stanford University Press.
- BARANY, Z. (2011): The Role of the Military. *Journal of Democracy*. Vol. 22, No. 4, s. 24–35.
- BAREŠ, L., VESELÝ, R., GOMBÁR, E. (2009): *Dějiny Egypta*. Brno: Nakladatelství Lidové noviny.
- BBC (2010a): *President Hosni Mubarak sets Egypt election date*. [on-line]. [vid. 2012-03-20]. Dostupné na <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-11589354>.
- BBC (2010b): *Egypt election: Hosni Mubarak's NDP sweeps second round*. [on-line]. [vid. 2012-06-08]. Dostupné na <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-11935368>.
- BRADLEY, J. R. (2008): *Inside Egypt: The Land of the Pharaohs on the Brink of Revolution*. New York: Palgrave MacMillan.

- CANTORI, L. J. (1994): The Old Orthodoxy and the New Orthodoxy in the Study of Middle Eastern Politics, *Political Science and Politics*. Vol. XXVII, September, s. 515–516.
- CAROTHERS, T. (2002): The End of the Transition Paradigm, *Journal of Democracy*. Vol. 13, No. 1, s. 5–21.
- COLLIER, D., ADCOCK, R. (1999): Democracy and Dichotomies: A Pragmatic Approach to Choices about Concepts, *Annual Review of Political Science*. Vol. 2, s. 537–565.
- COLLIER, D., LEVITSKY, S. (1996): Democracy with Adjectives: Conceptual Innovation in Comparative Research, *World Politics*. Vol. 49, s. 430–451.
- CUNNINGHAM, E. (2011): *Cairo Crackdown: Weekend of Violence Casts Shadow over Egypt's Elections, Army Rule*. [on-line]. [vid. 2012-03-18]. Dostupné na <http://www.time.com/time/world/article/0,8599,2102750,00.html>.
- DIAMOND, L. J. (2002): Thinking about Hybrid Regimes, *Journal of Democracy*. Vol. 13, No. 2, April, s. 21–35.
- EL-DIN, G. E. (2011): *Draft law introducing mixed electoral system triggers intense*. [on-line]. [vid. 2012-03-18]. Dostupné na [debatehttp://english.ahram.org.eg/~NewsContent/1/64/13291/Egypt/Politics-/Draft-law-draw-introducing-mixed-electoral-system-.aspx](http://english.ahram.org.eg/~NewsContent/1/64/13291/Egypt/Politics-/Draft-law-draw-introducing-mixed-electoral-system-.aspx).
- EL-GHOBASHY, M. (2006): *Egypt's Paradoxical Elections. Middle East Research and Information Project, Report 238*. [on-line]. [vid. 2012-03-13]. Dostupné na <http://www.merip.org/mer/mer238/egypts-paradoxical-elections>.
- FAHMY, H. (2011): *Elections 101: Egypt's new electoral system explained*. [on-line]. [vid. 2012-03-18]. Dostupné na <http://www.thedailynewsegypt.com/elections-101-egypts-new-electoral-system-explained.html>.
- FAM, M., WAHBA, A. L. (2011): *Egypt Postpones Elections, Purges Police Following Protests*. [on-line]. [vid. 2012-03-18]. Dostupné na <http://www.bloomberg.com/news/2011-07-13/egypt-postpones-elections-purges-police-following-protests.html>.
- Freedom House (2011): *Freedom in the World Aggregate and Subcategory Scores*. [on-line]. [vid. 2011-03-2]. Dostupné na <http://www.freedomhouse.org/template.cfm?page=276>.
- Freedom House (2012): *Freedom in the World 2012: Full Release Report*. [on-line]. [vid. 2012-03-18]. Dostupné na http://www.freedomhouse.org/sites/default/files/inline_images/FIW%202012%20Booklet-Final.pdf.
- GOLDSCHMIDT, A. (2008): *A Brief History of Egypt*. New York: Facts on File.
- HARDY, R. (2012): *Egypt's revolution, one year on*. [on-line]. [vid. 2012-03-20]. Dostupné na <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-16704543>.
- HOLLIS, R. (2012): No friend of democratization: Europe's role in the genesis of the 'Arab Spring' *International Affairs*. Vol. 88, No. 1, s. 81–94.
- HOPE, B. (2011): *Egypt's complex electoral system*. [on-line]. [vid. 2012-03-20]. Dostupné na <http://www.thenational.ae/news/world/middle-east/egypts-complex-electoral-system>.
- HUNTINGTON, S. P. (1991): *The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century*. Norman/London: University of Oklahoma Press.
- HUSSEIN, A.-R., DESOUKI, O., AL-A'SAR, M. (2010): Violations reported in Shoura Council elections. *Daily News Egypt*. June 1, 2010. [on-line]. [vid. 2012-03-13]. Dostupné na <http://www.thedailynewsegypt.com/violations-reported-in-shoura-council-elections.html>.
- JOSEPH, R. (1997): Democratization in Africa after 1989: Comparative and Theoretical Perspectives. *Comparative Politics*. Vol. 29, No. 3, s. 363–382.

- KARL, T. L. (1986): *Imposing Consent: Electoralism and Democratization in El Salvador*. In DRAKE, P. W., SILVA, E., eds. (1986): *Elections and Democratization in Latin America, 1980–1985*, La Jolla: Center for Iberian and Latin American Studies.
- LIDSTONE, D., FAM, M. (2011): *Egypt Election 2011: Facts and Figures for Parliamentary Vote*. [on-line]. [vid. 2012-03-18]. Dostupné na <http://www.businessweek.com/news/2011-11-29/egypt-election-2011-facts-and-figures-for-parliamentary-vote.html>.
- LINDBERG, S. I. (2006): *Democracy and Elections in Africa*. Baltimore: The John Hopkins University Press.
- LINDBERG, S. I., ed. (2009): *Democratization by Elections*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press.
- LINZ, J. J. (2000): *Totalitarian and Authoritarian Regimes*. Boulder: Lynne Rienner Publisher.
- LIPSET, S. M. (1959): Some social requisites of democracy. Economic development and political legitimacy. *American Political Science Review*. No. 53, s. 69–105.
- LOCKE, J. (1970): *Two Treatises of Government*. Cambridge: Cambridge University Press.
- MABROUK, M. F. (2010): The Elusive Myth of Democratic Egyptian Elections. *The Saban Center for Middle East Policy at the Brookings Institution*, paper number 19. [on-line]. [vid. 2012-03-14]. Dostupné na http://www.brookings.edu/~media/Files/rc/reports/2010/11_egypt_elections_mabrouk/11_egypt_elections_mabrouk.pdf.
- MARSOT, A. L. AL-SAYYID (2007): *A History of Egypt: From the Arab Conquest to the Present* Oxford: Oxford University Press.
- MASOUD, T. (2011): The Road to (and from) Liberation Square. *Journal of Democracy*. Vol. 22, No. 3, s. 20–34.
- NIMP/Hivos (2010): *Beyond Orthodox Approaches: Assessing Opportunities for Democracy Support in the Middle East and North Africa*. [on-line]. [vid. 2012-03-17]. Dostupné na http://www.nimd.org/documents/B/beyond_orthodox_approaches.pdf.
- POWELL, B. G. (2000): *Elections as Instruments of Democracy: Majoritarian and Proportional Visions*. New Haven, CT: Yale University Press.
- O'DONNELL, G. (1994): Delegative Democracy. *Journal of Democracy*. Vol. 5, No. 1, January 1994, s. 55–69.
- SADIKI, L. (2009): *Rethinking Arab Democratization: Elections Without Democracy*. Oxford: Oxford University Press.
- SARTORI, G. (1984): Guidelines for Conceptual Analysis. In SARTORI, G., ed. (1984): *Social Science Concepts: A Systematic Analysis*. Beverly Hills: Sage Publications.
- SARTORI, J. (1993): *Teória demokracie*. Bratislava: Archa.
- SHARP, J. M. (2005): *Egypt: 2005 Presidential and Parliamentary Elections*. CRS Report for Congress. [on-line]. [vid. 2012-06-08]. Dostupné na fpc.state.gov/documents/organization/54274.pdf.
- SHENKER, J. (2011): *Egyptian elections in doubt after violent clashes in central Cairo*. [on-line]. [vid. 2012-03-18]. Dostupné na <http://www.guardian.co.uk/world/2011/nov/20/egypt-elections-cairo-clashes>.
- SCHEDLER, A. (1999): Conceptualizing Accountability. In SCHEDLER, A., DIAMOND, L., PLATTNER, M. F., eds. (1999): *The Self-Restraining State: Power and Accountability in New Democracies*. Boulder: Lynne Rienner.
- SCHEDLER, A. (2002): The Menu of Manipulation. *Journal of Democracy*. Vol. 13, No. 2, s. 36–50.
- SCHEDLER, A. (2006): The Logic of Electoral Authoritarianism. In SCHEDLER, A., ed. (2006): *Electoral Authoritarianism: The Dynamics of Unfree Competition*. London: Lynne Rienner Publisher.
- SCHMITTER, P. C. (1994): Dangers and Dilemmas of Democracy. *Journal of Democracy*. Vol. 5, No. 2, s. 57–74.

- The Telegraph* (2011): *Egypt protests: Q and A*. [on-line]. [vid. 2012-06-08]. Dostupné na <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/africaandindianocean/egypt/8286864/Egypt-protests-Q-and-A.html>.
- TRAUB, J. (2007): Islamic Democrats? *New York Times*. April 29, 2007. [on-line]. [vid. 2012-06-08]. Dostupné na http://www.nytimes.com/2007/04/29/magazine/29Brotherhood.t.html?_r=1.
- USAID (2010): Egyptian Press Divergent Reaction on Shura Council Election Process and Outcome. *USAID News Update*. June 15. [on-line]. [vid. 2012-03-14]. Dostupné na <http://www.mdp-egypt.com/news.php?nid=156>.
- WHITEHEAD, L. (2002): *Democratization: Theory and Experience*. Oxford: Oxford University Press.
- WICKHAM, C. R. (1994): Beyond Democratization: Political Change in the Arab World. *Political Science and Politics*. Vol. XXVII, (September), s. 507–509.
- ZAKARIA, F. (2003): *The Future of Freedom: Illiberal Democracy at Home and Abroad*. New York: Norton.

Definice a konceptualizace volebních podvodů

Pavla Dočekalová* (pavla.docekalova@uhk.cz)

Abstract

The aim of this article is to deal with definition and conceptualization of electoral fraud. It answers the question: How to define electoral fraud? What forms does electoral fraud take in current world? How they might be classified? Answering these questions may lead to a deeper understanding of this phenomenon and to its conceptualization which might be useful for further research, especially for comparative research in this area. The article is divided in three parts. The first part focuses on the explanation of the term electoral fraud and other terms related to negative aspects of electoral process. Second part introduces selected concepts and classifications of electoral fraud. The third part suggests own conceptualization and categorization of electoral fraud.

Keywords

elections, electoral fraud, electoral manipulation, electoral malpractice

---

*Katedra politologie, Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové. Autorka děkuje dvěma anonymním recenzentům za podnětné připomínky. Tento text je výstupem projektu specifického výzkumu FF UHK č. 2112 z roku 2012.

Úvod

Volby a volební procesy patří v dnešní době k základním stavebním kamenům politických systémů drtivé většiny zemí. Pravidelně se opakující, svobodné a soutěživé volby jsou nezbytnou podmínkou demokratického zřízení, avšak mnoho nedemokratických režimů odvíjí svoji legitimitu od pravidelného pořádání voleb, které se svojí povahou liší od volebních procesů v etablovaných demokraciích a nesplňují kritéria soutěživosti a spravedlivosti. Vzhledem k důležitosti voleb v politických systémech není překvapivé, že tradičně přitahuje tato tematika detailní pozornost politologie. Výzkum se povětšinou zaměřuje na institucionální stránku voleb (zejména na volební systémy) či na volební chování. Do popředí pozornosti mnoha odborníků se však dostávají i témata kvality volebního procesu a s tím související otázky volebních podvodů, které nabírají různých podob a mohou mít klíčový vliv na výsledek voleb. Pozornost věnovaná volebním procesům stoupá i v souvislosti s tím, že mezinárodní prostředí klade větší a větší důraz na podporu demokracie a jedním z nástrojů této podpory jsou i mezinárodní pozorovatelské mise hodnotící, zda dané volby splňují mezinárodní standardy spravedlnosti a soutěživosti.

Cílem tohoto textu je uvést v pozornost problematiku volebních podvodů, zejména s ohledem na jejich terminologické vymezení a konceptualizaci. Precizní vymezení pojmů volební podvod a rozřídění různých podob, kterých nabývá, napomůže nejenom hlubšímu porozumění těchto jevů, ale přispěje i k možnostem dalšího výzkumu a srovnání těchto jevů napříč zeměmi či v čase. Právě vymezení volebních podvodů pro potřeby komparativního výzkumu je cílem tohoto článku. Zodpoví tedy otázky: Jak lze definovat volební podvod? Jaké podoby volební podvody v současných státech mohou nabývat? Jak je lze klasifikovat? Ačkoli tyto otázky jsou deskriptivního rázu, odpovědi na ně jsou přínosné z hlediska dalšího výzkumu volebních podvodů. Právě zkoumání na tomto poli, zejména pak v rámci komparativního přístupu, otevírá dosti široký prostor – lze např. zjišťovat, jaké faktory ovlivňují míru volebních podvodů, jaký je vztah mezi typem režimu a rozsahem volebního podvodu atd. Konceptualizace a klasifikace volebních podvodů tak je prvním krokem pro sběr dat pro další výzkum v této oblasti.

Tento text nevychází z žádného širšího teoretického rámce. Záměrem textu je definovat a rozřídít volební podvody (bez ohledu na to, v jakém typu politického systému se nacházejí) tak, aby byl koncept využitelný pro všechny státy. Ačkoli volební podvody jsou asociovány primárně s nedemokratickými či hybridními režimy, výzkum volebních podvodů může zahrnovat i stabilní demokratické země, jak dokazují např. autoři knihy *Election Fraud. Detecting and Detering Electoral Manipulation* (Alvarez, Hall a Hyde, 2008), kteří se zabývají Spojenými státy americkými. Proto autorka nevychází z existujících výzkumů, které se zabývají problematikou autoritativního vládnutí, hybridních režimů, demokratizací apod.

Tento text se zaměří nejprve na vymezení základních pojmů (volební podvody, volební manipulace, volební pochybení, volební korupce, volební násilí). Poté představí existující koncepty klasifikace volebních podvodů. K autorům, kteří se vymezením volebních podvodů a jejich konceptualizací zejména zabývají, patří Sarah Birch (2008, b. r.), Daniel Calingaert (2006), Fabrice Lehoucq (2002, 2003), Susan D. Hyde (2008) a Rafael López-Pintor (2011), jejichž pojetí bude text konfrontovat. Na závěr text navrhne vlastní konceptualizaci a klasifikaci volebních podvodů určenou pro potřeby komparativního výzkumu.

Terminologické vymezení

V souvislosti s kvalitou volebních procesů se objevuje řada pojmů, mezi nimi následující: volební podvod (*electoral fraud*), volební manipulace (*electoral manipulation*, *election rigging*), volební korupce (*electoral corruption*) a volební pochybení (*electoral malpractice*). Všechny tyto pojmy se vztahují k obdobnému tématu, ačkoli je nelze chápat zcela jako synonyma. Na druhou stranu lze říci, že různí autoři využívající tyto pojmy se však v podstatě zabývají tímtež – neregulérními procesy a aktivitami, které se dotýkají možnosti ovlivnit výsledek volebního klání. Spíše nežli definování odlišného obsahu jednotlivých výše

uvedených pojmů je tedy cílem této části vysvětlit, jaký termín a proč je dále v textu používán a jak je chápán.

Volební podvod (*electoral fraud*) je jeden z nejčastěji používaných výrazů a tento text jej bere jako základní pojem spjatý s touto problematikou. Definici volebního podvodu představuje např. Rafael Lopéz-Pintor, který volební podvod definuje jako „*jakoukoli cílevědomou akci podniknutou za účelem zasahování do volebních aktivit nebo s volbami spojených materiálů s cílem ovlivnit výsledek voleb, což může narušit nebo zmařit vůli voličů*“¹ (López-Pintor, 2011, s. 6). Jako podstatu volebního podvodu lze tedy z této definice vyčíst zejména dva následující znaky: volební podvod je vědomou či účelnou aktivitou a jeho cílem je zasahovat do volebních procesů a ovlivňovat výsledek voleb tak, že nebude plně reflektovat vůli voličů.

Fabrice Lehoucq (2003, s. 233) definuje volební podvod jako „*utajovanou snahu formovat výsledky voleb*“². Podle tohoto autora volební podvody zahrnují jak podvodné jednání, tak procedurální přestupky a je tenká hranice mezi podvodem a politickým nátlakem. Rozdíl je však v porušení zákona, právě porušením zákona se akt stává dle Lehoucqa podvodným (Lehoucq, 2003, s. 235). F. Lehoucq tedy v tomto případě vychází z právního pojetí a podstatu volebního podvodu zakládá na jeho nelegálnosti. Tento text však vychází z přesvědčení, že není optimální volební podvod definovat na základě právního vymezení. Lze použít např. argument S. Birch, která uvádí, že zákony jednotlivých zemí se od sebe liší a proto se definice volebního podvodu na základě právního vymezení může vztahovat pouze na jednu danou zemi. Navíc volební zákony samy o sobě mohou být špatné a odporovat mezinárodním závazkům, ústavě apod. (Birch, 2008, s. 5). Tím by tedy v podstatě zákonem chabě definovaná volební pravidla mohla umožnit rozsáhlé volební podvody a přitom by na základě právního vymezení jako podvody být definovány nemohly, jelikož by je zákon dovozoval. Tento text se snaží vymezit koncept volebních podvodů pro možnosti komparativního výzkumu, proto není právní prvek v definici a pojmání volebního podvodu primárně zohledňován.

Širší definice však může volební podvod popisovat jako „*jakoukoli praktiku, která zasahuje do volby učiněné voliči*“³. (Molina a Lehoucq, 1999, s. 205). Toto vymezení je pak v souladu i s výše uvedenou definicí volebního podvodu R. Lopéze-Pintora, který rovněž zahrnuje ve své definici narušení či dokonce zmaření vůle voličů.

Od pojmu volební podvod (*electoral fraud*) je třeba odlišit pojem voličský podvod (*voter fraud*). Ten lze definovat jako „*úmyslnou korupci volebního procesu voličem*“⁴ a zahrnuje vědomé podávání nepravdivých informací, které se týkají oprávnění volit, ilegální hlasování či účast v konspiracích, které vedou k nelegálnímu hlasování dalších voličů. Ostatní formy volební korupce, které páchají vládní úředníci, kandidáti, stranické organizace atd. spadají pod širší pojem volební podvod. (Minnite, b. r., s. 3). S tímto rozdílem mezi volebním a voličským podvodem lze souhlasit, nicméně je důležité, že i voličský podvod lze zahrnout pod volební podvod. Pojímání volebních podvodů tedy není primárně založeno na tom, kdo daný podvod páchá, ale na tom, že se jedná o úmyslnou snahu neregulárně ovlivnit výsledek voleb, a tak se voličský podvod stává podskupinou volebních podvodů.

Rafael López-Pintor rozděluje dva typy volebních podvodů (2011, s. 6–7): podvod určující výsledek voleb (*outcome determinative fraud*) a podvod neurčující výsledek voleb (*non-outcome determinative fraud*). Rozdíl mezi těmito dvěma kategoriemi spočívá v tom, zda volební podvod ovlivní výsledek voleb v té podobě, že se změní vítězové a poražení. Pokud k tomu dojde, jedná se podvod, který určuje výsledek. Pokud by i bez spáchání podvodu zůstali stejní vítězové a poražení, jedná se o podvod neurčující výsledek.

Rafael López-Pintor (2011, s. 7) rovněž odlišuje volební podvod od korupce. Ačkoli podvod je určitou formou korupce, je to jen jedna z forem tohoto jevu. Proto by tyto pojmy neměly být vnímány synonymně. Korupce je tedy širší pojem, který zahrnuje zneužívání veřejných zdrojů, uplácení apod., zatímco volební podvod se týká: „*podvodného nebo nedbalého zásahu do volebních procesů, který má v úmyslu*

¹Originální znění: „any purposeful action taken to tamper with electoral activities and election-related materials in order to affect the results of an election, which may interfere with or thwart the will of the voters“.

²V originále: „clandestine efforts to shape election results“.

³V originále: „any practice that interferes with the choices made by the voters“.

⁴Originální znění: „intentional corruption of electoral process by the voter“.

zabránit tomu, aby výsledek voleb reflektoval vůli lidu“⁵. Volební korupci (*electoral corruption*) lze podle Alberto Simpsera chápat jako „jakoukoli ilegální akci zaměřenou na získání výhody ve volbách“⁶. Zahrnuje mj. volební podvody, kupování hlasů, užívání násilí za účelem zastrašit voliče, manipulace s administrativou voleb, změny volebního zákona za účelem diskvalifikovat politické oponenty atd. (Simpser, 2004, s. 6). Protože termín korupce je v našem prostředí primárně asociován s uplácením⁷, nebude pro potřeby tohoto textu využíván.

Rafael López-Pintor (2011, s. 7) uvádí, že volební podvod se nejčastěji objevuje jako součást přímé akce nebo záměrné neakce volební administrativy, což umožní dalším aktérům (např. výkonné moci, politickým stranám) intervenovat ve volebním procesu. Volební podvod označuje za nejvážnější projev volebních pochybení (*electoral malpractice*). Pochybení při volbách je pak jakýkoli přečin, který se týká volebních procedur a materiálů, zejména ze strany vládních úředníků nebo politických stran nebo kandidátů. Ne každá forma pochybení je však volebním podvodem. Pochybení při volbách zahrnuje nedostatky či neregulérnosti v organizaci voleb, které lze napravit, existuje-li vůle. Týkají se administrativních nedostatků, jako je např. chybné zapsání jmen voličů ve voličských seznamech, nízkokvalitní nesmazatelný inkoust, nevycházející součty výsledků atd. (López-Pintor, 2011, s. 7). S tímto výkladem lze souhlasit. Volební pochybení je tedy v tomto textu vnímáno jako širší pojem, který kromě volebních podvodů zahrnuje i další nedostatky, které však – na rozdíl od volebních podvodů – nejsou záměrné a nejsou páčány za účelem změnit výsledek voleb.

Odlišně se na termín volební pochybení (*electoral malpractice*) dívá Sarah Birch (2008). Tato autorka identifikuje čtyři definiční přístupy k tomuto konceptu: právní (*legal*), percepční (*perceptual*), nejlepší praxe (*best practice*) a normativní (*normative*). Podle prvního přístupu je pak definice volebního pochybení chápána ve smyslu porušení volebního zákona či dalších norem upravujících volby. Druhý přístup (*perceptual*) je založen na tom, co je vnímáno jako porušení norem dané kultury. Třetí přístup definuje volební pochybení vzhledem k mezinárodním normám, které jsou uznávány jako „nejlepší praktiky“ (*best practice*) mezinárodním společenstvím.⁸ Čtvrté pojetí vychází z demokratické definice a za volební pochybení je pak považováno to, co se odlišuje od ideálního normativního modelu demokracie (Birch, 2008, s. 5–6). Sarah Birch nabízí svoji definici volebních pochybení: „manipulace volebních procesů a výsledků tak, že nahrazují osobní a stranický prospěch za zájmy veřejné“⁹ (Birch, 2008, s. 9). Volebním pochybením tedy není jakékoli porušení volebního procesu, ale takové, kdy osobní zájmy či zájmy stranické nahrazují veřejné zájmy. To S. Birch umožňuje rozlišit „*malpractice*“ od „*mispractice*“ – tj. od takových nedostatků, které vyplývají nikoli z úmyslu, ale z nekompetentnosti, chyb, nedostatku zdrojů atd. (Birch, 2008, s. 25). Samotný pojem „*mispractice*“ je do českého jazyka obtížně přeložitelný, znamená nesprávné praktiky a dle mínění autorky se v tomto případě setkáváme spíše s jazykovým nežli obsahovým problémem. To, co S. Birch označuje za volební pochybení (*malpractice*), v podstatě odpovídá tomu, co Rafael López-Pintor označuje jako volební podvod (*fraud*). To, co Rafael López-Pintor vnímá jako pochybení (*malpractice*), S. Birch označuje za nesprávné praktiky (*mispractice*).

Pro účely níže uvedené konceptualizace tedy nebude používán pojem volební pochybení, protože je možné jej asociovat spíše s chybou, nežli s úmyslnou manipulací. Text jej vnímá jako pojem širší, který zahrnuje nejenom volební podvody, ale může zahrnovat i pochybení či chyby, které jsou dány nikoli úmyslem, ale například nedostatečnými zkušenostmi, slabou kapacitou orgánů zajišťujících průběh voleb atd. Ačkoli pochopitelně mají vliv na kvalitu volebního procesu, nelze je však považovat ve všech případech za úmyslné intervence s cílem změnit výsledek voleb.

Další pojem, který je v souvislosti s problematikou volebních podvodů často zmiňován, je volební manipulace (*manipulation*), který lze chápat jako snahu neregulérně ovlivňovat výsledky voleb. Gamze

⁵V originále: „deceptive or negligent interference with the electoral process that intends to prevent the outcome from reflecting the will of the people“.

⁶Originální znění: „any illegal action geared at obtaining an electoral edge“.

⁷Viz např. online slovník cizích slov <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/korupce> (4. 1. 2012).

⁸Mezinárodními principy demokratických voleb se např. zabývají Thad E. Hall a Tova Andrea Wang (2008), kteří pracují s normami mezinárodních institucí jako je Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE), Organizace spojených národů (OSN) a *Administration and Cost of Elections Project* (ACE).

⁹Originální znění: „the manipulation of electoral processes and outcomes so as to substitute personal or partisan benefit for the public interest.“

Çavdar (2008, s. 51–53) tento pojem vymezuje jinak a odlišuje jej od volebního podvodu. Podle něj je volební podvod ilegální a záměrné porušení volebních procedur, zatímco volební manipulace je taková akce, která se snaží vykonávat kontrolu nad volebním systémem, jeho smyslem a výsledky. Manipulace tedy zahrnuje volební podvody, ale zároveň zahrnuje i aktivity jako je politické násilí nebo intervence cizí moci. Argumentuje tím, že snaha manipulovat volby se netýká jen porušení procedur, ale může zahrnovat i násilí či nátlak okupační silou. Násilí může zabránit i tomu, aby výsledky voleb byly implementovány. Tímto se tedy dostáváme k dalšímu negativnímu jevu spjatému s volbami, a tím je volební násilí. Volební násilí (*election-related violence; electoral violence*) lze definovat následovně: *emph, ...akt či hrozba nátlaku, zastrašování nebo fyzické újmy spáchané za účelem ovlivnění volebního procesu nebo které vyvstávají v kontextu volební soutěže.*¹⁰ (UNDP, 2009, s. 4). Tento text se nezaměřuje specificky na volební násilí, nicméně v rámci škály volebních podvodů, které budou uváděny, se mohou objevit i násilné prvky.

Pokud provedeme syntézu výše uvedených definic a obsahových vymezení je tedy volební podvod charakteristický následujícími prvky: 1) jedná se o úmyslnou a vědomou aktivitu; 2) zasahuje do vůle hlasujících (lidu) či omezuje/ovlivňuje možnosti, jak lid může vyjádřit svoji vůli; 3) je to jev negativní, obvykle utajovaný a mnohdy nelegální. Toto vymezení je dostatečně široké pro to, aby zahrnuje různé projevy volebního podvodu, včetně např. účelové aplikace volebních pravidel, nerovného přístupu kandidátů do médií apod. Ze stylistických důvodů potom text používá i pojem manipulace, který obsahově odpovídá výše vymezenému volebnímu podvodu. Termíny volební korupce a volební pochybení využívány nebudou. Jak již bylo výše uvedeno, pojem korupce má širší význam a pojem pochybení může zahrnovat i nezáměrné nedostatky a neúmyslné aktivity ve volebním procesu.

Konceptualizace volebních podvodů dle vybraných autorů

V této části bude uvedena konceptualizace volebních podvodů dle čtyř vybraných autorů. Autoři byli vybráni zejména na základě toho, že jimi zvolená vymezení a projevy volebního podvodu nejsou zaměřena na jednu zemi¹¹, a tudíž vycházejí z komparativního přístupu. Všichni jsou navíc často citovanými a uznávanými odborníky na problematiku voleb a volebních podvodů. Mezi vybrané autory tedy patří Sarah Birch¹², Daniel Calingaert, Susan D. Hyde a Andreas Schedler.¹³ Ačkoli výběr čtyř autorů nepostihne komplexně spektrum všech přístupů k vymezení volebních podvodů, nabízí dostatečnou možnost ukázat jednotlivé koncepty, alespoň stručně je zhodnotit a vzájemně porovnat.

Sarah Birch zakládá svoji typologii volebních manipulací na třech hlavních formách: 1) manipulace volebních institucí (*manipulation of electoral institutions*), resp. pravidel, podle kterých se volby řídí; 2) manipulace výběru hlasování (*manipulation of vote choice*) a 3) manipulace hlasování (*manipulation of voting*), tedy volební administrativy.

Manipulace institucí pak znamená porušování principu inkuzivity, nestrannosti, otevřenosti a transparentnosti. Jedná se o takové manipulování s podobou institucí, jež organizují volby, které zvyšuje jednoho nebo více účastníků volební soutěže. Příkladem manipulace institucí je *gerrymandering*¹⁴, restrikce ve volebním právu, pravidla kampaně, která vedou k nerovnosti mezi účastníky voleb atd.

Manipulace výběru hlasování zahrnuje jakékoli pozitivní i negativní pobídky, které voliče vedou k tomu, že nevolí dle svých opravdových preferencí, např. kupování hlasů, zastrašování voličů. Dále sem patří např. zaujatost médií či porušování limitů na výdaje v kampani – tedy takové akce, které dávají účastníkům volebního klání disproporční přístup ke komunikačním kanálům.

¹⁰V originále: „...Acts or threats of coercion, intimidation, or physical harm perpetrated to affect an electoral process or that arise in the context of electoral competition.“

¹¹Například Craig C. Donsanto (2008) vymezuje volební podvody na základě federálních zákonů USA.

¹²S. Birch je mimojiné hlavní řešitelkou projektu týkajícího se volebních manipulací. Informace o projektu jsou dostupné zde: <http://www.essex.ac.uk/government/electoralpractice/> (17. 5. 2012).

¹³Řada autorů se sice zabývá vymezením demokratických voleb, ovšem již se nesoustředí na způsoby, jak přesně jsou tato pravidla porušována, resp. jaké jsou konkrétní projevy podvodů a manipulací. Takovým autorem je např. L. Diamond, který definuje spravedlivé volby. (Diamond, 2002, s. 29).

¹⁴Jedná se o manipulace při vytyčování hranic volebních obvodů.

Manipulace hlasování se týká samotných hlasovacích procedur a zahrnuje např. zaujatá administrativní rozhodování, nestejnou implementaci volebních pravidel apod. (Birch, 2008, s. 25–27, srov. Birch, b. r., s. 3).

S. Birch (b. r., s. 8–14) rovněž vytvořila pro účely komparativního výzkumu a hodnocení voleb index 15 indikátorů volebních manipulací (podle její terminologie volebních pochybení), které založila právě na třech výše uvedených dimenzích. Její index zahrnuje následující položky:

1. Právní rámec (*legal framework*), který zohledňuje, zda je právní rámec voleb v souladu s mezinárodními standardy.
2. Nezávislost volebních orgánů (*electoral authority independence*) jako jsou volební komise či soudy řešící stížnosti na průběh voleb. Posuzována je jejich nezávislost a nestrannost – pokud takové nejsou, je to znakem volebních manipulací.
3. Soutěžení (*contestation*) – volební manipulace v tomto bodě zahrnují svévolné a/nebo falešné odmítnutí registrace kandidáta/strany, odstranění kandidáta/strany ze soutěže na základě svévolné nebo nepravosti, obstrukce v registraci a nominaci strany/kandidáta. Zahrnuje tedy přístup k volebnímu lístku.
4. Registrace voličů (*voter registration*) – manipulace v této oblasti představuje např. neregistrace určitých skupin obyvatel, existence početných „mrtvých duší“ na seznamech voličů, rozsáhlé nepřesnosti v datech uvedených v seznamu voličů, selhání opravit známé chyby a odmítání veřejné kontroly seznamů voličů.
5. Hlasovací podmínky (*polling arrangements*) – porušení principu adekvátních a spravedlivých podmínek pro hlasování spočívá např. v tom, že volebních místností je málo, jsou umístěny daleko od místa, kde voliči žijí, jsou špatně provozně vybavené (voliči musí čekat dlouhou dobu, než mohou volit), pozdní otevření hlasovacích místností či skutečnost, že nejsou otevřené po celou stanovenou dobu. Další prvek obsahuje zaujatost proti určitému regionu či skupině – např. velmi málo volebních místností umístěných v baštách opozice.
6. Hlasování (*voting*) – v tomto bodě jsou příkladem volebních manipulací odmítnutí přístupu k hlasování, napěchování volebních uren (*ballot box stuffing*)¹⁵, porušování tajnosti voleb (otevřené hlasování, rodinné hlasování¹⁶, nelegální hlasování v zastoupení¹⁷, hlasování za dohledu neoprávněné osoby). Zároveň sem patří nedostatek transparentnosti v organizaci hlasování.
7. Počítání, tabulace a informování o výsledcích (*counting, tabulation and the reporting of results*) – projevem volebních manipulací v této oblasti je špatné spočítání, nesprávná tabulace, nesprávné zveřejňování výsledků, netransparentnost sčítacího procesu, předávání výsledků a informování o nich.
8. Rozhodování sporů (*dispute adjudication*) – tento bod se týká soudních sporů ohledně voleb, kdy je žádoucí jejich včasné a nestranné rozhodnutí. Porušením tohoto principu je např. nezohledňování některých nároků, přehnané zpoždění ve vyřizování sporů, zaujatost při rozhodování jednotlivých sporů.
9. Přístup pozorovatelů (*observer access*) – tento prvek se týká přístupu domácích i mezinárodních pozorovatelů a problémy v této oblasti zahrnují neochotu zpřístupnit pozorovatelům některé aspekty volebního procesu, které jsou oprávněni pozorovat; zastrasování pozorovatelů, obstrukce aktivit pozorovatelů.

¹⁵Jedná se o praktiku, kdy někdo neoprávněně vhodí (resp. „vecpe“) do volební urny více volebních lístků, než je dovoleno.

¹⁶Rodinné hlasování znamená, že jeden člen rodiny (obvykle muž) ovlivňuje volbu dalších členů rodiny. To se může projevat např. tím, že manželský pár či jiní příbuzní vstupují společně za volební plentu.

¹⁷Tzv. *proxy voting* – nastává v případě, kdy např. nějaký člen rodiny získá hlasovací lístek jménem jiného člena rodiny.

10. Mediální pokrytí (*media coverage*) – mezi volební manipulace v této oblasti může patřit např. mediální pokrytí jednotlivých soupeřů a zejména i ne/zaujatost tohoto pokrytí.
11. Zneužití zdrojů (*misuse of resources*) – indikátor se zabývá tím, zda byla dodržena pravidla týkající se využití zdrojů v kampani. Porušením je např. zneužívání státních zdrojů pro účely stranické kampaně, fundraising z nelegálních zdrojů, přehnané utrácení za kampaň, které převyšuje zákonem stanovený limit.
12. Kupování hlasů (*vote-buying*) – kupování hlasů voličů.¹⁸
13. Zastrasování voličů a/nebo obstrukce (*voter intimidation and/or obstruction*) – mezi volební podvody v této oblasti patří např. neadekvátní zahrnutí vojska či armády v předvolební kampani, instrukce ze strany vojenských důstojníků směrem k podřízeným, jak mají hlasovat, a další zastrašování voličů ze strany jakéhokoli aktéra.
14. Zastrasování kandidátů a/nebo obstrukce (*candidate intimidation and/or obstruction*) – zahrnuje zastrašování kandidátů, stejně jako nelegální obstrukce jejich aktivit, včetně útoků na kanceláře a vybavení kandidátů, nerovnou aplikaci některých ustanovení zákona vůči různým kandidátům, nepovolení předvolebních mítinků.
15. Celkové hodnocení voleb (*overall assesment of the election*) – hodnotí celkovou kvalitu voleb.

Zatímco indikátor č.1 je v podstatě jednou z dimenzí volebních manipulací (dimenze manipulace pravidel), manipulaci výběru hlasování představují indikátory č.10 až 14. Kriteria 2 až 9 se týkají manipulace volební administrativy.

Ačkoli výše zmíněné rozdělení S. Birch má svoje opodstatnění, v praxi však může docházet k prolínání jednotlivých bodů. Například odmítnutí registrace kandidáta či jeho vyškrtnutí (které je uvedeno v rámci kodexu jako bod č.3) se může prolínat s bodem č.14 (zastrašování kandidátů/obstrukce). Některé body z indexu navíc nelze hodnotit přímo jako volební podvod, ale spíše kontext voleb, který ovlivní možnost výskytu volebních podvodů. Za takový kontext lze považovat např. body 1, 8 a 9 z výše uvedeného indexu.

Další možností je sledovat volební podvody podle jednotlivých fází volebního procesu. Tak postupuje Daniel Calingaert (2006, s. 139–147), který podvodné aktivity hodnotí ve čtyřech etapách volebního procesu, jež budou nyní představeny.

1. Registrace voličů – v rámci registrace voličů se určuje, kdo se může či nemůže zúčastnit hlasování. Podvody v této oblasti zahrnují např. jména mrtvých či dětí na seznamu voličů, dvojí registraci stejného voliče, zápis neexistujících nebo neoprávněných voličů nebo naopak odmítnutí zapsat některé voliče nebo je ze seznamu odstranit. Kromě toho může dojít k odstranění, špatnému napsání nebo vynechání jmen voličů z určité skupiny – např. prvovoličů nebo v geografických oblastech, kde je nejsilnější podpora opozice.
2. Volební kampaň – druhá fáze (tj. průběh volební kampaně) může zahrnovat obstrukce vůči opozici a jejím stoupencům, nátlak na občany, využívání státních zdrojů na podporu držitelů úřadu, sestavení volebních komisí ze stoupenců stávajících držitelů úřadu a kontrolu médií. Obstrukce vůči opozici a jejím stoupencům mohou nabírat různých podob: přímý útok na opoziční kandidáty (zadržení, násilné napadení, zavraždění), udržení opozice mimo hlasovací lístky (neregistrace kandidátů, odstranění z hlasovacího lístku, registrace neznámého kandidáta se stejným jménem jako má kandidát, kterého chce režim porazit), omezování kampaně opozičních kandidátů (nepovolení předvolebních mítinků, jejich rozehnutí), tlak na opoziční aktivisty. Nátlak na občany se může týkat i těch, kteří nejsou spojeni s žádnou stranou či kandidátem – např. vyhrožování ředitele státem vlastněné továrny, že podřízení podepíše podporu vládnoucí

¹⁸Kupování hlasů se rozsáhle věnuje např. Fabrice Lehoucq (2002).

straně, nebo přijdou o místo. Nelegální využívání státních zdrojů může přinést značné výhody vládnoucí straně/kandidátovi – např. může dojít k mobilizaci státních zaměstnanců, využívání vládních vozidel k cestě na mítinky, k úhradě nákladů z veřejných zdrojů. Dominance ve volebních komisích (od ústřední až po místní) rovněž může přinést stávajícím držitelům moci výhody. Funkcionáři napojení na vládnoucí vrstvu pak mohou vládní straně pomoci tím, že nezajišťují soulad se zákonem a dalšími volebními pravidly, mohou prosadit zásadní změny na konci volební kampaně (změny na poslední chvíli v procedurách volebního dne). Volební komise jsou zároveň klíčové pro transparentnost volebního procesu. Režim dále k oslabení opozice může využít kontrolu médií – zatýkání, zadržování či útoky na novináře, kteří pozitivně píšou o opozici, blokování vysílání rádií, televize, konfiskace tiskovin, cenzura, nevyvážené pokrytí jednotlivých kandidátů (zejména v národní televizi) atd.

3. Procesy v den voleb – v den voleb je možné páchat různé typy podvodů. Jedná se např. o napěchování volebních uren (*ballot box stuffing*), vícenásobnou volbu (*multiple voting*), kdy jeden volič hlasuje vícekrát¹⁹, kupování hlasů (*vote-buying*), hlasování s předvyplněným hlasovacím lístkem (*carousel voting*)²⁰, ale patří sem i výskyt předvolebních materiálů ve volebních místnostech, či stav, kdy členové volebních komisí vysvětlují volební procedury tak, že podporují nějakého kandidáta. Dalším volebním podvodem může být zásah neoprávněných osob (např. členů bezpečnostních složek) do hlasovacího procesu či zneužití hlasování přenosnou urnou (*mobile ballot box*)²¹.
4. Počítání hlasů a tabulace – během počítání hlasů a tabulace se objevují další volební manipulace – např. nejednoznačné postupy při určování platnosti hlasů²², nesprávné vyplnění údajů o výsledcích hlasování do protokolu v místní komisi, falzifikace výsledků při jejich sčítání a tabulaci na vyšších úrovních apod. (Calingaert, 2006, s. 139–147).

Calingaertovo rozdělení metod podvodů dle jednotlivých fází volebního procesu je výhodné v tom, že minimalizuje možnosti překryvů, neboť v každé etapě jsou jiné možnosti zneužití či jiné typy volebních podvodů, a to i přesto, že časově se tyto fáze mohou překrývat (např. fáze registrace voličů a fáze volební kampaně, jež zahrnuje i registraci kandidátů). Takové vymezení je dle autorky přínosné pro případný komparativní výzkum. V porovnání se Sarah Birch je Calingaertovo vymezení o něco užší, neboť nezahrnuje některé faktory (např. právní rámec, rozhodování sporů, přístup pozorovatelů). V drtivé většině popsaných podvodů a manipulací se však oba autoři shodují.

Třetí zvolenou autorkou je Susan D. Hyde (2008, s. 201 an.), která se zabývá zejména otázkou, jak mohou mezinárodní pozorovatelé odhalit volební podvody. V rámci toho uvádí i příklady (nikoli kompletní výčet) volebních manipulací. Ty rozděluje na dvě skupiny – první skupinu tvoří jednoznačné formy volebních manipulací, druhou skupinou spíše neregulérnosti, kdy není úmyslná manipulace jednoznačná. V obou skupinách volebních manipulací S. D. Hyde postupuje chronologicky a vymezuje tři fáze – předvolební perioda, den voleb a povolební fáze (resp. vyhlášení výsledků).

Zaměříme se nejprve na první skupinu podvodů vytyčenou S. D. Hyde. Příkladem podvodů v první (tedy předvolební) fázi je chybějící registrace opozičních kandidátů, zákaz kandidátů či politických stran, odmítnutí zaktualizovat nepřesné údaje v registru voličů, zneužití státních zdrojů na podporu stávajících držitelů moci, restrikce ve volebním právu, násilí a zastrašování v rámci kampaně, státní

¹⁹K tomu může dojít např. tak, že jeden volič vhodí do urny více volebních lístků najednou, nebo hlasuje vícekrát – např. díky voličskému průkazu, který umožňuje volit i mimo místo, kde je volič registrován.

²⁰Doslovný překlad by zněl jako „kolotočové“ hlasování. Jedná se o hlasování, kdy volič obdrží od iniciátora podvodu předvyplněný hlasovací lístek, který vhodí do urny, a danému iniciátorovi vrátí svůj prázdný lístek. Ten jej vyplní a dá dalšímu voliči, jenž na oplátku přinese opět prázdný lístek. Tento volební podvod může být součástí kupování hlasů, kdy za to, že volič takto předvyplněný lístek vhodí do urny, obdrží finanční odměnu.

²¹Přenosnou urnu obvykle nosí někteří členové komise ke starým či nemocným lidem, kteří nejsou schopni se dopravit do volební místnosti. Může se stát, že tito členové mohou na voliče vyvíjet nátlak, aby volili konkrétního kandidáta, mohou zmanipulovat jejich volbu atd.

²²Je-li volební lístek zaškrtnutý nesprávně, ale přesto je voličův záměr zřejmý, může dojít k tomu, že v případě hlasů pro opozici jsou tyto označeny za neplatné, zatímco u vládních kandidátů jsou označeny hlasy za platné.

kontrola médií, zastrašování médií, stranické volební komise, uvěznění kandidátů, selektivní výběr právních sankcí proti kandidátům.

Druhá fáze – volební den – zahrnuje následující typy podvodů: nezabezpečené volební lístky, poškozené pečeti na volebních urnách, více lidí za volební plentou ve stejný čas, volební urna umístěná mimo volební místnost, hlasování s předvyplněným lístkem, vícenásobné hlasování, kupování hlasů, násilí a zastrašování voličů, zásahy vojska, policie či neautorizovaných jednotlivců, falsifikace výsledků během počítání hlasů, nekonzistentní zneplatňování hlasů, zničení volebních lístků, krádež volební urny a další.

Ve třetí fázi – vyhlášení výsledků – se můžeme setkat např. s paralelní tabulací výsledků, která se odlišuje od oficiálních výsledků, změnami v oficiálních výsledcích, velkými diskrepancemi mezi počtem distribuovaných hlasovacích lístků a oficiální evidencí odevzdaných hlasů, odmítnutím poražených kandidátů přijmout výsledky, vládním násilím proti protestujícím atd. (Hyde, 2008, s. 204).

Druhou skupinu volebních manipulací dle S. D. Hyde tvoří příklady, kdy je nejasné, zda je o záměr volby zmanipulovat, a může se jednat spíše o neregulérnosti vyplývající z nedostatku zkušeností, chyby atd. (Hyde, 2008, s. 203). Takové činy však neodpovídají výše vymezené podstatě volebního podvodu a jsou spíše příkladem volebních pochybení, proto nebudou podrobně uváděny.

S. D. Hyde tedy podobně jako Calingaert vychází z fází volebního procesu, přičemž fáze vymezuje tak, že na sebe navazují a časově se v podstatě nepřekrývají. Calingaertovo rozdělení je však o něco přehlednější, neboť fáze jsou vymezeny nejen časově, ale i obsahově (před dnem voleb pojímá zvlášť registraci voličů a kampaň).

Jako čtvrtý koncept volebních manipulací byl zvolen koncept Andrease Schedlera. Andreas Schedler (2002, s. 39–46) při vymezení toho, jak jsou volby manipulovány, vychází z řetězce sedmi článků, které jsou podmínkou pro demokratické volby. Každý článek tohoto řetězce musí být naplněn, aby volby byly demokratické. Porušení byť jen jednoho článku znamená, že volby jsou nedemokratické. U každého takového bodu A. Schedler ukazuje právě možnosti zneužití a manipulace.

1. Rezervované pozice a rezervované domény – v první řadě se jedná o omezení počtu volených úřadů a omezení jejich pravomocí. To znamená, že některé vysoké mocenské posty nejsou obsazeny přímou volbou, resp. že oficiální posty, obsazené z voleb, nemají klíčové pravomoci.
2. Vyloučení opozičních sil a fragmentace opozičních sil – druhým bodem je vyloučení opozice, tzn. restrikce jejich přístupu do volební arény. Patří sem jak zákazy stran, tak zabránění registrace kandidátů. Rovněž sem ale A. Schedler zahrnuje snahy o rozdělení a fragmentaci opozice a o celkové oslabení opozičních stran.
3. Represe a nespravedlnost – jedná se o omezení politických a občanských svobod (např. svoboda slova, shromáždění) a omezení přístupu opozičních sil do médií a k financím.
4. Zbavení volebního práva – v legální či praktické podobě. Omezení volebního práva *de iure* je však v dnešním světě již prakticky nemožné, proto se mnohem častěji objevuje neformální zbavení volebního práva – např. diskriminující pravidla ve věci registrace voličů, jejich identifikace či volebních procedur.
5. Nátlak a korupce – zastrašování voličů a kupování hlasů.
6. Zaujatost při organizaci voleb a aplikaci pravidel, která se může objevit ve všech etapách volebního procesu.
7. Zvolení zástupci nemohou vykonávat moc a převzít úřad, do něž byli zvoleni.

V řadě prvků se tedy Andreas Schedler shoduje se Sarah Birch, Susan D. Hyde a Danielem Calingaerem, jeho vymezení manipulací však není tak podrobné. Inspirativní je v Schedlerově řetězci zejména bod 1 a 7, které předchází citování autoři nezahrnují.

Navrhovaná konceptualizace volebních podvodů pro potřeby komparativního výzkumu

Na základě výše představených definic volebního podvodu a na základě inspirace vyplývající z uvedených konceptualizací (S. Birch, D. Calingaerta, S. D. Hyde a A. Schedlera) tohoto fenoménu, autorka navrhuje následující klasifikaci volebních podvodů. Cílem není přijít s novými kategoriemi, neboť výše citovaní autoři postihují komplexně škálu volebních podvodů, ale cílem je vytvořit takovou klasifikaci, která by mohla sloužit jako koncept pro získání dat pro komparativní výzkum.

V první řadě autorka považuje za nezbytné rozdělit kontextuální faktory voleb a volební podvody. Kontextuálními faktory míní okolnosti ovlivňující samotný charakter a průběh konkrétních volebních klání. Prvním kontextuálním faktorem je *charakter voleného úřadu a jeho role v daném politickém systému*, zejména s ohledem na rozsah pravomocí. Tento bod však na rozdíl od vymezení A. Schedlera lze upravit v tom slova smyslu, že je možné předpokládat, že obsazení úřadu, který má více pravomocí či hraje stěžejní úlohu v daném politickém systému, bude provázet větší snaha o volební podvod a zajištění zvolení preferovaného kandidáta.

Za druhý kontextuální faktor autorka považuje *právní rámec voleb a jeho soulad s mezinárodními standardy*. Vzhledem k tomu, že bylo výše uvedeno, že porušení zákona není vnímáno jako klíčová charakteristika volebního podvodu, není kvalita právního rámce vnímána jako součást volebních manipulací. Lze argumentovat, že pro páchaní volebního podvodu není rozhodující to, zda jsou nesprávně aplikována jinak správná pravidla, nebo zda již pravidla sama o sobě jsou špatná. Právní rámec vytváří kontext voleb a ovlivňuje jejich průběh, jeho podoba však není chápána jakou přímý projev volebního podvodu.

Třetím kontextuálním faktorem je *způsob složení orgánů organizujících a administrujících volby*. Ten může významně ovlivnit to, zda jsou příslušné orgány nestranné či naopak zaujaté a podporují konkrétního kandidáta či vládnoucí stranu. Složení orgánů tedy vytváří kontext voleb, ale samo o sobě není volebním podvodem – volebním podvodem se stává v okamžiku, kdy orgány jednají a vystupují zaujatě a porušují princip nestrannosti. To však postihnou níže uvedené projevy volebních podvodů.

Čtvrtým kontextuálním faktorem je *způsob rozhodování stížností na průběh voleb*. Je-li vyřizování soudních sporů nestranné a vykonávané v adekvátním čase, nebo ne, vypovídá o kontextu voleb a není to vnímáno jako samostatný volební podvod.

Posledním (pátým) kontextuálním faktorem je *přístup pozorovatelů k jednotlivým fázím volebního procesu*. Jedná se o přístup jak mezinárodních, tak domácích pozorovatelů, které mohou vyslat nevládní organizace či samotné politické strany nebo kandidáti. Ačkoli přístup pozorovatelů ke všem etapám volebního procesu může zvýšit jeho transparentnost, nelze usuzovat, že samotné neumožnění přístupu domácích a zahraničních pozorovatelů je volebním podvodem.

Kromě pěti výše uvedených kontextuálních faktorů autorka považuje za důležité ještě *završení volebního procesu*, tj. přijetí výsledků a převzetí úřadu zvolenými kandidáty. Jakousi pomyslnou tečku za volebním procesem tedy představuje to, zda jsou výsledky voleb skutečně akceptovány jejich aktéry i veřejností a zda volby vedou k tomu, že zvolení představitelé obsadí posty, na něž byli volbami vybráni. To podle autorky nelze při výzkumu volebních podvodů opomíjet, neboť protest proti výsledkům voleb naznačuje, že veřejnost vnímá, že volby neproběhly regulérně.

Samotné volební podvody autorka rozděluje do tematických oblastí, které odpovídají etapám volebního procesu. Autorka je přesvědčena, že analýza volebních podvodů dle jednotlivých fází voleb skýtá mnohé výhody. Mezi nimi je to, že v každé etapě jsou odlišné možnosti a stimuly pro páchaní volebních podvodů, stejně jako se mohou lišit aktéři, kteří volební podvody iniciují či páchají. Další výhodou je přehlednost, která minimalizuje možnost překrývání jednotlivých vymezených kategorií. Takový přístup vede i ke snadnějšímu získání či zpracování dat indikujících volební podvody. V kombinaci přístupu D. Calingaerta a S. D. Hyde tedy autorka vymezuje následující tři fáze, které jsou upřesněny i obsahově: 1) Předvolební fáze: 1a) registrace voličů, 1b) registrace kandidátů a volební kampaň, 2) průběh volebního dne (od otevření po uzavření volebních místností, tj. hlasovací procedury), 3) sčítání hlasů a zveřejňování výsledků (tj. po uzavření volebních místností). V každé etapě jsou dále klasifikovány možnosti

volebních podvodů. Ty již nejsou vysvětlovány, neboť jejich obsah byl uveden v předchozí části textu, jedná se tedy o výčet.

1. Předvolební fáze

1a) Registrace voličů:

- a) neregistrace určité skupiny voličů;
- b) dvojí registrace stejných osob;
- c) mrtvé duše či děti na seznamech voličů;
- d) nepřesné údaje na seznamech voličů;
- e) neoprávněné odstranění voliče z voličského seznamu.

1b) Registrace kandidátů a průběh volební kampaně:

- a) svévolné odmítnutí registrace strany/kandidáta či pozdější svévolné odebrání registrace;
- b) omezování volební kampaně některým kandidátům (včetně zastrasování kandidátů);
- c) nelegální využívání státních zdrojů v průběhu kampaně;
- d) kontrola médií, nerovný přístup kandidátů do médií, zaujatost médií;
- e) zastrasování voličů v průběhu kampaně.

2. Průběh volebního dne:

- a) neadekvátní hlasovací podmínky;
- b) porušení hlasovacích procedur ze strany volebních komisí;
- c) vícenásobné hlasování;
- d) hlasování s předvyplněným lístkem;
- e) hlasování v zastoupení;
- f) rodinné/skupinové hlasování;
- g) kupování hlasů.

3. Sčítání hlasů a zveřejnění výsledků:

- a) nekonzistentní přístup v posuzování platnosti hlasů;
- b) uvedení nesprávných údajů do protokolů;
- c) falzifikace zveřejňovaných výsledků.

Celkově tedy autorka navrhuje při komparativním výzkumu zohledňovat dvacet projevů volebních podvodů, které se odehrávají ve třech etapách volebního procesu. Jednotlivé kategorie se pochopitelně mohou doplňovat a vzájemně na sebe navazují.

Závěr

Cílem tohoto textu bylo představit problematiku volebních podvodů, zejména s ohledem na jejich terminologické vymezení a konceptualizaci. Autorka věří, že přesné vymezení pojmu volební podvod a klasifikace jeho projevů je přínosná pro komparativní zkoumání tohoto fenoménu. Článek definoval volební podvod jako úmyslnou a vědomou aktivitu, která zasahuje do vůle voličů a/nebo omezuje možnosti, jak voliči mohou vyjádřit svoji vůli. Volební podvod je navíc z hlediska volebního procesu jednoznačně negativní jevem, neboť je v přímém protikladu s principy a cíli svobodných a soutěživých voleb.

Text rovněž navrhl klasifikaci podob volebního podvodu, která může být využita při komparativním výzkumu. Autorka navrhuje odlišit kontextuální faktory voleb, které mají vliv na průběh volebního klání a mohou ovlivnit výskyt či eliminaci volebního podvodu, stejně jako svědčí o tom, jak je volební klání vnímáno jeho aktéry a voliči. Tyto faktory však nejsou přímým projevem volebního podvodu. Volební podvody autorka dále navrhuje klasifikovat primárně dle jednotlivých etap volebního klání, jelikož v každé takové fázi jsou odlišné možnosti a odlišní iniciátoři volebních manipulací. Autorka navrhuje zohledňovat celkem dvacet možných kategorií volebních podvodů.

Uvedená konceptualizace nenabízí jen přehled existujících možností volebních podvodů, ale zároveň představuje i první krok ve výzkumu volebních podvodů, na který může navázat zisk dat. Právě možnosti sběru dat ve výzkumu volebních podvodů, včetně možnosti zisku dat pro komparativní zkoumání, jsou otázkou, kterou tento text vyvolává. Metodologie výzkumu volebních podvodů představuje skutečnou výzvu (nejen) pro politologickou obec. Reakce na ni však již vzhledem k uvedenému cíli článku a jeho rozsahu není součástí tohoto textu.

Seznam použité literatury

- ALVAREZ, M., HALL, T. E., HYDE, S. D., eds. (2008): *Election Fraud. Detecting and Deterring Electoral Manipulation*. Washington: the Brookings Institution Press.
- BIRCH, S. (2008): *Conceptualizing Electoral Malpractice. Project on Electoral Malpractice in New and Semi-Democracies*. [on-line]. Working Paper No. 1. [vid. 2011-11-05]. Dostupné na <http://www.essex.ac.uk/government/electoralmalpractice/>.
- BIRCH, S. (B. r.): *Patterns of Electoral Malpractice. Project on Electoral Malpractice in New and Semi-Democracies*. [on-line]. Working Paper No. 4. [vid. 2011-11-05]. Dostupné na <http://www.essex.ac.uk/government/electoralmalpractice/>.
- CALINGAERT, D. (2006): Election Rigging and How to Fight It. *Journal of Democracy*. Roč. 17, č. 3, s. 138–151.
- ÇAVDAR, G. (2008): Beyond Election Fraud: Manipulation, Violence, and Foreign Power Intervention. In ALVAREZ, M., HALL, T. E., HYDE, S. D., eds. *Election Fraud. Detecting and Deterring Electoral Manipulation*. Washington: the Brookings Institution Press, s. 50–67.
- DIAMOND, L. (2002): Thinking about Hybrid Regimes. *Journal of Democracy*. Roč. 13, č. 2, s. 21–35.
- DONSANTO, C. D. (2008): Corruption of the Election Process under U. S. Federal Law. In ALVAREZ, M., HALL, T. E., HYDE, S. D., eds. *Election Fraud. Detecting and Deterring Electoral Manipulation*. Washington: the Brookings Institution Press, s. 21–36.
- HALL, T. E., WANG, T. A. (2008): International Principles for Electoral Integrity. In ALVAREZ, M., HALL, T. E., HYDE, S. D., eds. *Election Fraud. Detecting and Deterring Electoral Manipulation*. Washington: the Brookings Institution Press, s. 37–49.
- HYDE, S. D. (2007): The Observer Effect in International Politics. Evidence from a Natural Experience. *World Politics*. Roč. 60, č. 1, s. 37–63.
- HYDE, S. D. (2008): How International Election Observers Detect and Deter Fraud. In ALVAREZ, M., HALL, T. E., HYDE, S. D., eds. *Election Fraud. Detecting and Deterring Electoral Manipulation*. Washington: the Brookings Institution Press, s. 201–215.
- LEHOUCQ, F. (2002): *When Do Parties Buy Votes? Theoretical and Empirical Perspectives on Electoral Corruption*. [on-line]. Paper presented at the Conference „Trading Votes: The Comparative Politics of Vote Buying“, Massachusetts Institute of Technology, Cambridge, Mass., August 26–27, 2002. [vid. 2011-11-05]. Dostupné na <http://web.mit.edu/cis/pdf/Lehoucq%20-%20When%20Do%20Parties%20Buy%20Votes.pdf>.
- LEHOUCQ, F. (2003): Electoral Fraud: Causes, Types, and Consequences. *Annual Review of Political Science*. Roč. 6, s. 233–256.

- LOPÉZ-PINTOR, R. (2011): *Assessing Electoral Fraud in New Democracies: A Basic Conceptual Framework*. [on-line]. Paper presented at the IPSA-ECPR Joint Conference. February 16–19, 2011, Sao Paulo, Brazil. [vid. 2011-11-05]. Dostupné na http://www.ifes.org/~media/Files/Publications/White%20PaperReport/2011/IPSA_conference_paper_pintor.pdf.
- MINNITE, L. C. (B. r.): *The Politics of Voter Fraud*. [on-line]. Project Vote. Washington. [vid. 2011-11-05]. Dostupné na <http://www.bradblog.com/Docs/PoliticsofVoterFraudFinal.pdf>.
- MOLINA, I., LEHOUCQ, F. E. (1999): Political Competition and Electoral Fraud: A Latin American Case Study. *Journal of Interdisciplinary History*. Roč. XXXII. Autumn 1999, s. 199–234.
- MYAGKOV, M., ORDESHOOK, P. C., SHAKIN, D. (2009): *The Forensics of Election Fraud. Russia and Ukraine*. Cambridge: Cambridge University Press.
- SCHEDLER, A. (2002): Elections without Democracy. The Menu of Manipulation. *Journal of Democracy*. Roč. 13, č. 2, s. 36–50.
- SIMPSEY, A. (2004): *Making Votes Not Count: Strategic Incentives for Electoral Corruption*. [on-line]. Stanford University, September 2004. [vid. 2011-11-05]. Dostupné na <http://www.stanford.edu/class/polisci353/2004fall/reading/Simpser%20-%20Making%20votes%20not%20count.pdf>.
- UNDP (2009): *Elections and Conflict Prevention. A Guide to Analysis, Planning and Programming*. [on-line]. New York: United Nations Development Programme, Democratic Governance Group. [vid. 2012-05-17]. Dostupné na <http://www.undp.org/content/dam/aplaws/publication/en/publications/democratic-governance/dg-publications-for-website/elections-and-conflict-prevention-guide/Elections-Conflict-Prevention.pdf>.

National or European? EP Election Campaign Themes in the News Media

Jan Kovář* (jan.kovar@mup.cz)
Kamil Kovář† (k.kovar1@lse.ac.uk)

Abstract

According to the dominant framework, European Parliament (EP) elections are second-order elections, in essence national contests “by other means”. They are not about the personalities and parties at the European level, or the direction of the EU policy agenda; instead, they are fought over domestic rather than European issues and topics, and the political parties collude to keep the issue of Europe off the domestic agenda. This paper aims to analyse one aspect of the second-order election (SOE) model, namely the fact that national political issues and concerns dominate SOE campaigns. We focus on EP election campaigns as portrayed in the news media based on a premise that large proportion of election campaigns consists of media coverage. Based on a content and thematic analysis (N = 434), the article integrates the second-order election model with media behaviours. The results show that, indeed, national political themes and domestic geographic scope dominate the EP election campaign in the media. The findings and their implications are discussed in the light of relevant literature.

Keywords

European Parliament elections, second-order elections, media, campaign, Europeanisation

Note

We would like to thank the two anonymous reviewers for their insightful comments and suggestions which contributed to the quality of the text. Obviously, the remaining errors and shortcomings in what follows are ours alone.

---

*Ph.D. Candidate, Department of International Relations and European Studies, Metropolitan University Prague, Dubečská 900/10, Praha 10 – Strašnice, 100 31, Czech Republic & Institute of International Relations, Nerudova 3, Praha 1 – Malá Strana, 118 50. Tel.: +420 244 403 301. Fax: +420 274 817 190. *Corresponding author*

†Graduate Student, Department of Economics, London School of Economics, Houghton Street, London WC2A 2AE, London, United Kingdom,

Introduction

In a representative democracy, elections serve as an “instrument of democracy” (Powell, 2000), connecting the policy preferences of the voters to public policy. In democratic theory, for democratic elections to create the electoral link and fulfil their other crucial functions, the electorate needs to deliver a political verdict “emanating from the political preferences of voters, preferences that are relevant to the decision making arena concerned” (van der Eijk and Franklin, 1996, p. 6). In other words, voters must have some awareness of political parties’ stances and be offered a real choice in order to cast their votes on the basis of their preferences (Schattschneider, 1942). In this process, political parties play a key role (McDonald and Budge, 2005, p. 3). Many commentators and scholars alike assert that European Parliament (EP) elections fail to fulfil these conditions given that they have been labelled second-order national elections (Reif and Schmitt, 1980). Accordingly, it is suggested that EP elections are failing as an instrument of democracy in that they fail to express the will of the European people on European issues (Hobolt et al., 2009, p. 112; Lord, 2010; Mair and Thomassen, 2010, p. 21).

This paper aims to analyse one aspect of the second-order election (SOE) model during the Czech and Slovak 2004 EP elections, namely the fact that SOE campaigns are influenced by the constellation of national political arena and are dominated by national political concerns (Norris and Reif, 1997, p. 117). To this aim, content and thematic analysis of the news media coverage of EP election campaigns is conducted and the question is asked to what extent is the campaign *Europeanised* or, on the other hand, *domesticised*? The structure of the paper is as follows. The second section, before unveiling the expectations, outlines the theoretical and conceptual background. The third section clarifies methodological issues, operationalises concepts, and presents the data. The fourth section presents the results of the analysis, and the final section concludes by summarising the findings and discussing their implications in the light of relevant literature.

Theoretical Background

In their immediate aftermath, elections to the EP have been labelled second-order national elections (Reif and Schmitt, 1980). The defining features of SOEs are (1) that, relative to first-order elections (FOEs), there is less at stake in SOEs since they do not determine the composition of government (Reif and Schmitt, 1980) and voter behaviour is thus different from what it is in FOEs; and (2) that SOE results and campaigns are influenced by the political constellation of national political arena and are characterised by the dominance of the first-order arena national political issues (Reif, 1984, p. 247).¹ After more than three decades and six more sets of EP elections, the SOE model has, by and large, become one of the most widely tested and supported theories of voting behaviour in elections to the EP (e. g. Ferrara and Weishaupt, 2004; Freire and Teperoglou, 2007; Havlík and Jogheevová, 2010; Hix and Marsh, 2007; Marsh, 1998; Reif, 1984; Schmitt, 2005).

Most of the work on SOEs has focused on election results and election-related survey data. However, recent research focuses on the context surrounding actual voting choices and thus integrates the SOE model with the behaviours of the rest of actors that are at the center during the election time: the *media* and the *political parties* (cf. Adam and Maier, 2011; Tóka, 2007; Weber, 2007). These contributions suggest that the behaviour of parties and the news media is crucial in shaping the nature of electoral choices and levels of turnout in second-order EP elections (Hobolt and Spoon, 2010). In other words, one cannot blame voters for their electoral behaviour without taking the behaviour of political parties and the media into account, and hence it is advised to integrate the SOE theory with behaviours of political parties and the media (Strömbäck et al., 2011, p. 13). The findings of studies in this area teach us about the second-order character of EP election campaigns (de Vreese, 2009; Maier and Tenscher, 2009) that are highly domesticised in terms of contested political issues (Fiala, 2004; Irwin, 1995; Raycheva and Róka, 2011), low parties’ budgets (Hertner, 2011; Negrine et al., 2011), and low levels of (nationally framed) coverage that EP elections enjoy in the media (de Vreese et al., 2006; Kovář, 2010).

¹Note that the SOE model does not preclude a potential influence of European issues on national elections but it does suggest a strong role for non-European issues.

Since the aim of the paper is to analyse the degree of Europeanisation of EP election campaigns in the news media, it is also necessary to clarify our understanding of the concept of Europeanisation (Börzel and Risse, 2003; Cowles et al., 2001; Featherstone and Radaelli, 2003; Ladrech, 2010). There is considerable debate about how to define Europeanisation, but the literature generally uses the concept as shorthand for “domestic impact of the EU” or “influence of/on the EU”.² For our purposes, Europeanisation is understood as a process by which domestic actors and institutions adapt to the institutional framework and logic of the EU or, in other words, as the responses of national actors to the impact of European integration (Ladrech, 2002, p. 392–393; Radaelli, 2000). Our research interest is thus restricted to the top-down, as opposed to the bottom-up and bottom-up-down (Exadaktylos and Radaelli, 2009; Havlík and Pšejka, 2007), approach to the Europeanisation of media coverage of EP election campaigns. Hence, we focus on the adaptation of individual actors, namely the media, rooted in the activities of the EU.

Expectations

National political parties stand for EP elections, put together the lists of candidates, and establish the procedures governing EP elections; they also formulate election manifestos and control the content of and funding for the campaigns (Hix and Lord, 1997, p. 84). Moreover, the elections are held under national electoral laws and are covered by national media systems. Moreover, national political competition remains crucial for structuring vote choice (Thorlakson, 2005). Given the highly “national” structuring of the context of EP elections, and following the characterisation of EP elections as SOEs, where the national political arena provides the dominant frame of reference, it is hardly surprising that the campaigns should be nationally differentiated. Keeping this in mind, I expect the campaigns for EP elections, as portrayed in the news media, to be nationally framed and dominated by national political issues (de Vreese et al., 2007). In addition, prior research on media coverage of EP elections suggests that, given the novelty of the event, predominantly domestic appeals have played a greater role in campaigns in subsequent EP elections, as compared to the first elections that took place in a given country (Leroy and Siune, 1994; Siune et al., 1984). Hence, I expect the subsequent campaigns for EP elections, as portrayed in the news media, to be more nationally framed and more dominated by national political issues than the country’s first EP elections.

Methods and Data

The logic for this research project stems from the idea that, next to an analysis of the ways political parties wage EP election campaigns, the media represents a good platform for an analysis of political actors deal with issues associated with European integration during EP elections (Kriesi, 2007, p. 90). The driving engine of this approach is also built on the premise that a large proportion of EP election campaigns consists of media coverage (Leroy and Siune, 1994). In addition, the media constitutes the most important source of political information and channel of communication between the governors and the governed (European Commission, 1999–2007; Strömbäck and Shehata, 2010), particularly in relation to a remote and abstract issue such as European Union (EU) politics (Blumler, 1983; Koopmans, 2007), and in the case of second-order, EP elections (see Bennett and Entman, 2001; European Commission, 2004, p. 162).

The two weeks prior to Election Day became the subject of analysis because prior research has demonstrated that election coverage tends to cluster around the period shortly before Election Day (Leroy and Siune, 1994; Siune et al., 1984). Two new EU member states, namely the Czech Republic and Slovakia, were chosen as case studies.³ Since election days varied across both countries, the coding

²For an approach that does not limit Europeanisation only to the processes related to European integration see Flockhart (2010).

³The two countries were chosen for two interrelated reasons. First, there is comparatively less knowledge about EP election campaign portrayal in the media in the “new” EU member states in contrast to “old” member states. Since we want to analyse

period also varied.⁴ For the purposes of this study, I focus on all the main national PSB and private TV stations, and all the main newspapers.⁵ Together, I include three TV stations and five newspapers in the Czech Republic and four TV stations and four newspapers in Slovakia (Table 1). Specifically, I focus on the main evening television newscasts of each outlet, because out of all the news programmes these usually have the largest audiences. For newspapers, I focus on and code the title page, along with one randomly selected inside page, as well as all stories pertaining to EP elections on any other page (Schuck et al., 2011).⁶ In practice, all stories related to EP elections in the News sections were coded, excluding Commentary/Opinion sections of newspapers.

Table 1: Summary of the Analysed TV Stations and Newspapers by the Type of Outlet

	Czech Republic	Slovakia
Public Service	Česká Televize (ČT 1/ČT 24)	Slovenská Televízia (STV 1)
Private	TV Nova, Prima TV	Joj TV, TV Markíza, TA3
Broadsheet	Lidové Noviny, Mladá Fronta Dnes, Právo, Hospodářské Noviny	Pravda, SME, Hospodárske Noviny
Tabloid	Blesk	Nový Čas

A media content analysis was carried out in order to identify news stories related to the 2004 and 2009 EP election campaigns in both countries. *EP election stories* were operationalised as stories in which the EP election campaign (e.g. candidates, parties, polls, and policy areas) was mentioned in at least two complete, independent sentences or, in the case of newspaper articles, once in the heading and once in the text (Peter and de Vreese, 2004).⁷ Overall, the content analysis yielded 156 television and 278 newspaper stories related to EP election campaigns.⁸ These 434 *EP election stories* comprise our data set. The method chosen to analyse the data and to test our expectation is thematic analysis. Thematic analysis seeks to unearth the themes salient in a text at different levels (Attride-Stirling, 2001; Braun and Clarke, 2006), themes that emerge as important to the description of a phenomenon (Daly et al., 1997). A theme refers to a specific pattern found in the data in which one is interested (Joffe and Yardley, 2004). The process involves the identification of themes through “careful reading and re-reading of the data” (Rice and Ezzy, 1999, p. 258). It is a form of pattern recognition within the data, where emerging themes then become the categories for the analysis (Parker and Burman, 1993).

Since the method of analysis should be driven by one’s research question and broader theoretical assumptions, the advantages of thematic analysis, namely flexibility and theoretical freedom, offer a well-suited approach for the summarisation of key features of a body of data (Braun and Clarke, 2006), given that it allows the researcher to identify themes in a manner appropriate to her specific theoretical interests (Attride-Stirling, 2001, p. 395). Themes within data can be identified in one of two primary methods in thematic analysis: an inductive method, from the raw information itself, or in a theoretical/deductive method, using existing theoretical ideas that the researcher brings to the data (Boyatzis, 1998; Joffe and Yardley, 2004). In this paper, I use the latter method as it allows me to approach the data set with specific, theoretically informed questions in mind.

the portrayal of campaign in these “new” EU member states, the second reason is more prosaic, it is the command of both languages.

⁴For the 2004 EP elections it varied from May 27th – June 11th for the Czech Republic to May 29th – June 13th for Slovakia, and from May 21st – June 5th for the Czech 2009 EP elections to May 22nd – June 6th for the 2009 Slovak EP elections.

⁵Only national TV stations and newspapers are included, as opposed to stations or papers with regional or sub-national coverage.

⁶Only newspaper articles within the News sections were coded. Articles in Commentary/Opinion sections were not analysed.

⁷The inter-coder reliability for this measure was Krippendorff’s alpha = 0.90. For more detailed discussion of the methodology used, see Kovar (2010).

⁸Disaggregated according to election year, there were 198 EP election stories in 2004 and 236 EP election stories in 2009.

Lastly, thematic analysis offers several alternative ways of operationalising themes. One of the most frequently used methods, and the one I use here, is operationalisation based on keywords. Keywords are structured according a thematic area/network and then based on a degree of abstraction to a higher unit (cf. Hynek and Štrátecký, 2010). Before turning to the presentation of the results, it is necessary to outline how I operationalise the *Europeanisation/domesticisation* of EP election campaigns. We ask whether the story/theme is focused on a national perspective, a European perspective, or is mixed. The themes identified are coded according to their geographical scope—European, domestic, or mixed.⁹ If a topic is mentioned without making explicitly clear whether it is bound to the nation state, to the EU, or to something else, we code “not specified”. The measurement thus seeks to understand the geographical scope of the themes referred to in *EP Elections Stories*, whether they are predominantly European, national, or mixed. To determine European or national character of information during the analysis, we used the *Codebook of Content Coding: Strategies of Party Campaigns in the Context of the EP Elections* (for more details, see Adam et al., 2009).

Results

Was the 2004 and the 2009 EP election campaign news media coverage in the Czech Republic and Slovakia dominated by national political concerns? Was the campaign *Europeanised* or *domesticised* in terms of campaign issues presented in the media? The 2004 and 2009 EP election campaigns in both countries were predominantly presented as national contests, with an emphasis on domestic themes and with a prevailing national geographical perspective. In other words, EP election campaigns portrayed in the news media can hardly be labelled *Europeanised* but instead were *domesticised*. As a first step, we present a list of thematic areas emerging out of the thematic analysis (Tables 2 and 3). The tables clearly show that themes with national political focus prevailed over themes with focus to the EU. During the 2004 EP elections, stories with a thematic domestic focus, such as *Election Technicalities*, *Political Parties' Campaigns*, *Presentation of Parties*, *Candidates and Programmes* and stories related to *Election Preferences*, *Results and Turnout*, clearly dominated news media coverage of the campaigns in both countries. EP election stories with a focus on the EU, such as *EP Elections in Other EU Member States*, *EU Constitutional and Institutional Issues*, and *EU Level Campaigns*, were covered rather minimally in both countries in 2004.

For the 2009 EP elections, the results reflect the same trend. Among the most frequently reported themes were themes with national focus such as *Campaign Scandals*, *Election Technicalities*, *Political Parties' Campaigns*, *Election Preferences*, *Results and Turnout*, and *Presentation of Parties*, *Candidates*, and *Programmes*. In contrast, themes with a prevailing European focus were covered less frequently. The most frequently EU-focused thematic areas were again *EP Elections in Other EU Member States*, *EU Constitutional and Institutional Issues*, and *EU Level Campaigns*. Moreover, a thematic area with notable EU focus is the category of *Slovakia-Hungary Dispute*.

Yet it is not sufficient to look at the general nature—EU or domestic—of the thematic areas resulting from the thematic analysis, since nationally focused stories might be *Europeanised* and EU-focused ones *domesticised*. Therefore, we present, as a second step, the analysis of the level of Europeanisation operationalised as the geographical scope of EP election stories. Tables 4 and 5 show that national geographical scope prevailed in both election years, regardless of the type of outlet analysed; the news media coverage of EP election campaigns can hence be characterised as *domesticised*. In the Czech Republic, national geographical scope ranges from 59.5% in newspapers (2004) to 87.5% in TV news (2004). The case of Slovakia indicates a lower prevalence of national geographical scope, ranging from 63.2% in TV news (2004) to 76.5% in newspapers (2009). On the other hand, the proportion taken by EU geographical scope was the lowest (8.3%) in the case of Czech TV news (2004) and highest (34.2%) in Czech newspapers (2004) and Slovakian TV news (2004).

Lastly, we also expected that predominantly domestic appeals would play a greater role in the campaigns in subsequent EP elections, as compared to the first elections taking place in a given country.

⁹The inter-coder reliability tests for the geographical scope and for the framing yielded satisfactory results (Krippendorff's alpha = 0.91).

Figure 1 shows that out of four election dyads, the expectation is verified in three cases. Overall, the expected result was thus verified. Only the Czech TV news stories were more *Europeanised* in subsequent EP elections than in the first ones. On the other hand, the deepest decline in stories with EU geographical scope is observable in Czech newspapers, going down from 34.2% in 2004 to 14.3% in 2009, and in Slovakian newspapers, dropping from 28.3% in 2004 to 15.7% in 2009.

Table 2: Themes Discussed in 2004 EP Election Stories

Theme	CZ	SK	CZ	SK
	TV newscasts		Newspapers	
Campaign Scandals	–	1	–	5
Election Technicalities	7	8	11	8
EP Elections in Other EU MS	1	1	6	5
EU Constitutional and Institutional Issues	–	1	4	2
EU level Campaigns	1	5	2	5
Intra-party Issues	1	–	2	–
Political Parties' Campaigns	–	2	17	4
Preferences, Turnout, Results	5	8	11	10
Presentation of Parties, Candidates, Programmes	9	10	16	8
Other	–	3	15	6
Total	24	39	84	53

Note: N = 198. The row 'Total' does not necessarily equal the N since the N represents the number of *EP election stories* analysed some of which clearly related to more thematic areas/networks. The numbers in columns represent the number of stories by which each thematic area was made up by.

Table 3: Themes Discussed in 2009 EP Election Stories

Theme	CZ	SK	CZ	SK
	TV newscasts		Newspapers	
Campaign Scandals	16	8	39	10
Election Technicalities	2	6	6	8
EP Elections in Other EU MS	8	1	4	3
EU Constitutional and Institutional Issues	–	2	4	4
EU Level Campaigns	–	3	–	–
Political Parties' Campaigns	3	3	14	4
Preferences, Turnout, Results	7	7	6	5
Presentation of Parties, Candidates, Programmes	8	4	8	5
Slovakia-Hungary Dispute	–	6	–	9
Other	5	9	12	6
Total	49	49	93	54

Note: N = 236. The row 'Total' does not necessarily equal the N since the N represents the number of *EP election stories* analysed some of which clearly related to more thematic areas/networks. The numbers in columns represent the number of stories by which each thematic area was made up by.

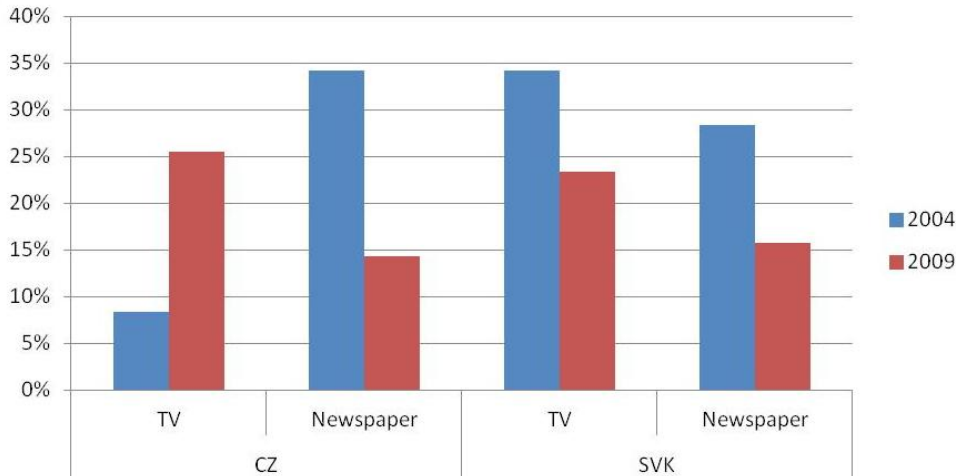

Figure 1: EU Scope in the First and Subsequent EP Elections (%)

Table 4: Geographical Scope of EP Election Stories Discussed in the Czech Republic

Year	Type of Outlet	National	EU	Mixed
2004	TV	87.50%	8.30%	4.20%
	Newspaper	59.50%	34.20%	6.30%
2009	TV	72.30%	25.50%	2.10%
	Newspaper	80.20%	14.30%	5.50%

Table 5: Geographical Scope of EP Election Stories Discussed in Slovakia

Year	Type of Outlet	National	EU	Mixed
2004	TV	87.50%	8.30%	4.20%
	Newspaper	59.50%	34.20%	6.30%
2009	TV	72.30%	25.50%	2.10%
	Newspaper	80.20%	14.30%	5.50%

Conclusion

Regarding news media portrayals of EP election campaigns, the analysis of the results supports the aspect of the SOE model that argues that SOE campaigns are dominated by national political themes and concerns. The results suggest *domesticisation* rather than *Europeanisation* of EP election campaigns in the media in both countries. Similar results have been reported in terms of actors featured in news stories about EP elections (de Vreese et al., 2006; Kovář, 2010). How does this conclusion fit into the wider scholarly discussion of EP elections? From a general point of view, the introduction of direct elections to the EP was intended to establish a direct link between citizens and decision-making at the EU level; EP elections would thus legitimise EU policy through the normal electoral processes (for discussion, see Marsh and Mikhaylov, 2010, p. 5–8). Moreover, Article 10 of the Lisbon Treaty now stipulates that

the “functioning of the Union shall be founded on representative democracy” and “citizens are directly represented at Union level in the European Parliament”. Thus, a representative link between the citizens and decision-making is now seen as crucial from the formal point of view as well.

At the outset of the paper, it was argued that according to democratic theory for elections to create the electoral, representative link, the political verdict of the electorate needs to be based on the preferences of voters, preferences that are relevant to the decision-making arena concerned in elections (Franklin and van der Eijk, 1996, p. 6). Therefore, unless the political parties campaign on EU-related issues and offer alternative positions, and the media pay attention to these issues, public preferences can be hardly expressed in an effective manner (Thomassen, 2009, p. 9–11). Yet, as argued by the SOE model, during EP elections most campaigns continue to be dominated by national politics and domestic political issues. The result is that it is difficult for the EP to claim to represent voter preferences on EU policies (Pavlovič, 2003), and “the party politics of the EU do not provide much of a link between voting in European elections and the exercise of the powers of the EP” (Lord, 2010, p. 16). Rather, EP elections, given their domination by national politics and domestic issues, and the fact that voters base their vote choice on these national issues, have become a key element of the EU’s alleged democratic deficit (Føllesdal and Hix, 2006; Mair and Thomassen, 2010).

Looking through the specific lens of the SOE model, recent studies demonstrate that voters are most inclined to vote upon their EU-specific preferences (EU-issue voting) when casting votes if: (1) the media politicise EP elections by extensively covering European issues and providing a high level of EU-specific political information (de Vries et al., 2011; Hobolt et al., 2009), and (2) political parties politicise EP elections and offer clear choices when it comes to EU issues (Hobolt and Franklin, 2011; Hobolt and Spoon, 2010, p. 23). One of the ways EP elections may become politicised is through the increased attentiveness of the media’s coverage (de Wilde, 2011, p. 562). Yet another study argues that should citizens be fully informed at the time of EP elections, it would result in roughly a 30% increase in turnout (Bhatti, 2010). Moreover, others argue that the extent to which SOEs are salient to the media depends on political parties articulating divergent positions when contesting the elections (Jalali and Silva, 2011; Schuck et al., 2011).

Put differently, it is advisable to integrate the SOE model, primarily focused on voting behaviour, with the behaviours of “intermediary instances”, namely the political parties and the media, since the reason citizens are too little involved in EU politics is often seen in the lack of cues regarding EU integration from these communicative actors (Hooghe and Marks, 2005). In other words, a key reason EU-related preferences matter less to voting behaviour in EP elections is that voters receive limited information about such issues from the media and the political parties, and as such it is crucial to link the SOE model to the behaviour of parties and the media. Executing this task in this paper, I nonetheless show that the news media coverage of EP election campaigns supports the expectations derived from the SOE model, in that they were predominantly *domesticised* and not *Europeanised*. From this point of view, the media does not help to break the “vicious” cycle of second-order voting by offering domesticised themes during the campaign. In that sense, EP elections are failing as an instrument of democracy in that they fail to express the will of the European people on European issues (Mair and Thomassen, 2010) and do not help to redress the EU’s democratic deficit but rather intensify it.

Bibliography

- ADAM, S., MAIER, M. (2011): National parties as politicizers of EU integration? Party campaign communication in the run-up to the 2009 European Parliament election. *European Union Politics*. Vol. 12, No. 3, p. 431–453.
- ADAM, S., MAIER, M., KAID, L. L. (2009): *Codebook of Content Coding: Strategies of Party Campaigns in the Context of the EP Elections*. Berlin/Landau.
- ATTRIDE-STIRLING, J. (2001): Thematic networks: an analytic tool for qualitative research. *Qualitative Research*. Vol. 1, No. 3, p. 385–405.

- BENNETT, W. L., ENTMAN, R. M. (2001): *Mediated politics: communication in the future of democracy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- BHATTI, Y. (2010): What Would Happen If We Were Better Informed? Simulating Increased Knowledge in European Parliament (EP) Elections. *Representation*. Vol. 46, No. 4, p. 391–410.
- BLUMLER, J. G., ed. (1983): *Communicating to Voters: Television in the First European Parliamentary Elections*. London: Sage.
- BÖRZEL, T. A., RISSE, T. (2003): Conceptualizing the Domestic Impact of Europe. In FEATHERSTONE, K., RADAELLI, C. M., eds. *The Politics of Europeanisation*. Oxford: Oxford University Press.
- BOYATZIS, R. E. (1998): *Transforming qualitative information: thematic analysis and code development*. London: Sage Publications.
- BRAUN, V., CLARKE, V. (2006): Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*. Vol. 3, No. 2, p. 77–101.
- COWLES, M. G., CAPORASO, J. A., RISSE, T. (2001): *Transforming Europe: Europeanization and domestic change*. Ithaca: Cornell University Press.
- DALY, J., KELLEHEAR, A., GLIKSMAN, M. (1997): *The public health researcher: A methodological approach*. Melbourne: Oxford University Press.
- EIJK, C., VAN DER, FRANKLIN, M. N. (1996): *Choosing Europe? The European Electorate and National Politics in the Face of Union*. Ann Arbor, Michigan: Michigan University Press.
- European Commission (1999–2007): *Public Opinion in the European Union*. Brussels: European Commission.
- European Commission (2004): *Flash Eurobarometer: Post European Elections 2004 Survey*. Brussels: European Commission.
- EXADAKTYLOS, T., RADAELLI, C. M. (2009): Research Design in European Studies: The Case of Europeanization. *JCMS: Journal of Common Market Studies*. Vol. 47, No. 3, p. 507–530.
- FEATHERSTONE, K., RADAELLI, C. M. (2003): *The Politics of Europeanization*. Oxford: Oxford University Press.
- FERRARA, F., WEISHAUP, T. J. (2004): Get your Act Together: Party Performance in European Parliament Elections. *European Union Politics*. Vol. 5, No. 3, p. 283–306.
- FIALA, P. (2004): Evropsští voliči a volby do Evropského parlamentu. *Revue politika*. Vol. 2, No. 5, p. 26–28.
- FLOCKHART, T. (2010): Europeanization or EU-ization? The Transfer of European Norms across Time and Space. *JCMS: Journal of Common Market Studies*. Vol. 48, No. 4, p. 787–810.
- FØLLESDAL, A., HIX, S. (2006): Why There is a Democratic Deficit in the EU: A Response to Majone and Moravcsik. *JCMS: Journal of Common Market Studies*. Vol. 44, No. 3, p. 533–562.
- FRANKLIN, M., EIJK, C., VAN DER (1996): The Problem: Representation and Democracy in the European Union. In EIJK, C., VAN DER, FRANKLIN, M. N., eds. *Choosing Europe?: The European Electorate and National Politics in the Face of Union*. Ann Arbor, Michigan: Michigan University Press.
- FREIRE, A., TEPEROGLOU, E. (2007): European Elections and National Politics: Lessons from the “New” Southern European Democracies. *Journal of Elections, Public Opinion & Parties*. Vol. 17, No. 1, p. 101–122.
- HAVLÍK, V., JOGHEEOVÁ, E. (2010): Volby do Evropského parlamentu v roce 2009 optikou konceptu voleb druhého řádu. *European Electoral Studies*. Vol. 5, No. 2, p. 111–129.
- HAVLÍK, V., PŠEJA, P. (2007): Evropeizace jako předmět výzkumu v sociálních vědách. *Sociální studia*. Vol. 4, No. 3, p. 7–15.
- HERTNER, I. (2011): Are European Election Campaigns Europeanized? The Case of the Party of European Socialists in 2009. *Government and Opposition*. Vol. 46, No. 3, p. 321–344.
- HIX, S., LORD, C. (1997): *Political Parties in the European Union*. New York: St. Martin's Press.

- HIX, S., MARSH, M. (2007): Punishment or Protest? Understanding European Parliament Elections. *The Journal of Politics*. Vol. 69, No. 2, p. 495–510.
- HOBOLT, S. B., FRANKLIN, M. N. (2011): Introduction: Electoral democracy in the European Union. *Electoral Studies*. Vol. 30, No. 1, p. 1–3.
- HOBOLT, S. B., SPOON, J.-J. (2010): *Motivating the European Voter: Parties, Issues, and Campaigns in European Parliament Elections*. PIREDEU Final Conference, Brussels, Belgium.
- HOBOLT, S. B., SPOON, J.-J., TILLEY, J. (2009): A Vote Against Europe? Explaining Defection at the 1999 and 2004 European Parliament Elections. *British Journal of Political Science*. Vol. 39, No. 1, p. 93–115.
- HOOGHE, L., MARKS, G. (2005): Calculation, Community and Cues: Public Opinion on European Integration. *European Union Politics*. Vol. 6, No. 4, p. 419–443.
- HYNEK, N., STRÍTECKÝ, V. (2010): Český diskurz o protiraketové obraně a národní zájem. *Mezinárodní vztahy*. Vol. 45, No. 1, p. 5–32.
- IRWIN, G. (1995): Second-order or Third-rate?—Issues in the Campaign for the Elections for the European Parliament 1994. *Electoral Studies*. Vol. 14, No. 2, p. 183–199.
- JALALI, C., SILVA, T. (2011): Everyone Ignores Europe? Party Campaigns and Media Coverage in the 2009 European Parliament Elections. In MAIER, M., STRÖMBÄCK, J., KAID, L. L., eds. *Political Communication in European Parliamentary Elections*. Farnham: Ashgate.
- JOFFE, H., YARDLEY, L. (2004): Content and Thematic Analysis. In MARKS, D., YARDLEY, L., eds. *Research methods for clinical and health psychology*. London: SAGE.
- KOOPMANS, R. (2007): Who inhabits the European public sphere? Winners and losers, supporters and opponents in Europeanised political debates. *European Journal of Political Research*. Vol. 46, No. 2, p. 183–210.
- KOVÁŘ, J. (2010): Second-rate coverage of second-order elections: Czech and Slovak elections to the EP in the media. *Central European Political Studies Review*. Vol. 12, No. 4, p. 225–254.
- KRIESI, H. (2007): The Role of European Integration in National Election Campaigns. *European Union Politics*. Vol. 8, No. 1, p. 83–108.
- LADRECH, R. (2002): Europeanization and Political Parties: Towards a Framework for Analysis. *Party Politics*. Vol. 8, No. 4, p. 389–403.
- LADRECH, R. (2010): *Europeanization and National Politics*. London: Palgrave Macmillan.
- LEROY, P., SIUNE, K. (1994): The Role of Television in European Elections: The Cases of Belgium and Denmark. *European Journal of Communication*. Vol. 9, No. 1, p. 47–69.
- LORD, C. J. (2010): The aggregating function of political parties in EU decision-making. *Living Reviews in European Governance*. Vol. 5, No. 3.
- MAIER, M., TENSCHER, J. (2009): “Struggling for Voters”: European Campaigning in Germany. *Journal of Political Marketing*. Vol. 8, No. 1, p. 20–34.
- MAIR, P., THOMASSEN, J. (2010): Political representation and government in the European Union. *Journal of European Public Policy*. Vol. 17, No. 1, p. 20–35.
- MARSH, M. (1998): Testing the Second-Order Election Model after Four European Elections. *British Journal of Political Science*. Vol. 28, No. 04, p. 591–607.
- MARSH, M., MIKHAYLOV, S. (2010): European Parliament elections and EU governance. *Living Reviews in European Governance*. Vol. 5, No. 4.
- MCDONALD, M. D., BUDGE, I. (2005): *Elections, parties, democracy: conferring the median mandate*. Oxford: Oxford University Press.
- NEGRINE, R., STETKA, V., FIALOVÁ, M. (2011): Campaigning in but not for Europe: European Campaign Strategies in the UK and the Czech Republic. In MAIER, M., STRÖMBÄCK, J., KAID, L. L., eds. *Political Communication in European Parliamentary Elections*. Farnham: Ashgate.

- NORRIS, P., REIF, K. (1997): Second-order elections. *European Journal of Political Research*. Vol. 31, No. 1, p. 109–124.
- PARKER, I., BURMAN, E. (1993): Against discursive imperialism, empiricism and constructionism: thirty-two problems with discourse analysis. In BURMAN, E., PARKER, I., eds. *Discourse analytic research: repertoires and readings of texts in action*, London: Routledge.
- PAVLOVIČ, B. (2003): Európske voľby – cesta k väčšej legitimitate Európskeho Parlamentu? *Politologická revue*. Vol. 10, No. 2, p. 80–103.
- PETER, J., DE VREESE, C. H. (2004): In Search of Europe: A Cross-National Comparative Study of the European Union in National Television News. *The Harvard International Journal of Press/Politics*. Vol. 9, No. 4, p. 3–24.
- POWELL, G. B. (2000): *Elections as instruments of democracy: majoritarian and proportional visions*. New Haven: Yale University Press.
- RADAELLI, C. M. (2000): Whither Europeanization? Concept stretching and substantive change. *European Integration online Papers (EIoP)*. Vol. 4.
- RAYCHEVA, L., RÓKA, J. (2011): Similarities and Differences in Transformational Democracies: EP Campaigns in Bulgaria and Hungary. In MAIER, M., STRÖMBÄCK, J., KAID, L. L., eds. *Political Communication in European Parliamentary Elections*. Farnham: Ashgate.
- REIF, K. (1984): National Electoral cycles and European elections 1979 and 1984. *Electoral Studies*. Vol. 3, No. 3, p. 244–255.
- REIF, K., SCHMITT, H. (1980): Nine Second-Order National Elections—A Conceptual Framework For the Analysis of European Elections Results. *European Journal of Political Research*. Vol. 8, No. 1, p. 3–44.
- RICE, P. L., EZZY, D. (1999): *Qualitative research methods: a health focus*. Melbourne: Oxford University Press.
- SCHATTSCHNEIDER, E. E. (1942): *Party government*. New York: Holt, Rinehart & Winston.
- SCHMITT, H. (2005): The European Parliament Elections
- EIJK, C., VAN DER, FRANKLIN, M. N. (1996): *Choosing Europe? The European Electorate and National Politics in the Face of Union*. Ann Arbor, Michigan: Michigan University Press. of June 2004: Still Second-Order? *West European Politics*. Vol. 28, No. 3, p. 650–679.
- SCHUCK, A. R. T. et al. (2011): Party contestation and Europe on the news agenda: The 2009 European Parliamentary Elections. *Electoral Studies*. Vol. 30, No. 1, p. 41–52.
- SIUNE, K., MCQUAIL, D., BLUMLER, J. G. (1984): Broadcasting European elections. *Electoral Studies*. Vol. 3, No. 3, p. 256–263.
- STRÖMBÄCK, J., MAIER, M., KAID, L. L. (2011): Political Communication and Election Campaigns for the European Parliament. In MAIER, M., STRÖMBÄCK, J., KAID, L. L., eds. *Political Communication in European Parliamentary Elections*. Farnham: Ashgate.
- STRÖMBÄCK, J., SHEHATA, A. (2010): Media malaise or a virtuous circle? Exploring the causal relationships between news media exposure, political news attention and political interest. *European Journal of Political Research*. Vol. 49, No. 5, p. 575–597.
- THOMASSEN, J. J. A. (2009): The legitimacy of the European Union after enlargement. In THOMASSEN, J. J. A., ed. *The legitimacy of the European Union after enlargement*. Oxford: Oxford University Press.
- THORLAKSON, L. (2005): Federalism and the European party system. *Journal of European Public Policy*. Vol. 12, No. 3, p. 468–487.
- TÓKA, G. (2007): Information Effects on Vote Choices in European Elections. In MARSH, M., MIKHAYLOV, S., eds. *European elections after Eastern enlargement: preliminary results from the European election study 2004*. Mannheim: CONNEX.
- VREESE, C. H., DE, et al. (2006): The News Coverage of the 2004 European Parliamentary Election Campaign in 25 Countries. *European Union Politics*. Vol. 7, No. 4, p. 477–504.

- VREESE, C. H., DE LAUF, E., PETER, J. (2007): The Media and European Parliament Elections: Second-Rate Coverage of a Second-Order Event? In BRUG, W., VAN DER EIJK, C., VAN DER, eds. *European Elections and Domestic Politics: Lessons from the Past and Scenarios for the Future*. Notre Dame, Indiana: University of Notre Dame Press.
- VREESE, C. H. DE (2009): Second-Rate Election Campaigning? An Analysis of Campaign Styles in European Parliamentary Elections. *Journal of Political Marketing*. Vol. 8, No. 1, p. 7–19.
- VRIES, C. E., DE, et al. (2011): Individual and contextual variation in EU issue voting: The role of political information. *Electoral Studies*. Vol. 30, No. 1, p. 16–28.
- WEBER, T. (2007): Campaign Effects and Second-Order Cycles: A Top-Down Approach to European Parliament Elections. *European Union Politics*. Vol. 8, No. 4, p. 509–536.
- WILDE, P., DE (2011): No Polity for Old Politics? A Framework for Analyzing the Politicization of European Integration. *Journal of European Integration*. Vol. 33, No. 5, p. 559–575.

Regionální stranická soutěž ve víceúrovňových uspořádáních: nové přístupy, nová agenda výzkumu?

Maxmilián Strmiska (strmiska@fss.muni.cz)

Abstract

The essay reflects upon recent trends in the inquiry into regional party competition in multi-level settings. It argues that there have been significant shifts in the research agenda. There is a growing consensus on a de-nationalisation of the approaches traditionally used in the party research as well as on a development of multiple points of reference in the study of regional party and electoral phenomena. However, the picture is a messy one, that of co-existence of variegated views and approaches in the context of persisting blind spots and of an underdevelopment of theory building. New discussions should be fostered in order to change this situation. The author suggests paying more attention to underestimated and/or overlooked issues such as those of conceiving of multi-level arrangements and of their spaces of electoral and party competition. It would be also useful to reassess the European (predominantly West European) research agenda with respect to approaches and analytical frameworks developed in other geopolitical contexts.

Keywords

party competition, regional elections, multi-level settings, research, theory building

Note

Tato stať byla zpracována v rámci projektu specifického výzkumu Katedry politologie FSS MU Proměny politického a společenského pluralismu v moderní Evropě II. (kód MUNI/A/800/2011) a výzkumného projektu GAČR Politické strany v Africe, Asii, Latinské Americe a Oceánii (GA407/09/0387).

Úvod

Agenda výzkumu soutěže politických stran na regionální volebně-institucionální úrovni zaznamenala v evropském (a lze dodat, že především, avšak nejenom v evropském) kontextu v uplynulém desetiletí velmi pozoruhodný vývoj. Významnou a velmi viditelnou součástí tohoto vývoje představovala narůstající kritika tradičních přístupů uplatňovaných ve studiu politických stran, koncentrující se v požadavku „denacionalizace“ stranicko-politického výzkumu, příznačně doprovázeného zdůrazněním nezbytnosti ustavení a soustavného rozvíjení vícečetných referenčních rámců a hledisek aplikovatelných při zkoumání voleb a stran ve víceúrovňových uspořádáních (Jeffery, 2010, 2011; Thorlakson, 2006; Swenden a Maddens, 2009a, 2009b; Hough a Jeffery, 2003, 2006; Jeffery a Hough, 2003, 2009; Deschouwer, 2003, 2006, 2007, 2009; Wolinetz a Carty, 2006; Hepburn, 2011; Conti, Roux a Tronconi, 2009).¹ Není přitom podstatné, že v současnosti nelze – leč provokativně a/nebo s velikou nadsázkou – hovořit o nějakém dokonaném přechodu k nové „regionální politické vědě“ úzce souvisejícím s překonáním „metodologického nacionalismu“ (srv. Jeffery, 2008; Jeffery a Wincott, 2010; Jeffery, 2011). V dané perspektivě totiž postačuje – jako východisko k reflexi vývojových trendů a jejich souvislostí – konstatování, že byla jasně a podle všeho rovněž neodvolatelně nastolena otázka proměny přístupů k výzkumu stranických fenoménů na regionální-substátní úrovni, proměny s potenciálně velmi významnými důsledky, ať přímými či nepřímými, nejen pro zkoumání této sféry stranické soutěže, nýbrž pro celé studium politických stran a stranických systémů.

Tato stať sleduje dva hlavní, vzájemně spjaté cíle; v prvé řadě představuje stručný příspěvek k charakteristice několika vybraných prvků zmíněné, proměny podstupující výzkumné agendy. Do popředí přirozeně vystupují momenty se zřejmým transformačním potenciálem, které se jeví jako klíčové právě s ohledem na problematiku rozvíjení nových badatelských přístupů schopných vyhovět poptávce po takovém studiu stranické soutěže, jež bere dostatečně v úvahu – což znamená, že mnohem více, než bylo až donedávna obvyklé – vazby mezi víceúrovňovým institucionálním kontextem a performancí politických stran a stranických soustav. Protože předmětem zájmu jsou zde přístupy ke studiu stranické soutěže odehrávající se na regionální institucionální úrovni², obzvláštní důležitosti nabývá posouzení odlišné míry pozornosti věnované jednotlivými přístupy zachycení jednak „úrovňově podmíněných“ rysů této soutěže, jednak jejich meziúrovňových souvislostí.

Diskuse o povaze a zaměření těchto přístupů není samoúčelná; má napomoci podnícení zájmu o teoretickou reflexi problematiky zkoumání regionální soutěže, což představuje druhý, navazující cíl tohoto článku. I když se situace v uvedeném ohledu díky několika inspirativním studiím (viz zejména Deschouwer, 2003, 2006; Thorlakson, 2006; Swenden a Maddens, 2009a) zlepšila, celkově ji stále není možné považovat za uspokojivou, o čemž výmluvně svědčí, mimo jiné, přetrvávání povážlivě zanedbané, nevyhovující a místy zjevně zmatené terminologie s níž, otevřeně řečeno, k žádné nové „regionální politické vědě“ dospět nelze.³ Připočítáme-li k tomu nedostatečnou konceptualizaci víceúrovňového uspořádání a k němu příslušných prostorů volební soutěže, nepovedené pokusy o zavedení pojmu víceúrovňového stranického systému a mezerovitost argumentace obvykle uplatňované při zdůvodňování přechodu od jednoúrovňové k víceúrovňové badatelské perspektivě, vyvstane před námi komplikovaný, nepřiliš uspořádaný obraz výzkumného pole, v němž je náročné se orientovat. Za daných okolností existují velmi dobré důvody k tomu, usilovat o rozvíjení teoreticky zaměřených diskusí, i kdyby jejich v současnosti jediným bezprostředně dosažitelným výsledkem mělo být vyjasnění nebo jen přesnější popisná charakteristika jednotlivých přístupů, stanovisek a jejich kontrapozicí.

¹Za víceúrovňové uspořádání je v této stati pokládán jakýkoli politický systém zahrnující nejméně dvě úrovně reprezentace a vládnutí, jež současně představují institucionálně vymezené arény či prostory volební soutěže.

²Abych předešel možnému nedorozumění považuji za vhodné – v návaznosti na předcházející poznámku – zdůraznit, že „regionální stranická soutěž“ je v kontextu tohoto článku pojímána jako soutěž stran v regionálních volbách příslušejících k institucionálně jasně definované regionální úrovni reprezentace a vládnutí. Takto vymezený předmět zájmu nelze ztotožňovat s regionálními aspekty stranické soutěže na jiných institucionálních úrovních (například v regionálních výsečích či segmentech národní úrovně, resp. národních parlamentních voleb).

³V této souvislosti nelze nepoukázat na přežívání konceptu „celostátní strany“ v jeho původní španělské a anglické verzi navzdory existenci průlomové Deschouwerovy typologie stran, beroucí v potaz jak úrovně, resp. meziúrovně, přítomnost stran, tak jejich teritoriální (horizontální – vnitroúrovňové) rozproštění (srv. Deschouwer, 2006; Barrio a kol., 2010).

Orientační body: dichotomie, dělicí linie et cetera

Porozumět stavu a současně vývojovým trendům agendy výzkumu regionální stranické soutěže není, z různých důvodů, snadnou záležitostí. Proto se jeví jako účelné využít v tomto směru, přinejmenším kvůli elementární, výchozí orientaci, relativně jednoduchého rozlišení soupeřících přístupů ve stranicko-politickém výzkumu podle jejich vztahu k víceúrovňovosti politických systémů a podle významu jimi připisovanému přihlížení k institucionálně-teritoriálnímu, prostorovému členění jednotlivých úrovní reprezentace a vládnutí, na nichž probíhá volebně-stranická soutěž.

Tabulka 1: Rozlišení přístupů ke studiu stranické soutěže podle přítomnosti zřetele k víceúrovňovému charakteru politického zřízení, k němuž přísluší zkoumaná úroveň či úrovně soutěže (resp. typy voleb), a k institucionálně-teritoriální struktuře sledované úrovně nebo úrovní

Uplatnění zřetele k teritoriálně-institucionální struktuře dané úrovně či úrovní	Uplatnění zřetele k víceúrovňovému charakteru politického zřízení (zřetele k existenci více než jedné úrovně reprezentace a vládnutí, resp. k příslušným typům voleb)	
	Ano	Ne
Ano	I. Přístupy předpokládající a umožňující různé konceptualizace víceúrovňového uspořádání a nabízející širokou škálu srovnávání meziúrovňových a vnitroúrovňových aspektů stranické soutěže, resp. stranických soutěží na různých institucionálních úrovních (včetně jejich vertikálně i horizontálně pojímané kongruence).	II. Přístupy vycházející z rokanovské tradice studia nacionalizace stran a stranických systémů (na národní úrovni). Do této kategorie je však možné zařadit všechny „jednoúrovňově“ pojaté přístupy, slučující zřetel k vnitroúrovňové (horizontální) rozrůzněnosti stranické soutěže s nezájmem jak o meziúrovňové vazby, tak o komparaci jednotlivých institucionálních úrovní – dějišť volební soutěže stran.
Ne	III. Přístupy pracující s pojmovým rámcem arén, resp. voleb prvního a druhého řádu, neberoucí v úvahu vnitroúrovňové rozrůzněnosti stranické soutěže. Obvykle jsou tyto přístupy spjaty s vyhraněně hierarchicko-centralistickým pojmáním víceúrovňového uspořádání.	IV. Extrémně zjednodušující přístupy zaměřené výlučně na zkoumání stranické soutěže na národní úrovni a omezující se na využití agregovaných „celoúrovňových“ dat, charakteristické naprostou absencí reflexe jak meziúrovňových vazeb, tak vnitroúrovňové diferenciace stranické soutěže.

Rozlišení čtyř skupin přístupů (I., II., III., IV) otevírá cestu k zajímavým postřehům a – třeba prozatímním – závěrům:

1. Osud transformace výzkumu regionální stranické soutěže (tj. soutěže stran na regionální úrovni), nemluvě o překonání „metodologického nacionalismu“ a o nástupu nové „regionální politické vědy“, bezprostředně závisí na rozvoji a prosazení přístupů spadajících do první kategorie, které se vyznačují, kromě jiného, právě tím, že jde o přístupy doposud neetablované nebo přinejmenším takové, které nejsou součástí „hlavního proudu“ výzkumu politických stran (Jeffery, 2010, 2011). O radikální proměně má smysl hovořit především tehdy a tam, kde se výrazně prosazují nová, neetablovaná schémata, teorie a přístupy: tomuto úhlu pohledu by odpovídalo zdůraznění dichotomie „nové“-neetablované (I.) versus „staré“ – etablované (II., III., IV.) přístupy. Podstatné je však to, že přístupy z první skupiny jsou nové a neetablované, protože kombinují, nebo se o to alespoň snaží – na rozdíl od přístupů ze všech ostatních kategorií – zřetel k vnitroúrovňové diferenciaci a k vertikálním, meziúrovňovým vazbám volební a stranické soutěže.
2. Zdůraznění dichotomie první kategorie a souboru zbývajících tří kategorií však samo o sobě nepostačuje jako spolehlivé východisko pro posouzení role výše zmíněných skupin přístupů při profilování nových prvků výzkumné agendy a může být i zavádějící, protože nepostihuje rozdíl – v dané perspektivě propastný – mezi přístupy „víceúrovňovými“ (I., III.) a „jednoúrovňovými“ (II., IV.). Jinak řečeno, odlišnosti mezi přístupy z první a třetí kategorie nejsou zdaleka tak zásadní, jako předěl mezi bytostně jednoúrovňovou a víceúrovňovou optikou.

Vyzdvižení významu výše zmíněných (roz)štěpení je v souladu se zjištěním, že hlavní rozpoznatelnou hnací silou za požadavkem „denacionalizace tradičních přístupů“ je odpor vůči nedostatečně reflektované volbě národního státu jako prvotní jednotky analýzy (v „hlavním proudu“ výzkumu stran) spojené s nezduvodněným „jednoúrovňovým zaměřením“ („single-level focus“; tedy s v výlučným zaměřením na privilegovanou národní úroveň), odpor, na kterém se příznačně shodují badatelé různého profilu zdůrazňující různé aspekty rehabilitace studia regionálních fenoménů a „teritoriální politiky“ (Jeffery, 2011, s. 157–158; Jeffery, 2010, 2008; Swenden a Maddens, 2009a; Keating, 2008; srv. Strmiska a kol., 2009).

Alternativní varianta, kdy hlavní cíl kritiky představuje sice „nacionalizovaná“, ovšem z definice víceúrovňová interpretace voleb (voleb druhého řádu) se sice také uplatnila, avšak – alespoň prozatím – ve zřetelně menší míře a s menším, resp. méně širokým dopadem (Thorlakson, 2006, s. 52; srv. Deschouwer, 2009; Selb, 2006).

V této souvislosti se nabízí zajímavá otázka, jestli je tato konfigurace – zahrnující i prvky jisté hierarchizace – zmíněných dichotomií a dělících linií ovlivněna specifickým evropským (de facto západoevropským) kontextem, v němž je rozvíjena výše zmíněná kritika „tradičních přístupů“ a „hlavního proudu“ stranického výzkumu. Zdá se, že tomu tak do jisté míry je – a není to nijak překvapující, protože totéž lze konstatovat již ve vztahu ke značně evropeizované agendě evropského výzkumu⁴ jak voleb druhého řádu, tak nacionalizace stran a stranických systémů (v neposlední řadě s přihlédnutím k jeho caramaniovskému vyvrcholení; srv. zejména Caramani, 2004).

Není bez zajímavosti, že britský politolog Charlie Jeffery, jehož lze v daném úhlu pohledu považovat za jednoho z předních současných evropských kritiků „metodologického nacionalismu“, nedávno zdůraznil, že rezonance výzkumu substátní stranické soutěže byla – a nadále je – omezena „jeho metodologickou a geografickou fragmentací“ (Jeffery, 2011, s. 157–158; srv. Jeffery, 2010). Jeffery se rovněž vyslovil pro překonání „kontinentálního dělítká“ Spojené státy americké versus Evropa (implicitně: západní Evropa)⁵, jež by mělo spočívat v plodném propojení americké institucionalisticko-federalistické a evropské „sociologické“ tradice, charakterizované převažujícím zaměřením na zkoumání teritoriální sociální mobilizace, decentralizace a evropeizace (Jeffery, 2011, s. 158–159).

S Jefferym lze v daném ohledu jistě souhlasit, ovšem s tou výhradou či doplněním, že se nemusí jednat o překonávání či přemosťování jen tohoto „kontinentálního“ dělítká, nýbrž v úvahu přichází rovněž recepce výzkumné agendy z jiných federálních a subfederálních kontextů, například z Indie. Indie se přitom, z evropského hlediska, nemusí jevit jako zajímavý, extrémní případ jen kvůli odkazu na výskyt vskutku mimořádné sociální, etnické a kulturně-náboženské rozrůzněnosti spjaté s existencí sociálně-politických štěpení s pozoruhodnými územními variacemi, ovlivňujícími charakter stranické soutěže, resp. stranických soutěží v tomto specifickém víceúrovňovém celku a v jeho součástech. Indický případ se totiž může jevit jako důležitý v naprosto odlišných perspektivách (viz např. Chhibber a Kollman, 2004; Yadav a Palshikar, 2003, 2008; Palshikar, 2004; Strmiska, 2011), včetně „obráceného“ pojmání regionální (státní) a národní (federální) prvořadosti či druhořadosti ve vztahu k volbám a k politickým arénám.

Indičtí politologové Yogendra Yadav a Suhas Palshikar formulovali několik podnětných – a to nejen z čistě indického hlediska – závěrů a postřehů, vztahujících k popisu a vysvětlování změn ve vztahu struktury indické státní (subfederální) a národní (federální) volební soutěže, přihlížejíc jak k meziúrovňovým vazbám a aspektům, tak k vnitroúrovňové meziregionální rozrůzněnosti stranické soutěže, čímž splnili základní požadavky kladené na přístupy z výše vymezené kategorie I. a tedy požadavky odpovídající intencím rozvoje nové „regionální politické vědy“. Nelze si nepovšimnout, že přitom zdůraznili kvalitativní proměnu statutu indických regionálních-státních arén, což je přivedlo k „převrácení“ perspektivy prvořadých – národních a druhořadých – všech ostatních voleb. V Yadavově a Palshikarově podání slouží „volební verdikt“ ve státním-regionálním rámci (na subfederální úrovni) k vysvětlení

⁴Mám zde na mysli skutečně jen výzkumy evropské provenience, nikoli eventuální „evropeizaci“ výzkumů realizovaných a ukotvených v neevropských kontextech.

⁵Pro upřesnění je vhodné dodat, že vlastně nejde dělítko o v pravém slova smyslu „kontinentální“ (Severní Amerika – Evropa), protože zřetel k tématům a vůbec k výzkumné agendě kanadské provenience byl a je vcelku běžnou součástí (západo)evropských výzkumů regionální stranické soutěže (viz například Hepburn, 2010; sborník „Devolution and electoral politics“ z roku 1996, editovaný D. Houghem a C. Jefferym; srv. Simeon, 2010).

„národní“, přesněji řečeno celofederálního volebního výsledku (Yadav a Palshikar, 2003: Yadav a Palshikar, 2008). Jejich interpretace indických federálních parlamentních voleb jako souboru či souhrnu regionálních (subfederálních) volebních verdiktů závislých prvotně a především nikoli na politické situaci ve federální aréně, nýbrž na politické situaci v příslušných regionálních (státních) arénách představuje inspirativní, i když zároveň z hlediska „tradičních přístupů“ poněkud drastický příklad „denacionalizace“ agendy výzkumu regionální politické soutěže, včetně jejího plného otevření se „subnacionálním variantám“ (srv. Jeffery 2010 a 2011). Pochopitelně jde o příspěvek pozoruhodný rovněž v širším rámci studia interakcí jednotlivých částí komplexních, víceúrovňových celků či uspořádání.

Závěrečná poznámka

Výše načrtnutý obraz probíhající či spíše nadcházející proměny přístupů uplatňovaných ve výzkumu regionální stranické soutěže je třeba chápat jako vysloveně prozatímní. Ačkoli považuji, alespoň při této příležitosti, za vhodné zdržet se závěrů s prediktivními ambicemi (tj. především nedostatečně podložených tvrzení o vyústění či spíše možných vyústěních této transformace), pokládám zároveň za užitečné zdůraznit na sám závěr – a ostatně v souladu s tím, co bylo řečeno v úvodu – následující moment.

Reflexi a hodnocení kampaně za denacionalizaci výzkumu regionální (ale jistě nejenom regionální, protože problém denacionalizace je mnohem širší) stranicko-politické soutěže není možné ani žádoucí omezovat na zjišťování toho, zda – či v jaké míře – se nakonec jedna skupina deklarativně nových, neetablovaných přístupů prosadí vedle a/nebo na úkor jiných skupin. Jde také o to, jak, jakým způsobem se to stane, zda stávající koexistence a interakce různých stanovisek povedou, mimo jiné, k rozvoji teoreticky orientovaných debat, jež by byly s to přispět k podstatnému povýšení a obohacení doposud spíše chudých argumentačních zázemí jak „nových“, tak „starých“ výzkumných přístupů a strategií.

Seznam použité literatury

- BARRIO, A. a kol. (2010): Partidos de ámbito no estatal y gobernabilidad multinivel: el caso de España (1977–2008). [on-line]. *Working Papers 291. ICPS*. [vid. 2012-03-15]. Dostupné na <http://www.icps.es/archivos/WorkingPapers/wp291.pdf>.
- CARAMANI, D. (2004): *The Nationalization of Politics. The Formation of National Electorates and Party Systems in Western Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.
- CONTI, N., ROUX, C., TRONCONI, F. (2009): Introduction: Parties and voters in multi-level electoral settings. *Modern Italy*. Roč. 14, č. 2, s. 127–133.
- DESCHOUWER, K. (2003): Political Parties in Multi-layered Systems. *European Urban and Regional Studies*. Roč. 10, č. 3, s. 213–226.
- DESCHOUWER, K. (2006): Political Parties as Multi-Level Organizations. In KATZ, R. S., RORTY, W., ed. *Handbook of Party Politics*. London: Sage, s. 291–300.
- DESCHOUWER, K. (2007): Electoral Politics in Multi-Level Settings. In DESCHOUWER, K., JANS T. M., ed. *Politics Beyond the State. Actors and Policies in Complex Institutional Settings*. Brussel: VUB Press, s. 25–44.
- DESCHOUWER, K. (2009): Towards a Regionalization of Statewide Electoral Trends in Decentralized States? The Cases of Belgium and Spain. In SWENDEN, W., MADDENS, B., ed. *Territorial Party Politics in Western Europe*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, s. 31–46.
- DOWNES, W. M. (1998): *Coalition Government, Subnational Style: Multiparty Politics in Europe's Regional Parliaments*. Columbus: Ohio State University Press.
- HEPBURN, E. (2010): Small Worlds in Canada and Europe: A Comparison of Regional Party Systems in Quebec, Bavaria and Scotlands. *Regional & Federal Studies*. Roč. 10, č. 4–5, s. 527–544.
- HEPBURN, E. (2011): Introduction: Re-conceptualizing Sub-state Mobilization. In HEPBURN, E., ed. *New Challenges for Stateless Nationalist and Regionalist Parties*. London: Routledge, s. 1–23.

- HOUGH, D., JEFFERY, C. (2003): Elections in Multi-Level Systems: Lessons for UK from Abroad. In HAZELL, R., ed. *The State of the Nations 2003: The Third Year of Devolution in the United Kingdom*. Charlottesville: Imprint Academic, s. 239–262.
- HOUGH, D., JEFFERY, C. (2006): An introduction to multi-level electoral competition. In HOUGH, D., JEFFERY, C., ed. *Devolution and electoral politics*. Manchester: Manchester University Press, s. 2–13.
- CHHIBBER, P. K., KOLLMAN, K. (2004): *The Formation of National Party Systems: Federalism and Party Competition in Canada, Great Britain, India, and the United States*. Princeton: Princeton University Press.
- JEFFERY, C. (2008): The challenge of territorial politics. *Policy & Politics*. Roč. 36, č. 4, s. 545–557.
- JEFFERY, C. (2010): Multi-level party competition in federal and regional states. In ENDERLEIN, H., WÄLTI, S., ZÜRN, M., ed. *Handbook on Multi-level Governance*. Cheltenham: Edward Elgar, s. 136–152.
- JEFFERY, C. (2011): New Research Agendas on Regional Party Competition. In HEPBURN, E., ed. *New Challenges for Stateless Nationalist and Regionalist Parties*. London: Routledge, 157–168.
- JEFFERY, C., HOUGH, D. (2003): Regional elections in multi-level systems. *European Urban and Regional Studies*. Roč. 10, č. 3, s. 199–212.
- JEFFERY, C., HOUGH, D. (2009): Understanding Post-Devolution Elections in Scotland and Wales in Comparative Perspective. *Party Politics*. Roč. 15, č. 3, s. 219–240.
- JEFFERY, C., WINCOTT, D. (2010): The Challenge of Territorial Politics: Beyond Methodological Nationalism. In HAY, C., ed. *New Directions in Political Science: Responding to the Challenges of an Interdependent World*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, s. 167–188.
- KEATING, M. (2008): Thirty Years of Territorial Politics. *West European Politics*. Roč. 31, č. 1–2, s. 60–81.
- PALSHIKAR, S. (2004): Revisiting State Level Parties. *Economic and Political Weekly*. Roč. 39, č. 14–15, s. 1477–1479.
- SELB, P. (2006): Multi-Level Elections in Switzerland. *Swiss Political Science Review*. Roč. 12, č. 4, s. 49–75.
- SIMEON, R. (2010): Postscript: Many Small Worlds. *Regional & Federal Studies*. Roč. 10, č. 4–5, s. 545–548.
- STRMISKA, M. (2011): Většinové poslání, územní rozprostření a typy politických stran v Indii. In FIALA, V., STRMISKA, M., SPRINGEROVÁ, P. a kol. *Teoretické a metodologické problémy výzkumu politických stran Afriky, Asie, Latinské Ameriky a Oceánie*. Ústí nad Orlicí: Oftis, s. 159–173.
- STRMISKA, M. a kol. (2009): *Volební komplexity zemí V4. Studie k pojetí víceúrovňového volebního prostoru*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- SWENDEN, W., MADDENS, B. (2009a): Introduction. Territorial Party Politics in Western Europe: A Framework for Analysis. In SWENDEN, W., MADDENS, B., ed. *Territorial Party Politics in Western Europe*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, s. 1–30.
- SWENDEN, W., MADDENS, B. (2009b): Concluding Observations. In SWENDEN, W., MADDENS, B., ed. *Territorial Party Politics in Western Europe*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, s. 249–270.
- THORLAKSON, L. (2006): Party systems in multi-level contexts. In HOUGH, D., JEFFERY, C., ed. *Devolution and electoral politics*. Manchester: Manchester University Press, s. 37–52.
- TRONCONI, F., ROUX, C. (2009): The political systems of Italian regions between state-wide logics and increasing differentiation. *Modern Italy*. Roč. 14, č. 2, s. 151–166.
- WOLINETZ, S., CARTY, R. K. (2006): Disconnected competition in Canada. In HOUGH, D., JEFFERY, C., ed. *Devolution and electoral politics*. Manchester: Manchester University Press, s. 54–52.
- YADAV, Y., PALSHIKAR, S. (2003): From Hegemony to Convergence: Party System and Electoral Politics in the Indian States, 1952–2002. *Journal of the Indian School of Political*. Roč. 15, č. 1–2, s. 5–44.
- YADAV, Y., PALSHIKAR, S. (2008): *Ten Theses on State Politics in India*. Seminar 591, s. 14–22. [on-line]. [vid. 2012-03-15]. Dostupné na http://www.india-seminar.com/2008/591/591_y_yadav_&_s_palshkar.htm.

Stranický systém Šlesvicko-Holštýnska po roce 1989 z hlediska Caramaniho konceptu nacionalizace

Party system in Schleswig-Holstein after 1989
in term of Caramani's concept of nationalization

Jiří Pytelka * (89200@mail.muni.cz)

Abstract

This article analyses party system of German Länder Schleswig-Holstein after 1989 in Caramani's term of nationalization. It includes an overview of results of Länder elections between 1992 and 2009 and presentation of the main political parties and their results in each electoral district. The level of nationalization of party system is discussed after this and the conclusions are checked by Jones and Mainwaring's party nationalization score at the end.

Keywords

German Länder, Schleswig-Holstein, party system, nationalization, PNS

---

*FSS MU, doktorand katedry politologie (kombinované studium)

V současné evropské i americké politologii jsou prováděny výzkumy zaměřující se na analýzu vztahů mezi politickými stranami, stranickými systémy a prostorovou homogenitou, resp. heterogenitou stranické volební podpory. S tímto přístupem je spojen koncept nacionalizace stranických systémů, který se pokouší zachytit míru jejich prostorové institucionalizace, sledováním volebních výsledků politických stran v určitých volebních jednotkách. U zrodu konceptu nacionalizace stál Daniele Caramani (2000, 2004), který provedl analýzu volebních výsledků sedmnácti evropských zemí na celostátní úrovni v průběhu 150 let a dospěl k závěru, který konstatoval zvyšující se teritoriální homogenizaci (nacionalizaci) sledovaných evropských stranických systémů. Caramani se ve své práci zčásti opíral o koncept konfliktních linií Steina Rokkana a postupné snižování významu teritoriálních konfliktních linií dával do souvislosti se zvyšováním teritoriální homogenity. Následně uvažoval o přítomnosti určité fragmentace voličské podpory uvnitř současného státu, která má spíše základ kulturní než teritoriální. (Chytilík a Šedo, 2004) O možnost přesnějšího určení míry nacionalizace se pokusili Mark P. Jones a Scott Mainwaring (Jones a Mainwaring, 2003) zkonstruováním tzv. skóre stranické nacionalizace (PNS), které vychází ze statistické metody tzv. Giniho indexu, kdy je výsledný Giniho koeficient odečten od čísla 1. Ve své práci se zabývali zkoumáním zemí severní, střední a jižní Ameriky a zaměřili se na souvislost mezi mírou nacionalizace a kvalitou demokracie v jednotlivých zemích.

V tomto textu aplikujeme Caramaniho koncept nacionalizace na stranický systém Šlesvicko-Holštýnska po znovusjednocení Německa, tj. od zemských voleb v roce 1992. Analyzovány jsou relevantní politické subjekty, tj. ty, které překročily pětiprocentní vstupní klauzuli a získaly zastoupení v zemském parlamentu¹, jejich volební výsledky v jednotlivých volebních obvodech a volební účast oprávněných voličů. Skóre stranické nacionalizace použijeme k ověření správnosti závěrů zjištěných na základě Caramaniho konceptu.

Od roku 1992 se ve Šlesvicko-Holštýnsku uskutečnilo pět zemských voleb, na základě kterých získalo parlamentní zastoupení celkem sedm politických subjektů. Ve Šlesvicko-Holštýnsku je používán po celé sledované období personalizovaný poměrný volební systém. Při volbách v letech 1992 a 1996 měl volič k dispozici pouze jeden hlas, od voleb v roce 2000 má k dispozici dva voličské hlasy (první hlas – volba konkrétního kandidáta jednomandátového obvodu, druhý hlas – volba politické strany na přísně vázané listinné kandidátce). Vstupní pětiprocentní klausule neplatí pro stranu národnostních menšin SSW a také v případě, že strana získá alespoň jeden přímý mandát na základě prvních hlasů. Do roku 2009 se pro přepočítání hlasů užívala d'Hondtova metoda. Jestliže dojde ke zvolení vyššího počtu kandidátů určité strany v přímé volbě, než by odpovídalo jejich poměrnému počtu dle volby druhé, dochází k přidělení tzv. přesahujících mandátů, které jsou ostatním stranám kompenzovány přidělením tzv. vyrovnávacích mandátů. Volební období do roku 2000 činilo čtyři roky a následně pět let, v roce 2009 se uskutečnily předčasné volby.

Ke stranám zastoupeným v zemském parlamentě patří Křesťanskodemokratická unie Německa (*Christlich Demokratische Union Deutschlands* – CDU), Sociálnědemokratická strana Německa (*Sozialdemokratische Partei Deutschlands* – SPD), liberální Svobodná demokratická strana (*Freie Demokratische Partei* – FDP), Spojení 90/Zelení (*Bündnis 90/Die Grünen* – GRÜNE), krajně levicová strana Levice (*Die Linke*), krajně pravicová Německá lidová unie (*Deutsche Volksunion* – DVU) a regionální strana dánské a fríské národnostní menšiny Volební svaz Jižního Šlesvicka (*Südschleswigsche Wählerverband* – SSW). U většiny stran je již z názvu patrné, ke které stranické rodině ji lze přiřadit. V zemském sněmu získali zastoupení reprezentanti stranické rodiny křesťanské, sociálnědemokratické, liberální, ekologické, krajně levicové, krajně pravicové a regionální.

Ve sledovaném období zvítězila v zemských volbách do šlesvicko-holštýnského parlamentu třikrát SPD (1992, 1996 a 2000) a dvakrát CDU (2005 a 2009). Parlamentní zastoupení získaly vždy FDP a SSW, ve čtyřech případech GRÜNE (1996, 2000, 2005 a 2009) a jedenkrát Die Linke (2009) a DVU (1992). Souhrnné volební výsledky těchto zemských voleb jsou uvedeny v tabulce 1. Výsledky jednotlivých politických subjektů, majících zastoupení nejen v rámci Šlesvicko-Holštýnska, odpovídají také výsledkům v ostatních spolkových zemích. Hlavními politickými subjekty zůstávají CDU a SPD, které jsou

¹Caramani zkoumá politické subjekty, které obdržely nejméně 5% hlasů na celostátní úrovni. (Caramani, 2004, s. 49) Vzhledem k přenesení zkoumané úrovně o stupeň níže, považujeme za vhodné posuzovat všechny subjekty, které získaly parlamentní zastoupení, i když nepřekročily 5% hranici.

s větším či menším odstupem následovány stranami FDP a Grüne a v nových spolkových zemích se k těmto dvěma menším stranám přidává ještě Die Linke².

Tabulka 1: Zemské volby – Šlesvicko-Holštýnsko 1992–2009 (<http://www.statistik-nord.de>, www.wahlrecht.de/ergebnisse/schleswig-holstein.htm)

Strana	1992		1996		2000		2005		2009	
	Hlasy (%)	Mandáty	Hlasy (%)	Mandáty	Hlasy (%)	Mandáty	Hlasy (%)	Mandáty	Hlasy (%)	Mandáty
CDU	33,8	32	37,2	30	35,2	33	40,2	30	31,5	34
SPD	46,2	45	39,8	33	43,1	41	38,7	29	25,4	25
FDP	5,6	5	5,7	4	7,6	7	6,6	4	14,9	14
GRÜNE	4,9		8,1	6	6,2	5	6,2	4	12,4	12
SSW	1,9	1	2,5	2	4,1	3	3,6	2	4,3	4
DVU	6,3	6								
Die Linke									6,0	6
Ostatní	1,3		2,4		3,8		4,5		5,3	
Celkem		89		75		89		69,0		69
Volební účast	71,7		71,8		69,5		66,5		73,6	

V průběhu sledovaného období došlo v rámci voleb do zemského parlamentu ke změně počtu volebních obvodů. V letech 1992, 1996 a 2000 se jednalo o 45 volebních obvodů, v roce 2005 byli voliči rozděleni do 40 volebních obvodů a tento stav zůstal zachován i pro volby v roce 2009. Redukce počtu volebních obvodů a změn hranic některých z nich se týkala větších zemských měst Flensburgu, Schleswigu, Neumünsteru, Kielu, Segebergu a Lübecku. V případě Flensburgu byly ze tří obvodů (Flensburg-West, Flensburg-Ost, Flensburg-Land) vytvořeny obvody dva (Flensburg, Flensburg-Land), ve Schleswigu zůstaly dva volební obvody, ale změněné (Schleswig-Nord, Schleswig-Süd, resp. Schleswig-Nord, Schleswig), v Neumünsteru zůstal ze dvou obvodů (Neumünster-Nord, Neumünster) jeden obvod (Neumünster), v Kielu se změnil počet volebních obvodů ze čtyř (Kiel-Nord, Kiel-Mitte, Kiel-Südwest, Kiel-Ost) na tři (Kiel-Nord, Kiel-West, Kiel-Ost), v Segebergu se snížil počet obvodů ze tří (Segeberg-West, Segeberg-Mitte, Segeberg-Ost) na dva (Segeberg-West, Segeberg-Ost) a v Lübecku se ze čtyř volebních obvodů (Lübeck-Ost, Lübeck-Süd, Lübeck-Mitte, Lübeck-Nord) staly tři volební obvody (Lübeck-West, Lübeck-Ost, Lübeck-Süd).

Na základě této skutečnosti jsme z nutnosti komparace mezi jednotlivými posuzovanými obvody hodnotili volební výsledky politických subjektů v těchto obvodech souhrnně za celé město jako by se jednalo o jeden obvod a to tak, že je vypočítán prostý průměr obdržených hlasů pro jednotlivé strany součtem hodnot v daných obvodech a podílem jejich počtu³. To znamená, že volební obvod Flensburg zahrnuje obvody Flensburg-West, Flensburg-Ost a Flensburg-Land v letech 1992, 1996 a 2000 a obvody Flensburg a Flensburg-Land v letech 2005 a 2009, volební obvod Schleswig zahrnuje v letech 1992, 1996 a 2000 obvody Schleswig-Nord a Schleswig-Süd a v letech 2005 a 2009 obvody Schleswig-Nord a Schleswig, volební obvod Neumünster se skládá v letech 1992, 1996 a 2000 z obvodů Neumünster-Nord a Neumünster v letech 2005 a 2009 je tvořen přímo obvodem Neumünster, volební obvod Kiel je v letech 1992, 1996 a 2000 složen z obvodů Kiel-Nord, Kiel-Mitte, Kiel-Südwest a Kiel-Ost a v letech 2005 a 2009 z obvodů Kiel-Nord, Kiel-West a Kiel-Ost, volební obvod Segeberg se v letech 1992, 1996 a 2000 skládá z obvodů Segeberg-West, Segeberg-Mitte a Segeberg-Ost a v letech 2005 a 2009 z obvodů Segeberg-West a Segeberg-Ost a volební obvod Lübeck je v letech 1992, 1996 a 2000 sestaven z obvodů

²Podrobněji k výsledkům zemských voleb v jednotlivých spolkových zemích viz Leunig, 2007.

³Caramani ve své práci uvádí, že v případě změny hranic zkoumaných oblastí takovéto „jednotky jsou jednoduše přidány nebo vynečány“ (Caramani, 2000). Domníváme se, že řešíme-li kratší časový úsek než Caramani, v našem případě cca 20 let, je možné provést z důvodu přehlednější komparace dílčí sloučení volebních obvodů se změnou hranic, bez ztráty relevance zjištěných dat.

Lübeck-Ost, Lübeck-Süd, Lübeck-Mitte a Lübeck-Nord a v letech 2005 a 2009 z obvodů Lübeck-West, Lübeck-Ost a Lübeck-Süd⁴.

V tabulkách uvedených v příloze jsou zaznamenány výsledky šlesvicko-holštýnských zemských voleb v letech 1992–2009 dle jednotlivých volebních obvodů⁵ a dále je zde uvedena volební účast v těchto obvodech. Jak již bylo zmíněno výše, ve sledovaném období vítězily ve šlesvicko-holštýnských zemských volbách strany CDU a SPD. Pouze SPD se však podařilo zvítězit ve všech pěti volbách ve dvou volebních obvodech (Kiel a Lübeck). Tato skutečnost je dána výsledky voleb v roce 1992, kdy ve všech volebních obvodech zvítězila SPD, a v roce 2009 kdy naopak, s výjimkou zmíněných dvou obvodů, zvítězila ve všech ostatních CDU. Z uvedeného je patrný odliv části voličů SPD a naopak nárůst elektorátu CDU v průběhu sledovaného období. Přesto se SPD podařilo čtyřikrát vždy zvítězit v osmi obvodech (Rendsburg, Neumünster, Plön-Nord, Elmshorn, Pinneberg-Elbmarschen, Pinneberg, Reinbek a Lauenburg-Süd), CDU dosáhla tohoto výsledku pouze v polovině případů (Südtondern, Husum-Land, Rendsburg-Süd a Pinneberg-Nord). Z geografického hlediska je možné konstatovat, že severní části země a venkov spíše volí CDU a jižní části a města spíše SPD.

Menší strany je třeba rozdělit do tří skupin. Do první náleží FDP a GRÜNE, které tvoří stabilní součást relevantních stran ve šlesvicko-holštýnském stranickém systému. Do druhé skupiny patří DVU a Die Linke, které ve sledovaném období získaly parlamentní zastoupení pouze jednou. Ve třetí skupině se nachází regionální strana SSW, která má zastoupení v parlamentu zajištěné od roku 1955 zákonem⁶.

Podpora FDP a GRÜNE byla v letech 1992 až 2005 v jednotlivých obvodech obvykle okolo hranice pěti procent, což mělo za následek, že se ve volbách v roce 1992 Zelení do parlamentu vůbec nedostali (celkový zisk 4,97 %). Tato situace se změnila až v roce 2009, kdy obě strany dosáhly více než deseti procent hlasů a z tohoto důvodu také není volební obvod, ve kterém by alespoň jednou ve sledovaném období nepřekročily hranici pěti procent hlasů. V případě FDP jsou však dva volební obvody (Flensburg a Schleswig), kde do roku 2009 strana získávala pouze pod pět procent hlasů. GRÜNE, díky velmi vyrovnaným výsledkům nad pětiprocentní hranicí v roce 1996, takové obvody nemá. Nad pět procent hlasů získali Svobodní vždy ve dvaceti volebních obvodech, naopak Zelení byli takto úspěšní pouze v sedmi případech (Kiel, Steinburg-West, Elmshorn, Pinneberg-Elbmarschen, Pinneberg, Ahrensburg a Reinbek). Svobodní získávají podporu především ve středu a jihu země, ve městech dosahují střídavých úspěchů. Zelení si udržují vyšší podporu na jihu země a ve městech, zde však s určitou výjimkou Flensburgu a Schleswigu na severu, kde jim část elektorátu patrně přebírá regionální SSW.

Úspěch DVU počátkem devadesátých let minulého století se již neopakoval a tak je možné hodnotit pouze volby v roce 1992. Tehdy byla zřejmá podpora krajní pravice ve středních a jižních částech země, kde DVU získávala více než pět procent hlasů, zatímco v severních oblastech této hranice nedosahovala. Jiná situace je u Die Linke, která v zemských šlesvicko-holštýnských volbách uspěla poprvé v roce 2009 a na další vývoj je třeba vyčkat voleb následujících. Před dvěma lety dosáhla Die Linke větší podpory ve městech a na jihu Šlesvicko-Holštýnska, zatímco v severních a středních oblastech venkova byl její volební zisk častěji pod pětiprocentní hranicí.

Regionální strana SSW má svou působnost soustředěnu především na severu a částečně také ve středu země a zastupuje dvě svým historickým původem odlišné minoritní skupiny obyvatel, dánskou a frískou menšinu. V severních částech ležících u dánských hranic dosahuje pravidelně výraznou pod-

⁴V naší práci sledujeme 33 volebních obvodů, původních nebo vytvořených dle uvedené metodiky. Přehled všech volebních obvodů Šlesvicko-Holštýnska v zemských volbách v letech 1992-2009 je uveden v příloze tohoto textu, spolu s mapou Šlesvicko-Holštýnska, která zobrazuje rozdělení jednotlivých volebních obvodů od roku 2005.

⁵Vzhledem k úpravě volebního systému v roce 2000 obsahují tabulky od voleb v tomto roce tzv. první hlas, který je srovnatelný s původně používaným jedním hlasem.

⁶Vzniku SSW v roce 1948 předcházely výsledky zemských voleb, uskutečněných o rok dříve, ve kterých umožnila britská okupační správa účast dvěma regionálním reprezentantům fríské menšiny, stranám Asociace Jižního Šlesvicka (Südschleswigschen Vereins – SSV) a Sociálnědemokratická strana Flensburgu (Sozialdemokratischen Partei Flensburgs – SPF). Ve Flensburgu a dalších obcích získali zástupci těchto stran absolutní většinu hlasů a na základě těchto výsledků byl následně umožněn vznik SSW. V prvních zemských volbách strana získala 9,3 % hlasů a šest mandátů a ve volbách v roce 1950 obdržela 5,5 % hlasů a 4 mandáty. V dalších volbách v roce 1954 však nepřekročila vstupní pětiprocentní klausuli a její zástupci v zemském sněmu nezasedli. Reakcí na tuto skutečnost byla tzv. Bonnsko-kodaňská dohoda z roku 1955, která do současnosti garantuje zastoupení SSW v zemském parlamentu Šlesvicko-Holštýnska i při nesplnění pětiprocentního zisku hlasů. (Decker a Neu, 2007, s. 411 an.; Kellmann, 2010, s. 375 an.)

poru mezi zhruba deseti až dvaceti procenty hlasů a s postupem do vnitrozemí tato podpora slábne. Frísové ve šlesvicko-holštýnském regionu obývají především severozápadní cíp země tvořený pobřežím Severního moře včetně řady ostrovů (volební obvody Südtondern, Husum-Land a Husum-Eiderstedt) a jejich počet představuje zhruba 10 000 obyvatel. SSW dosahuje v těchto volebních obvodech okolo 10 % hlasů. Dánská menšina je oproti Frísům pětikrát větší (cca 50 000 obyvatel) a také získává vyšší počty hlasů ve více volebních obvodech (vedle Südtondernu, Husum-Landu a Husum-Eiderstedtu také Flensburg, Schleswig, Eckernförde, Rendsburg, Kiel a Pinneberg-Nord). Nejvíce hlasů získává SSW ve sledovaném období ve Flensburku, vždy nejméně 15 %. Volební obvod Pinneberg-Nord představuje geografickou výjimku oproti ostatním uvedeným volebním obvodům, neboť leží na jihu Šlesvicko-Holštýnska, ale v případě zemských voleb se v tomto volebním obvodu započítávají výsledky z ostrova Helgoland, který se nachází v Severním moři a je obýván národnostními menšinami. Zajímavá je situace v členské základně strany SSW, která ji počtem 3 505 členů řadí na třetí místo za CDU a SPD ve Šlesvicko-Holštýnsku⁷.

Volební účast ve šlesvicko-holštýnských zemských volbách je ve sledovaném období poměrně stabilní a dosahuje úrovně okolo 70 % oprávněných voličů. Nejvyšší byla při předčasných volbách v roce 2009 (73,6 %), nejnižší o čtyři roky dříve v roce 2005 (66,5 %). Je možné identifikovat sedm volebních obvodů, které zaznamenaly vždy nižší volební účast než byl celozemský průměr (Südtondern, Flensburg, Rendsburg, Neumünster, Kiel, Steinburg-Ost Segeberg). Tyto oblasti leží v různých částech země a nelze zde jednoznačně určit spojující prvek. Na druhé straně je zde dvanáct volebních obvodů, které byly svou účastí voličů vždy nad celozemským průměrem (Eckernförde, Rendsburg-Süd, Rendsburg-Ost, Plön-Nord, Plön-Süd, Eutin-Süd, Steinburg-West, Pinneberg-Nord, Stormarn, Ahrensburg, Lauenburg-Nord Lauenburg-Mitte). Také tyto obvody leží po celém území Šlesvicko-Holštýnska a jediným jednotícím znakem, který by bylo možné vysledovat je, že se nejedná o větší města této země.

Sledujeme-li výše uvedené skutečnosti dle Caramaniho konceptu teritoriální dimenze stranických systémů, potom je možné konstatovat homogenní podporu pro hlavní strany ve sledovaném období. Dva největší politické subjekty (CDU a SPD) získávají stabilně nejvyšší podporu elektorátu, i když v průběhu pěti voleb došlo ke vzájemné výměně ve volebním prvenství. Menší strany (FDP a GRÜNE) získávají pravidelně parlamentní zastoupení, ale dvě největší strany doposud nikdy neohrozily. Parlamentní zastoupení malé strany krajní pravice (DVU) bylo ojedinělé a její vliv a zisk voličských hlasů je dále zanedbatelný. Jiná situace může být u malé strany krajní levice (Die Linke), ale na potvrzení či vyvrácení této skutečnosti je třeba vyčkat dalších zemských voleb. Regionální strana dánské a fríské menšiny (SSW) nedosahuje ani ve „svých“ volebních obvodech takových výsledků, aby ohrozila postavení CDU nebo SPD. V případě Šlesvicko-Holštýnska můžeme tedy hovořit o homogenní volební podpoře pro hlavní strany a nepřítomnosti velké regionální strany. Z těchto důvodů považujeme za vhodné zařadit šlesvicko-holštýnský stranický systém k tzv. nacionalizovaným stranickým systémům.

Tabulka 2: Skóre stranické nacionalizace – zemské volby Šlesvicko-Holštýnsko (Jones a Mainwaring, 2003)

Strana	1992	1996	2000	2005	2009
	PNS (min.–max.)	PNS (min.–max.)	PNS (min.–max.)	PNS (min.–max.)	PNS (min.–max.)
CDU	0,965–0,977	0,977–0,984	0,965–0,977	0,964–0,979	0,969–0,979
SPD	0,965–0,974	0,967–0,975	0,965–0,976	0,961–0,977	0,962–0,977
FDP	0,960–0,981	0,962–0,979	0,959–0,982	0,959–0,978	0,955–0,976
GRÜNE	0,954–0,980	0,956–0,979	0,945–0,981	0,956–0,982	0,958–0,980
SSW	0,736–0,986	0,774–0,983	0,791–0,971	0,797–0,970	0,798–0,974
DVU	0,955–0,988				
Die Linke					0,953–0,982

⁷CDU má ve Šlesvicko-Holštýnsku 25 380 členů, SPD 19 651 členů, FDP 2 677 členů, Grüne 1 595 členů a Die Linke 1 200 členů. (Kellmann, 2010, s. 393)

Tento závěr potvrzují také výsledné hodnoty skóre stranické nacionalizace zjištěné pro jednotlivé stranické subjekty v rámci voleb uskutečněných ve sledovaném období na základě jejich výsledků v jednotlivých volebních obvodech. Čím více se hodnota PNS blíží 1, tím je vyšší shoda ve volebních ziscích dané strany ve volebních jednotkách. Přehled nejvyšších a nejnižších hodnot PNS pro každou stranu a volební rok je uveden v tabulce 2.

Dosažené hodnoty jsou u všech stran velmi vysoké a dokládají příslušnost šlesvicko-holštýnského stranického systému k nacionalizovaným stranickým systémům.

Bibliography

- CARAMANI, D. (2000): *Elections in Western Europe since 1815: Electoral Results by Constituencies*. London–New York: Palgrave.
- CARAMANI, D. (2004): *The Nationalization of Politics. The Formation of National Electorates and Party Systems in Western Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.
- DECKER, F., NEU, V. Hrsg. (2007): *Handbuch der deutschen Parteien*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.
- CHYTILEK, R., ŠEDO, J. (2004): Politické strany, teritoriální homogenita a postkomunistické země. *Středoevropské politické studie*. Roč. VI, č. 1. [on-line]. Dostupné na <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=187>.
- CHYTILEK, R. (2005): Nacionalizace stranických systémů, teritoriální homogenita a srovnávací politologie. In FIALA, P., STRMISKA, M., eds. *Víceúrovňové vládnutí: teorie, přístupy, metody*. Brno: CDK.
- Informační server o volbách v SRN*. [on-line]. [vid. 2012-01-21]. Dostupné na <http://www.wahlrecht.de>.
- JONES, M. P., MAINWARING, S. (2003): The Nationalization of Parties and Party Systems. An Empirical Measure and an Application to the Americas. *Party Politics*. Roč. IX, č. 2, s. 139–166.
- KAILITZ, S. (2004): *Politischer Extremismus in der Bundesrepublik Deutschland. Eine Einführung*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.
- KELLMANN, K. (2010): Schleswig-Holstein – ein neues Land mit einem neuen Parteiensystem. In KOST, A., RELLECKE, W., WEBER, R. Hrsg. *Parteien in den Deutschen Ländern*. München: Verlag C. H. Beck.
- Landtag Schleswig-Holstein* (2008): Handbuch. 16. Wahlperiode. Kiel: Schmidt & Klaunig.
- Landtag Schleswig-Holstein* (2010): Handbuch. 17. Wahlperiode. Kiel: Schmidt & Klaunig.
- LEUNIG, S. (2007): *Die Regierungssysteme der deutschen Länder im Vergleich*. Verlag.
- REUTTER, W. (2008): *Föderalismus, Parlamentarismus und Demokratie*. Verlag Barbara Budrich, Opladen & Farmington Hills.
- Statistický úřad Šlesvicko-Holštýnska a Hamburku*. [on-line]. [vid. 2012-01-21]. Dostupné na <http://www.statistik-nord.de/> a <http://www.statistik-sh.de>.
- STRMISKA, M. (1998): *Regionální strany a stranické systémy*. Brno: CDK.
- STRMISKA, M. a kol. (2005): *Politické strany moderní Evropy*. Praha: Portál.
- ŠEDO, J. (2004): Volební právo a klasifikace volebních systémů. In CHYTILEK, R., ŠEDO, J., eds. *Volební systémy*. Brno: MPÚ MU.

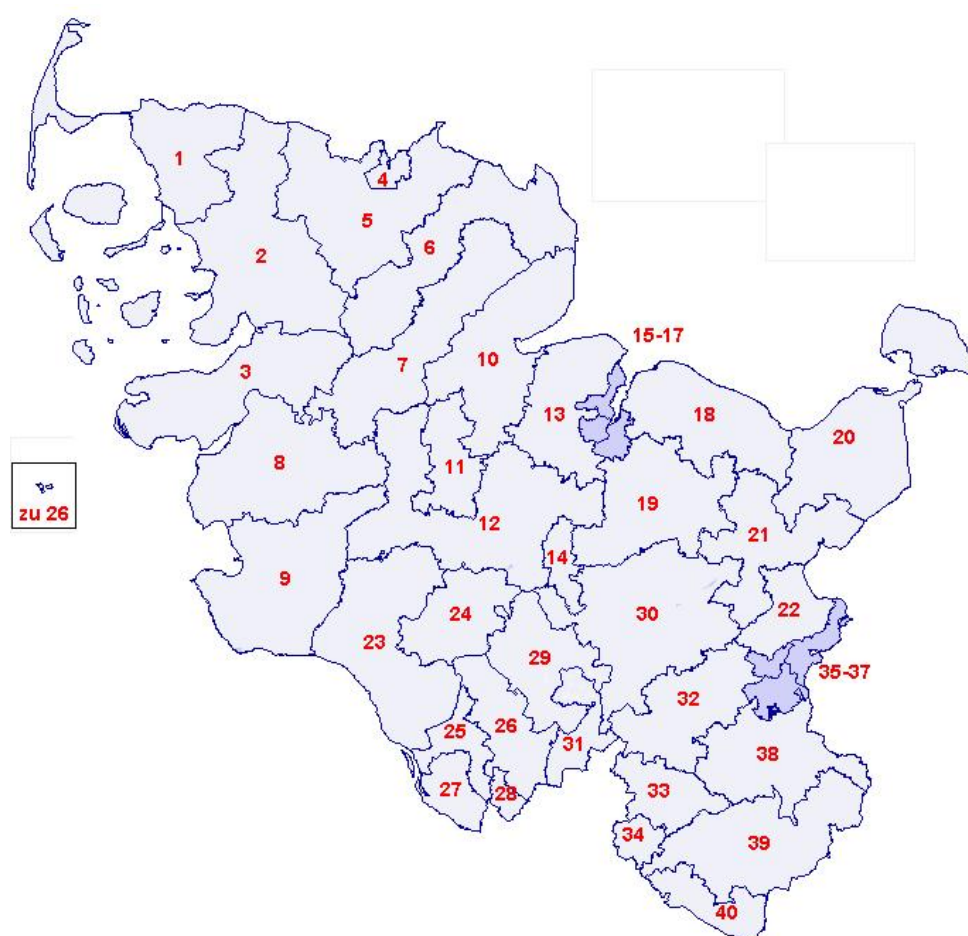
Přílohy

Příloha 1: Zemské volby – Šlesvicko-Holštýnsko 1992 až 2000 – volební obvody
(Statistický úřad Šlesvicko-Holštýnska a Hamburku, 2012)

Č.	Volební obvod	Č.	Volební obvod	Č.	Volební obvod
1	Südtondern	16	Neumünster	31	Pinneberg
2	Husum-Land	17	Kiel-Nord	32	Segeberg-West
3	Husum-Eiderstedt	18	Kiel-Mitte	33	Segeberg-Mitte
4	Flensburg-West	19	Kiel-Südwest	34	Segeberg-Ost
5	Flensburg-Ost	20	Kiel-Ost	35	Norderstedt
6	Flensburg-Land	21	Plön-Nord	36	Stormarn
7	Schleswig-Nord	22	Plön-Süd	37	Ahrensburg
8	Schleswig-Süd	23	Oldenburg	38	Reinbek
9	Dithmarschen-Nord	24	Eutin-Nord	39	Lübeck-Ost
10	Dithmarschen-Süd	25	Eutin-Süd	40	Lübeck-Süd
11	Eckernförde	26	Steinburg-West	41	Lübeck-Mitte
12	Rendsburg	27	Steinburg-Ost	42	Lübeck-Nord
13	Rendsburg-Süd	28	Elmshorn	43	Lauenburg-Nord
14	Rendsburg-Ost	29	Pinneberg-Nord	44	Lauenburg-Mitte
15	Neumünster-Nord	30	Pinneberg-Elbmarschen	45	Lauenburg-Süd

Příloha 2: Zemské volby – Šlesvicko-Holštýnsko 2005 a 2009 – volební obvody
(Statistický úřad Šlesvicko-Holštýnska a Hamburku, 2012)

Č.	Volební obvod	Č.	Volební obvod	Č.	Volební obvod
1	Südtondern	15	Kiel-Nord	29	Segeberg-West
2	Husum-Land	16	Kiel-West	30	Segeberg-Ost
3	Husum-Eiderstedt	17	Kiel-Ost	31	Norderstedt
4	Flensburg	18	Plön-Nord	32	Stormarn
5	Flensburg-Land	19	Plön-Süd	33	Ahrensburg
6	Schleswig-Nord	20	Oldenburg	34	Reinbek
7	Schleswig	21	Eutin-Nord	35	Lübeck-West
8	Dithmarschen-Nord	22	Eutin-Süd	36	Lübeck-Ost
9	Dithmarschen-Süd	23	Steinburg-West	37	Lübeck-Süd
10	Eckernförde	24	Steinburg-Ost	38	Lauenburg-Nord
11	Rendsburg	25	Elmshorn	39	Lauenburg-Mitte
12	Rendsburg-Süd	26	Pinneberg-Nord	40	Lauenburg-Süd
13	Rendsburg-Ost	27	Pinneberg-Elbmarschen		
14	Neumünster	28	Pinneberg		

Příloha 3: Zemské volby – Šlesvicko-Holštýnsko 2005 a 2009 – mapa volebních obvodů
(Statistický úřad Šlesvicko-Holštýnska a Hamburku, 2012)

Příloha 4: Volební obvod Südtondern – zemské volby Šlesvicko-Holštýnsko 1992–2009
(Statistický úřad Šlesvicko-Holštýnska a Hamburku, 2012)

Strana	1992	1996	2000	2005	2009
	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)
CDU	38,7	38,8	42,8	49,0	41,2
SPD	41,6	32,2	35,9	31,4	22,3
FDP	4,8	5,2	5,2	4,8	9,5
GRÜNE	4,2	7,6	3,9	5,2	11,7
SSW	7,0	11,7	10,9	8,6	9,9
DVU	3,0				
Die Linke					3,5
Volební účast	67,6	69,4	68,2	64,8	71,7

Příloha 5: Volební obvod Husum-Land – zemské volby Šlesvicko-Holštýnsko 1992–2009
(Statistický úřad Šlesvicko-Holštýnska a Hamburku, 2012)

Strana	1992	1996	2000	2005	2009
	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)
CDU	38	39,4	42	49,8	43,3
SPD	44,6	35,8	41,4	32,9	23,1
FDP	5,2	5,3	4,1	4,7	8,6
GRÜNE	3,1	5,4	2,7	3,2	8,4
SSW	6,1	7,9	7,7	8	9,9
DVU	2,4				
Die Linke					3,4
Volební účast	72,5	73,9	71,4	71,2	73,5

Příloha 6: Volební obvod Husum-Eiderstedt – zemské volby Šlesvicko-Holštýnsko 1992–2009
(Statistický úřad Šlesvicko-Holštýnska a Hamburku, 2012)

Strana	1992	1996	2000	2005	2009
	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)
CDU	33,4	35,7	39,5	45,2	38,4
SPD	46,1	37,4	42,7	35,9	26,7
FDP	5,7	6,7	4,4	5,6	9,8
GRÜNE	3,8	5,7	3,1	3,5	8,2
SSW	6,7	8,6	7,6	9,2	10,4
DVU	3,5				
Die Linke					4,6
Volební účast	71	72,1	70,1	67,6	72,1

Příloha 7: Volební obvod Flensburg – zemské volby Šlesvicko-Holštýnsko 1992–2009
(Statistický úřad Šlesvicko-Holštýnska a Hamburku, 2012)

Strana	1992	1996	2000	2005	2009
	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)
CDU	30,3	32,5	33,1	37,9	31
SPD	42,8	33,3	41,7	36,7	24,4
FDP	3,6	4	3,2	4,9	8,7
GRÜNE	3,5	7,1	3,3	4,2	9,8
SSW	15	17,9	16,7	16,5	17,9
DVU	4,1				
Die Linke					5,5
Volební účast	70,9	71,1	68,1	65,0	72,4

Příloha 8: Volební obvod Schleswig – zemské volby Šlesvicko-Holštýnsko 1992–2009
(Statistický úřad Šlesvicko-Holštýnska a Hamburku, 2012)

Strana	1992	1996	2000	2005	2009
	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)
CDU	36,9	39,1	40,9	45,8	40
SPD	44,7	36,5	41,4	35,9	25,8
FDP	4,2	4,6	3,7	4,6	9
GRÜNE	3,1	5,7	3	3,8	8,5
SSW	6,8	9,2	9,2	9,5	10,3
DVU	3,7				
Die Linke					4,2
Volební účast	72,8	73,8	71,1	68,7	73,5

Příloha 9: Volební obvod Dithmarschen-Nord – zemské volby Šlesvicko-Holštýnsko 1992–2009
(Statistický úřad Šlesvicko-Holštýnska a Hamburku, 2012)

Strana	1992	1996	2000	2005	2009
	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)
CDU	38,7	41,2	42,6	53	41,9
SPD	46,8	39,6	45,2	36,2	25,8
FDP	5,2	5,8	6,8	7,5	14,6
GRÜNE	3,2	5,3	2,6	3,3	8,1
SSW	–	–	–	–	–
DVU	4,9				
Die Linke					5,7
Volební účast	71	71,2	69,1	66,6	71,3

Příloha 10: Volební obvod Dithmarschen-Süd – zemské volby Šlesvicko-Holštýnsko 1992–2009
(Statistický úřad Šlesvicko-Holštýnska a Hamburku, 2012)

Strana	1992	1996	2000	2005	2009
	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)
CDU	36,9	40,4	43,1	51,4	40,4
SPD	45,5	39,6	44,4	38,7	25,6
FDP	5,6	5,9	6,4	6,7	15,9
GRÜNE	5,5	6,1	2,9	3,1	7
SSW	–	–	–	–	–
DVU	5,2				
Die Linke					5,8
Volební účast	71,5	71,4	69,7	67,0	71

Příloha 11: Volební obvod Eckernförde – zemské volby Šlesvicko-Holštýnsko 1992–2009
(Statistický úřad Šlesvicko-Holštýnska a Hamburku, 2012)

Strana	1992	1996	2000	2005	2009
	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)
CDU	34	36,3	39,2	43,3	37,2
SPD	47,2	39,5	43,2	38,5	28
FDP	5	5,3	3,6	4,7	9,5
GRÜNE	4,2	7,3	4,1	5,1	10,6
SSW	4,3	6,2	6,5	7,1	7,4
DVU	4,4				
Die Linke					4,5
Volební účast	73,9	74,3	71,3	69,9	74,7

Příloha 12: Volební obvod Rendsburg – zemské volby Šlesvicko-Holštýnsko 1992–2009
(Statistický úřad Šlesvicko-Holštýnska a Hamburku, 2012)

Strana	1992	1996	2000	2005	2009
	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)
CDU	30,6	33,3	34,6	39,6	36,4
SPD	51	43,4	48,1	42	30,4
FDP	5,2	6,5	5,6	6,8	9,3
GRÜNE	3,5	5,9	2,9	3,7	8,3
SSW	3	4,8	5,3	6	5,8
DVU	5,3				
Die Linke					5,1
Volební účast	71	71,2	68,6	65,0	70,1

Příloha 13: Volební obvod Rendsburg-Süd – zemské volby Šlesvicko-Holštýnsko 1992–2009
(Statistický úřad Šlesvicko-Holštýnska a Hamburku, 2012)

Strana	1992	1996	2000	2005	2009
	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)
CDU	40,4	42,7	44,4	49,2	41,7
SPD	42	38,1	40,9	36,8	27,6
FDP	5,2	5,4	4,3	5	11
GRÜNE	3,2	5,5	3,2	4,2	9
SSW	1,4	2,1	3,9	4,2	4,6
DVU	6,8				
Die Linke					4,3
Volební účast	74,3	74,1	71,4	71,5	75,7

Příloha 14: Volební obvod Rendsburg-Ost – zemské volby Šlesvicko-Holštýnsko 1992–2009
(Statistický úřad Šlesvicko-Holštýnska a Hamburku, 2012)

Strana	1992	1996	2000	2005	2009
	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)
CDU	36,4	38,2	38,8	42,5	36,3
SPD	44	37,1	44,4	39,8	29,3
FDP	7,4	7,3	6	7,6	13,1
GRÜNE	4,6	7,5	3,2	5,3	11,5
SSW	2,6	4	3,9	4,9	4,4
DVU	4,4				
Die Linke					3,1
Volební účast	80,6	80,6	78,3	77,3	82

Příloha 15: Volební obvod Neumünster – zemské volby Šlesvicko-Holštýnsko 1992–2009
(Statistický úřad Šlesvicko-Holštýnska a Hamburku, 2012)

Strana	1992	1996	2000	2005	2009
	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)
CDU	31,7	34,8	35,2	41,4	37,4
SPD	49	44,5	50,6	46,5	33,2
FDP	5,9	5,5	5,3	6,3	9,4
GRÜNE	3,9	6,9	3,5	4,3	9,9
SSW	–	–	–	–	–
DVU	8,6				
Die Linke					5,8
Volební účast	69,1	69,4	67,4	60,6	66

Příloha 16: Volební obvod Kiel – zemské volby Šlesvicko-Holštýnsko 1992–2009
(Statistický úřad Šlesvicko-Holštýnska a Hamburku, 2012)

Strana	1992	1996	2000	2005	2009
	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)
CDU	26,6	29,8	30,1	31,3	25,9
SPD	52,8	44,5	53,3	51,6	36,4
FDP	5,9	5,6	4,9	5,3	9,1
GRÜNE	6,9	11,4	6	7,4	14,3
SSW	3,2	5,3	5,9	4,8	5,5
DVU	6				
Die Linke					6,9
Volební účast	70,8	70,5	67,7	64,8	71,3

Příloha 17: Volební obvod Plön-Nord – zemské volby Šlesvicko-Holštýnsko 1992–2009
(Statistický úřad Šlesvicko-Holštýnska a Hamburku, 2012)

Strana	1992	1996	2000	2005	2009
	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)
CDU	33,9	36,2	38,7	44,3	35,7
SPD	49,1	43,6	49,7	44,4	33,3
FDP	6,4	5,6	5,4	5,3	11,3
GRÜNE	4,4	7	3,8	6,1	11,8
SSW	–	–	–	–	–
DVU	5,2				
Die Linke					4,4
Volební účast	78,1	78,3	75,3	74,0	78,3

Příloha 18: Volební obvod Plön-Süd – zemské volby Šlesvicko-Holštýnsko 1992–2009
(Statistický úřad Šlesvicko-Holštýnska a Hamburku, 2012)

Strana	1992	1996	2000	2005	2009
	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)
CDU	37,5	39,1	41,4	45,1	38,5
SPD	44,9	39,4	47,5	41,7	30,4
FDP	5,8	6	4,7	6	10,6
GRÜNE	5	7,5	4,2	7,3	12,4
SSW	–	–	–	–	–
DVU	5,9				
Die Linke					4,7
Volební účast	77,2	77,7	74,0	72,3	77

Příloha 19: Volební obvod Oldenburg – zemské volby Šlesvicko-Holštýnsko 1992–2009
(Statistický úřad Šlesvicko-Holštýnska a Hamburku, 2012)

Strana	1992	1996	2000	2005	2009
	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)
CDU	35,3	38,7	38,5	48,7	39,6
SPD	49,7	42	50,6	40,7	31,4
FDP	4,2	4,9	5,8	5,6	9,6
GRÜNE	3,5	5,9	2,9	3,4	8,2
SSW	–	–	–	–	–
DVU	6,6				
Die Linke					4,8
Volební účast	72,2	72,4	69,3	65,7	71,2

Příloha 20: Volební obvod Eutin-Nord – zemské volby Šlesvicko-Holštýnsko 1992–2009
(Statistický úřad Šlesvicko-Holštýnska a Hamburku, 2012)

Strana	1992	1996	2000	2005	2009
	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)
CDU	37	40,5	42,3	47,4	37,2
SPD	46,1	38,9	45,2	41,2	30,3
FDP	5,1	5,6	4,9	6,3	12,9
GRÜNE	4,4	6,9	4,4	5,1	9,7
SSW	–	–	–	–	–
DVU	6,5				
Die Linke					4,7
Volební účast	72,6	73,0	70,3	66,0	72

Příloha 21: Volební obvod Eutin-Süd – zemské volby Šlesvicko-Holštýnsko 1992–2009
(Statistický úřad Šlesvicko-Holštýnska a Hamburku, 2012)

Strana	1992	1996	2000	2005	2009
	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)
CDU	37,2	40,5	42,7	46,9	38,2
SPD	44,2	37,6	46,8	43,4	31,2
FDP	5,3	6,5	5	6,1	13
GRÜNE	4,5	7	3,3	3,7	9,8
SSW	–	–	–	–	–
DVU	7,6				
Die Linke					4,4
Volební účast	72,2	72,9	71,3	68,5	75,8

Příloha 22: Volební obvod Steinburg-West – zemské volby Šlesvicko-Holštýnsko 1992–2009
(Statistický úřad Šlesvicko-Holštýnska a Hamburku, 2012)

Strana	1992	1996	2000	2005	2009
	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)
CDU	35,7	38,5	39,5	47,8	41,7
SPD	45,4	41	46,7	38,9	27,5
FDP	4,6	5,1	5,8	6,6	10,8
GRÜNE	7,3	8,3	5,3	6,6	11,1
SSW	–	–	–	–	–
DVU	5,6				
Die Linke					5,1
Volební účast	74,3	74,1	72,1	70,4	75,3

Příloha 23: Volební obvod Steinburg-Ost – zemské volby Šlesvicko-Holštýnsko 1992–2009
(Statistický úřad Šlesvicko-Holštýnska a Hamburku, 2012)

Strana	1992	1996	2000	2005	2009
	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)
CDU	35,1	38,8	40,8	44,7	39,3
SPD	46,2	40,7	47,6	41,5	29,5
FDP	5,2	5,4	5,2	6,9	10,2
GRÜNE	4,9	7,5	4	4,5	9,1
SSW	–	–	–	–	–
DVU	7				
Die Linke					5,7
Volební účast	70,1	69,9	67,8	62,3	70

Příloha 24: Volební obvod Elmshorn – zemské volby Šlesvicko-Holštýnsko 1992–2009
(Statistický úřad Šlesvicko-Holštýnska a Hamburku, 2012)

Strana	1992	1996	2000	2005	2009
	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)
CDU	29	33,3	35	41,9	36
SPD	50	43,6	46,5	43	31,4
FDP	6,5	5,6	6,5	6,9	9,7
GRÜNE	5,6	9,7	7,6	6,4	12,1
SSW	–	–	–	–	–
DVU	7,8				
Die Linke					6,1
Volební účast	71,7	71,4	69,7	66,3	73,8

Příloha 25: Volební obvod Pinneberg-Nord – zemské volby Šlesvicko-Holštýnsko 1992–2009
(Statistický úřad Šlesvicko-Holštýnska a Hamburku, 2012)

Strana	1992	1996	2000	2005	2009
	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)
CDU	37,5	41,9	43	48,2	42,7
SPD	41,7	35,8	41,6	36,3	25,9
FDP	7,5	6,2	6,4	7,1	12,4
GRÜNE	4,8	8,1	3,8	5	9,7
SSW	0,8	1,3	2,3	2,4	2,3
DVU	7				
Die Linke					4,5
Volební účast	73,9	74,1	72,6	69,7	79

Příloha 26: Volební obvod Pinneberg-Elb. – zemské volby Šlesvicko-Holštýnsko 1992–2009
(Statistický úřad Šlesvicko-Holštýnska a Hamburku, 2012)

Strana	1992	1996	2000	2005	2009
	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)
CDU	31,2	35,3	35,6	39,9	40,8
SPD	48,2	41	47,9	42,7	30,7
FDP	6,6	5,6	6,9	8,6	8,9
GRÜNE	5,4	9,9	5,4	6,5	10,2
SSW	–	–	–	–	–
DVU	7,1				
Die Linke					5,3
Volební účast	73,4	71,2	69,3	65,0	73,7

Příloha 27: Volební obvod Pinneberg – zemské volby Šlesvicko-Holštýnsko 1992–2009
(Statistický úřad Šlesvicko-Holštýnska a Hamburku, 2012)

Strana	1992	1996	2000	2005	2009
	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)
CDU	32,2	34,6	36,2	39,2	37
SPD	45,8	40,9	47,9	43,5	31,7
FDP	6,5	6,2	5,3	7,4	9,3
GRÜNE	6,1	10,4	5,3	7,7	11,5
SSW	–	–	–	–	–
DVU	7,5				
Die Linke					5,7
Volební účast	70,8	69,6	69,3	65,1	76,2

Příloha 28: Volební obvod Segeberg – zemské volby Šlesvicko-Holštýnsko 1992–2009
(Statistický úřad Šlesvicko-Holštýnska a Hamburku, 2012)

Strana	1992	1996	2000	2005	2009
	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)
CDU	37,4	40,8	42,7	47,9	39,3
SPD	42,9	36,6	44,3	40,1	27,3
FDP	6,7	6,7	6,5	8	12,6
GRÜNE	4,6	7,6	4,2	5,9	10,1
SSW	–	–	–	–	–
DVU	7,1				
Die Linke					5,6
Volební účast	70,6	70,9	69,1	65,8	73,5

Příloha 29: Volební obvod Norderstedt – zemské volby Šlesvicko-Holštýnsko 1992–2009
(Statistický úřad Šlesvicko-Holštýnska a Hamburku, 2012)

Strana	1992	1996	2000	2005	2009
	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)
CDU	32,1	36,1	34	42,5	38,6
SPD	49	41,8	51,3	41,9	29,8
FDP	5,7	6	5,7	7,5	10,3
GRÜNE	4,8	8,2	3,4	6,1	12,1
SSW	–	–	–	–	–
DVU	6,8				
Die Linke					6,2
Volební účast	69,9	68,3	67,7	63,8	76

Příloha 30: Volební obvod Stormarn – zemské volby Šlesvicko-Holštýnsko 1992–2009
(Statistický úřad Šlesvicko-Holštýnska a Hamburku, 2012)

Strana	1992	1996	2000	2005	2009
	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)
CDU	34,8	37,7	38,2	44	37,8
SPD	46	38,9	48,8	43,3	29
FDP	5,7	6	5,7	6,5	12,4
GRÜNE	5,1	8,5	4,8	5,3	11,8
SSW	–	–	–	–	–
DVU	6,5				
Die Linke					5,4
Volební účast	73,9	73,4	71,2	67,7	76

Příloha 31: Volební obvod Ahrensburg – zemské volby Šlesvicko-Holštýnsko 1992–2009
(Statistický úřad Šlesvicko-Holštýnska a Hamburku, 2012)

Strana	1992	1996	2000	2005	2009
	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)
CDU	36,7	40,2	41,4	46,4	42,2
SPD	43,6	36,6	43,3	40,2	29
FDP	6,6	6,3	5,6	6	8,9
GRÜNE	5,8	10,2	5,7	7,4	13,9
SSW	–	–	–	–	–
DVU	6,1				
Die Linke					4,8
Volební účast	74,3	73,7	72,2	68,6	79

Příloha 32: Volební obvod Reinbek – zemské volby Šlesvicko-Holštýnsko 1992–2009
(Statistický úřad Šlesvicko-Holštýnska a Hamburku, 2012)

Strana	1992	1996	2000	2005	2009
	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)
CDU	34,1	37,1	37,1	43,5	37,2
SPD	45,9	39,3	48,1	44	31,7
FDP	6,3	5,4	6,6	6,5	13
GRÜNE	5,5	10,4	5,6	5,9	10,1
SSW	–	–	–	–	–
DVU	6,7				
Die Linke					5,3
Volební účast	72,7	72,4	70,4	66,3	77,2

Příloha 33: Volební obvod Lübeck – zemské volby Šlesvicko-Holštýnsko 1992–2009
(Statistický úřad Šlesvicko-Holštýnska a Hamburku, 2012)

Strana	1992	1996	2000	2005	2009
	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)
CDU	29,9	33,7	33,9	37,2	29,5
SPD	47,5	42,1	52,8	46,9	35,8
FDP	4,7	5,2	4,4	5,6	11
GRÜNE	6,8	9,5	4,9	7	12,6
SSW	–	–	–	–	–
DVU	9,2				
Die Linke					8,1
Volební účast	87,0	66,3	62,2	60,1	68

Příloha 34: Volební obvod Lauenburg-Nord – zemské volby Šlesvicko-Holštýnsko 1992–2009
(Statistický úřad Šlesvicko-Holštýnska a Hamburku, 2012)

Strana	1992	1996	2000	2005	2009
	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)
CDU	36,9	40,3	41,2	45,3	37,7
SPD	39,9	35,7	44,6	40,4	29,4
FDP	6	6,7	5,9	6,4	11,2
GRÜNE	6,7	8,5	4,2	5,3	10,9
SSW	–	–	–	–	–
DVU	8,3				
Die Linke					5,7
Volební účast	91,6	73,0	69,9	67,0	74,2

Příloha 35: Volební obvod Lauenburg-Mitte – zemské volby Šlesvicko-Holštýnsko 1992–2009
(Statistický úřad Šlesvicko-Holštýnska a Hamburku, 2012)

Strana	1992	1996	2000	2005	2009
	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)
CDU	38,3	40,2	41,3	46,9	40,3
SPD	41,4	36	43,4	38,9	29,1
FDP	6,3	6,9	7,3	8,1	11,3
GRÜNE	4,6	8,5	5,5	6,1	11,3
SSW	–	–	–	–	–
DVU	7,5				
Die Linke					5,8
Volební účast	90,1	74,4	72,3	67,9	78

Příloha 36: Volební obvod Lauenburg-Süd – zemské volby Šlesvicko-Holštýnsko 1992–2009
(Statistický úřad Šlesvicko-Holštýnska a Hamburku, 2012)

Strana	1992	1996	2000	2005	2009
	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)	Hlasy (%)
CDU	30,6	33,1	34,7	42,1	35,3
SPD	47,4	41,1	49,9	43,5	32,9
FDP	5,2	5	5,7	5,9	9,9
GRÜNE	6,1	10,3	4,5	5,6	10,8
SSW	–	–	–	–	–
DVU	8				
Die Linke					7,6
Volební účast	92,0	68,9	66,4	62,1	74,6

Obrat vlevo: Dánské parlamentní volby 2011

Ivan Jarabinský* (389860@mail.muni.cz)

Abstract

The goal of the article is to provide an analytical description of the Danish elections held on 15th September 2011. It will describe an electoral system mechanism, as well as the period between elections held in 2007 and 2011. There will be observed mainly intraparty changes and the general topics of the pre-electoral campaigns because these are supposed to have an influence on the electoral results. Then the complete electoral results will be described. The territorial redistribution of the support for the main political parties will be outlined in the end of the work with the focus on the constituencies with the biggest or unusual support.

Keywords

Denmark; elections; electoral system; Folketing; Venstre; Socialdemokraterne; Helle Thorning-Schmidt

---

* Autor je studentem magisterského stupně oboru Politologie na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity.

Úvod

Dne 15. září 2011 proběhly v Dánském království předčasné volby do jednokomorového parlamentu – Folketingu. Výsledek těchto voleb se může jevit v kontextu evropského prostředí a stávající ekonomické a politické situace v Dánsku, jako poněkud překvapivý. Ačkoli ve volbách zvítězila spíše pravicová strana Venstre (V), nezaznamenali její potenciální koaliční partneři dostatečnou podporu a sestavení vlády tak bylo svěřeno předsedkyni Sociální demokracie (SD) Helle Thorning-Schmidtové, která se následně stala první předsedkyní vlády v dějinách Dánska. Směr dánské politiky se tak v době zhoršující se ekonomické situace mění ve srovnání s většinou evropských států. Jejich vlády se totiž, po ekonomické krizi a v době krize eurozóny, do této chvíle profilují především jako vlády rozpočtové odpovědnosti a škrtnů. Volební převaha spíše levicově (přesto však poměrně heterogenního) orientovaného bloku politických stran v Dánsku tak nastoluje nový, levicovější, trend jak čelit krizi a to za pomoci zvyšování výdajů směřujících k nastartování růstu ekonomiky (Regeringen, 2011, s. 11–12) a s tím spojeného většího zadlužování státu. Z hlediska vnitropolitického je navíc přerušena deset let trvající nadvláda stran pravého středu vedených Liberály (Venstre).

Cílem předkládaného textu je popsat parlamentní volby v Dánském království z hlediska jak fungování volebního systému, tak i jejich výsledků a naznačit podporu politických stran aktuálně zastoupených ve Folketingu. Je tedy na místě nejprve představit volební systém a následně popsat události, jež předcházely samotným volbám, aby mohly být lépe zanalyzovány samotné výsledky voleb a podpora jednotlivým stranám.

Volební systém

Dánský volební systém je známý svými vysoce proporčními výstupy. Do Folketingu je voleno 179 poslanců, přičemž 175 z nich se volí v „Jižní části Dánska“ (The Parliamentary Electoral System in Denmark 2011) na základě listinného poměrného systému (List PR) a po dvou vždy z Grónska a Faerských ostrovů, ovšem zde již na základě upravených pravidel. Jelikož hlavní podíl na výsledku voleb má zjevně volba zmíněných 175 poslanců, bude se text zabývat především volebním systémem distribuujícím tato křesla.

Území Dánska je rozděleno do tří regionů (Hovedstaden, Sjælland-Syddanmark, Midtjylland-Nordjylland), jejichž existence se v tomto kontextu dotýká až fáze přerozdělování kompenzačních mandátů (viz dále). Od roku 2007, kdy proběhla reforma volebních obvodů, jsou tyto tři oblasti rozděleny na deset (namísto dřívějších sedmnácti) vícemandátových obvodů. Počet 135 křesel připadajících na dané volební obvody je poměrně stanoven každých pět let s ohledem na velikost populace, počet registrovaných voličů v předchozích volbách a velikost území daného obvodu v kombinaci s hustotou zalidnění. 40 kompenzačních mandátů je poté obdobně rozděleno mezi výše zmíněné 3 regiony (The Parliamentary Electoral System in Denmark, 2011, s. 4–5).

Proces alokace mandátů probíhá ve dvou fázích – two-tier districting (Lijphart, 1994, s. 30–39). V prvním skrutiniu se rozděluje 135 mandátů v deseti volebních obvodech za pomoci d'Hondtova volebního dělitele. Hlasy stran jsou tedy v těchto obvodech postupně děleny řadou celých čísel (1, 2, 3, 4, ...) a mandát připadne té straně, která aktuálně vykazuje nejvyšší podíl hlasů, dokud nejsou rozděleny všechny mandáty v daném obvodě. Následuje alokace 40 kompenzačních mandátů na celostátní úrovni (druhé skrutinium). V tuto chvíli ovšem strany musí splnit alespoň jedno ze tří kritérií, aby se o kompenzační mandáty mohly ucházet, a to: „1. získat alespoň jeden mandát na úrovni volebního obvodu, 2. ve dvou ze tří regionů získat alespoň takový počet hlasů, který je roven průměrnému počtu platných hlasů na křeslo udělené na úrovni volebního obvodu v regionu, nebo 3. získat nejméně 2 % platných hlasů na území celého Dánska“ (Parliamentary Election Act of Denmark, 2009). Alokační kompenzačních mandátů probíhá za pomoci Hareovy kvóty v kombinaci s metodou největších zbytků. Souhrnný celostátní počet hlasů pro strany ve druhém skrutiniu se vydělí celkovým počtem 175 mandátů. Kolikrát se takto získaná hodnota kvóty vejde do celkové sumy hlasů dané strany, tolik získá strana mandátů. Jestliže stranám zbudou nevyužité hlasy, mandát získá ta, která vykazuje nejvyšší počet zbylých hlasů, jež nevedly k zisku mandátu. Po odečtení zisků stran z prvního skrutinia

jsou jim následně dopočítány mandáty do výsledku z druhého skrutinia pomocí 40 kompenzačních mandátů. Jestliže strana získá více křesel v prvním skrutiniu, než kolik by jí mělo připadnout podle druhého propočtu, nejsou tato křesla straně odebrána, ale sníží se o ně celkový počet 40 kompenzačních mandátů (Parliamentary Election Act of Denmark, 2009). Forma druhého skrutinia tak v kombinaci s nízkou uzavírací klauzulí, která se jeví jako nejvýznamnější překážka vstupu do Folketingu (Havlík, 2005, s. 314), zajišťuje vysokou proporcionalitu volebních výstupů.

Období mezi volbami 2007–2011

Po předčasných volbách v roce 2007 kdy byla Venstre opětovně (potřetí v řadě) prohlášena vítězem voleb, sestavila společně s Konzervativní lidovou stranou (KF) menšinovou koaliční vládu podporovanou Dánskou lidovou stranou (DF). DF můžeme označit za pravicovou populistickou stranu, jejímž hlavním programovým pilířem je především otázka migrace (Kopeček, 2005, s. 218). A je to právě zpřísnování imigračních podmínek, které jsou charakteristické pro pravostředové¹ vlády od roku 2001, kterým DF v důležitých chvílích vyjadřovala potřebnou podporu, ačkoli nikdy nebyla vládní stranou (Kopeček, 2005, s. 217; Havlík, 2008, s. 254). Programy dvou největších stran Venstre a SD se nicméně v některých otázkách poměrně podobají a od přelomu tisíciletí můžeme výsledky jinak vyrovnaných voleb přičítat především specifickým tématům jako migrace, k níž nebyla SD po dlouhou dobu schopna zaujmout pevné stanovisko (Kopeček, 2005, s. 216–217).

Ve sledovaných volbách však bylo téma migrace odsunuto až na „druhou kolej“. Dánsko se počátkem roku dostalo znovu do recese, k čemuž mimo jiné přispěla krize bankovního sektoru společně s problémy na trhu s nemovitostmi (Financial Times, 2011). Spolu s rostoucí nezaměstnaností (Euroskop, 2011; Danmarks statistik, 2012) proto situace posunula ekonomiku do pozice hlavního tématu voleb. Předsedkyně SD Thorning-Schmidtová slibovala „novou éru veřejných investic do veřejné sociální péče, vzdělání a infrastruktury“ (The Guardian, 2011). Naopak stávající koalice prosazovala již nastíněný trend rozpočtové odpovědnosti, tedy úspor a škrťů (The Guardian, 2011; Euroskop, 2011). Hlavní rozdíl spočíval v množství peněz, které byly strany ochotny použít jako stimul k dalšímu ekonomickému růstu. Zatímco SD byla svolná k půjčkám a ochotna uvolnit až 29,5 miliardy dánských korun, strany vládní koalice počítaly s uvolněním „pouze“ 10,8 miliardy (Euroskop, 2011).

Téma migrace však z předvolebního boje nezmyslelo. Napříč dánskými stranami můžeme pozorovat určitou absorpci antiimigrantské politiky pravostředových vlád, což se nejviditelněji projevuje u SD, jejíž předsedkyně Thorning-Schmidtová schvaluje kontroverzní „pravidlo 24 let“² a je tak společně s předsedkyní DF Piu Kjaersgaardovou považována za hlavního zastávce stávající antiimigrační politiky (Information, 2011; Reuters, 2011). Otázka migrace byla navíc umocněna jarními událostmi v severní Africe. Dánsko totiž zavedlo kontroly na některých svých hraničních přechodech, načež Evropská komise vyjádřila vůli ke zpřísnění podmínek pro rozhodování o provádění takovýchto opatření členskými státy samostatně (Frankfurter Allgemeine Zeitung, 2011), což se v Dánsku setkalo s nevolí napříč politickým spektrem.³

Změny ve straně zaznamenala Nová Aliance, která se v roce 2008 přejmenovala na Liberální Alianci (LA) (Politiken.dk, 2008a). Počátkem následujícího roku ji totiž opustil její zakladatel a lídr z předchozích voleb Naser Khader z důvodu ztráty integračního poslání a hodnotové orientace strany (The Copenhagen Post, 2009). LA se tak ještě více zaměřuje na ekonomická témata a otázku migrace a integrace mírně upozaduje. Přesto z hlediska postoje k imigraci zastupuje spíše opozici většinovému mínění politických stran, kdy podporuje „otevřené hranice a uzavřenou veřejnou pokladnu“ (Liberal

¹V kontextu Dánska je nutné zdůraznit naklonění klasického pravolevého spektra spíše do jeho levé části (např. ve srovnání s Českou republikou) (viz také Havlík, 2008, s. 254). Tato vlastnost systému je typická pro severské země díky specifickému společenskému, potažmo stranickopolitickému vývoji v této oblasti (více Kopeček, 2005, s. 175–181). To má v praxi za následek již zmíněnou relativní podobnost dvou hlavních politických subjektů (SD a V), kdy oba vyznávají ideu sociálního státu (Liberálové od roku 2001 korigovali svůj program, kdy jedním z cílů bylo zachování sociálního státu (Kopeček, 2005, s. 216)).

²V případě sňatku dánského občana s cizincem (mimo EU) a jejich usídlení v Dánsku stanovuje toto pravidlo nutnost dosažení věku 24 let oběma stranami (Migration Information Source, 2006).

³Navzdory vyjádření Information (viz výše) je nutné dodat, že nová premiérka po volbách tyto kontroly na dánských hranicích zrušila (Horizont ČT24).

Alliance, 2011). Hlavním tématem LA, pod vedením Anderse Samuelssena, se v předvolebním klání tedy stala ekonomika. Strana se nově začala profilovat jako jediná opravdu liberální, a proto odlišná a přicházela s požadavky snižování daňové zátěže a větší motivací pro pracující, což měl být způsob jak znovu nastartovat ekonomický růst (Liberal Alliance, 2011).

V rámci Konzervativní lidové strany došlo ke změně v jejím vedení od roku 2007 hned dvakrát. Nejprve nahradila v září 2008 Lene Espersenová v čele strany Bendta Bensena (Politiken.dk, 2008b). Pod jejím vedením však straně téměř neustále padaly preference, až se v lednu 2011, kdy se rozhodla rezignovat na post předsedkyně strany, zastavily na hodnotě 5,7 %, resp. 4,9 % (TNS Gallup, 2011). Po její rezignaci se do čela strany dostal Lars Barfoed, který stranu dovedl až k volbám, ovšem vývoj podpory již nezvrátil a strana ve volbách propadla (viz dále). Nejviditelnějším předvolebním tahákem konzervativců měla být spolupráce s Radikale Venstre (RV), ve snaze narušit tzv. „blokpolitik“, tedy jít za rámec soupeření „modrého“ a „rudého“ bloku a začít více spolupracovat napříč pomyslným středem politického spektra (Dr.dk, 2011). Souběžně s poklesem podpory KF můžeme pozorovat rostoucí preference strany LA, která oproti předchozím volbám posiluje.

Výsledky voleb

Jak je v Dánsku zvykem, volební účast se opět vyšplhala na vysokou hodnotu 87,74 % (Danmarks statistik, 2011a). Ve volbách znovu získalo parlamentní zastoupení osm subjektů a to: Venstre, Dánská liberální strana; Sociální demokracie; Dánská lidová strana; Radikale Venstre; SF – Socialistická lidová strana; Jednotná kandidátka – Rudo-zelení (EL); Liberální Aliance a Konzervativní lidová strana. Ačkoli volby vyhrála V s nejvyšším podílem hlasů a polepšila si tak o jeden mandát oproti předchozím volbám, přesto to nestačilo k udržení stávající vládní formace. Do té doby vládní KF totiž zaznamenala největší volební propad, jak dokazuje index voličské stability⁴ (tabulka 1), když dokázala oslovit méně než polovinu svých předchozích voličů a se ztrátou deseti mandátů získala pouze osm křesel. Tento nezdar může být důsledkem jak přijímání některých zákonů, jež byly v rozporu s programovými cíli strany, které jako členové vlád poslední dekády podporovali, tak i celkové pozice strany v těchto vládách, ve kterých byla pouze slabším partnerem dominantních liberálů (European Parties Elections and Referendums Network – EPERN, 2012). V součtu s mírnějším poklesem podpory DF, která fakticky držela v poslední dekádě vládu u moci a jejíž zisk činil „pouze“ 22 mandátů si tak někdejší blok vládních stran V a KF zaštitěný podporou DF pohoršil o 12 mandátů a v součtu získal 77 mandátů⁵.

Na pomyslný předvolební „rudý“ blok opozičních stran tak připadla většina křesel ve Folketingu. Prakticky stejnou voličskou podporu jako v roce 2007 zaznamenala SD (tabulka 1), která si však o jeden mandát pohoršila. Tím se odstup mezi V a SD zvětšil o další dva mandáty na úkor SD, takže je sporné ji hodnotit (podobně jako některá média) jako vítěze voleb, přestože se po volbách stala hlavní vládní stranou. Na straně opozičního bloku však SF zaznamenala, hned po KF, druhý největší volební propad a s 9,2 % hlasů získala jen 16 mandátů. Tento neúspěch mohl být zapříčiněn přílišnou personalizací předvolební kampaně orientovanou především na předsedy dvou nejsilnějších stran (SD a V), přičemž SF na levé části spektra nemohla být vnímána jako dostatečná alternativa SD, se kterou předpokládala spolupráci na eventuální vládě (EPERN, 2011, s. 7). Co pomohlo opozičním stranám, byl výsledek RV, která svými zisky (téměř zdvojnásobila počet hlasů) předběhla SF a se 17 mandáty zaujala pozici čtvrtého nejsilnějšího parlamentního subjektu. Voličská podpora strany totiž zhruba za poslední měsíc před volbami značně vzrostla (TNS Gallup, 2011), což můžeme částečně připsat již zmíněné taktice narušení „blokpolitik“ ve spolupráci s KF. Součet zisků stran SD, SF a RV, které později sestavily vládu, činil 77 mandátů. Vláda je však na půdě Folketingu podporována EL, která po, pro ně úspěšných, volbách disponuje 12 mandáty, za což vděčí, mimo jiné, mladé, občansky aktivní Johanne Schmidt-Nielsenové, která ve volbách získala 47 002 preferenčních hlasů (Danmark statistik, 2011b) a po

⁴Index voličské stability udává, o kolik se změnila podpora strany mezi dvěma volbami. Vypočítá se jako podíl hlasů v daných volbách a hlasů ve volbách předchozích. Výsledná hodnota 1 značí stejnou voličskou podporu. Čím je tedy hodnota indexu vyšší, tím více hlasů strana získala oproti předchozím volbám a naopak.

⁵Nutno podotknout, že k těmto 77 mandátům můžeme počítat jedno křeslo strany Sambandsflokkurin z Faerských ostrovů, jakožto pomyslného stoupence tohoto bloku.

bývalém premiérovi Rasmussenovi se tak stala celostátně druhým nejúspěšnějším kandidátem vůbec. EL měla navíc tu výhodu, že předčasně nedeklarovala přímou účast na případné vládě a mohla tak být voliči nahlížena jako jediná opravdová levicová alternativa volby (EPERN, 2011, s.7). Potřebná nadpoloviční podpora vlády je ve Folketingu doplněna podporou tří poslanců zvolených v Grónsku a na Faerských ostrovech. Zbýlých devět mandátů obdržela LA, která tak může své vnitrostranické změny provedené v průběhu minulého volebního období hodnotit kladně, jelikož si oproti předchozím volbám výrazně polepšila, když dokázala oslovit o více než 80 % voličů více než v roce 2007 (více viz tabulka 1).

Tabulka 1: Volební výsledky – získané procento hlasů, mandátové zisky stran a jejich index voličské stability ve volbách v roce 2011 a srovnání s volbami 2007 (Indenrigs-og Socialministeriet, 2007; Danmarks statistik, 2011a)

Strana	mandáty 2007	% hlasů 2007	mandáty 2011	% hlasů 2011	rozdíl mandátů	IVS**
Sociální demokracie	45	25,5	44	24,8	–1	0,998
Radikale Venstre	9	5,1	17	9,5	8	1,901
Konzervativní lidová strana	18	10,4	8	4,9	–10	0,487
SF – Socialistická lidová strana	23	13,0	16	9,2	–7	0,723
Nová Aliance/Liberální aliance*	5	2,8	9	5,0	4	1,815
Křesťanští demokraté	0	0,9	0	0,8	0	0,935
Dánská lidová strana	25	13,9	22	12,3	–3	0,911
Venstre, Dánská liberální strana	46	26,2	47	26,7	1	1,043
Jednotná kandidátka – Rudo-zelení	4	2,2	12	6,7	8	3,159
Nezávislí	0	0,0	0	0,1	0	3,370

*) V roce 2007 stana kandiduje pod názvem Nová Aliance, v roce 2011 již jako Liberální Aliance.

**) Hodnoty indexu zaokrouhleny na tři desetinná čísla.

Výsledky z dánských autonomních území jsou charakteristické větším vlivem místních stran. V Grónsku těmto stranám připadly oba příslušné mandáty. Ve volbách zde přesvědčivě zvítězily strany Inuitské společnosti (Inuit Ataqatigiit) a Vpřed (Siumut), které v součtu získaly plných 79,8 % hlasů a mandáty si rozdělily (tabulka 2). Na Faerských ostrovech byla situace poněkud odlišná. První mandát jasně získala Unionistická strana (Sambandsflokkurin), avšak ve velmi těsném souboji dalších tří stran připadl druhý mandát Sociálnědemokratické straně (Javnaðarflokkurin) (tabulka 3). Tito poslanci mohou plnit úlohu jazýčku na vahách při vyslovování důvěry vládě, což se projevilo i po těchto volbách, kdy by bez podpory alespoň jednoho z nich nebylo dosaženo nadpoloviční většiny.

Tabulka 2: Výsledky voleb do Folketingu na území Grónska v roce 2011 (Rigsombudsmanden i Grønland, 2011)

Strana	% hlasů	mandáty
Atassut	7,5	0
Demokraatit	12,6	0
Inuit Ataqatigiit	42,7	1
Siumut	37,1	1

Tabulka 3: Výsledky voleb do Folketingu na území Faerských ostrovů v roce 2011 (Rigsombudsmanden på Færøerne, 2011)

Strana	% hlasů	mandáty
Fólkaflokkurin	19,0	0
Sambandsflokkurin	30,8	1
Javnaðarflokkurin	21,0	1
Sjálvstýrisflokkurin	2,3	0
Tjóðveldi	19,3	0
Miðflokkurin	4,2	0
Uttanflokkaalisti	3,3	0

Územní podpora

Politické strany v Dánsku zaznamenávají relativně rovnoměrně rozloženou územní podporu napříč volebními obvody (viz relativně nízké hodnoty variačního koeficientu⁶ (tabulka 4)). Ta v kombinaci se stále poměrně homogenní společností nepřináší významnější rozdíly ve stranické podpoře z geografického hlediska, mimo některé tradičně silnější obvody liberálů na západě země. Vysoké hodnoty korelačního koeficientu dosahují pouze Křesťanští demokraté (KD) kvůli zvýšené podpoře v několika málo oblastech, přičemž jejich ostatní zisky jsou takřka nulové. Nutno dodat, že KD ve volbách nezískali žádný mandát. Středních hodnot variačního koeficientu dosahuje EL, avšak příčinou je hlavně vysoký zisk této strany v Kodani, kde byla se 16,6 % hlasů třetím nejsilnějším subjektem. V tomto obvodu, s tradičně spíše levicovými voliči, se totiž významně projevila kandidatura oblíbené Johanne Schmidt-Nielsenové, která se stala jednou z neúspěšnějších kandidátů vůbec (viz výše). Rovněž zde uspěly také další menší subjekty jako RV (16,7 %), či SF (12,4 %), pro kterou byl tento výsledek však spíše propadem oproti předchozím volbám (srovnej Havlík, 2008). Podobně i SD v Kodani na rozdíl od voleb 2007 tratila, a proto se výsledky čtyř nejsilnějších stran v tomto obvodu příliš nelišily. Mezi tradiční baštu SD znovu patřil obvod Bornholms, kde získala 35,8 % hlasů, zatímco hned tři strany (RV, KF a LA) zde zaznamenaly své vůbec nejhorší výsledky. Nutno dodat, že tento volební obvod disponuje pouze malým počtem voličů ve srovnání s ostatními obvody, takže případná místní výrazná převaha nemusí nutně významně ovlivnit celkový počet získaných křesel (rozdělují se zde 2 mandáty) ani například následnou alokaci kompenzačních mandátů. Liberálové tradičně identifikují nejvyšší podporu v obvodech Vestjylland, Sydjylland a Nordsjælland, kde kandidoval jejich předseda Lars Løkke Rasmussen. Dánská lidová strana se od svých velmi vyrovnaných výsledků ze všech obvodů výrazněji odchyloje pouze v případě Kodaně, kde získala „jen“ 8,4 % hlasů a v obvodu Sjælland, kde se jí s 16,1 % opět vedlo nejlépe, což můžeme rovněž připsat předsedkyni strany Pie Kjærsgaardové, která zde získala 46 131 preferenčních hlasů (Danmark statistik, 2011b). Již nastiněný propad KF a SF se projevil v rámci celého území a strany si nedokázaly udržet ani své nejsilnější oblasti z předchozích voleb. Podrobnější přehled výsledků jednotlivých stran v obvodech je uveden v tabulce 4.

Závěr

Volební výsledky potvrdily nejsilnější postavení dvou hlavních politických stran V a SD a pozici krajně pravicové DF jakožto třetího nejsilnějšího subjektu. Ostatní malé až středně velké strany pak zaznamenaly oproti předchozím volbám poměrně nevyrovnané výsledky. Ačkoli strana SD skončila ve volbách na druhém místě, povedlo se její předsedkyni Helle Thorning-Schmidtové sestavit menšinou

⁶Variační koeficient udává rozložení voličské podpory napříč danými volebními obvody a je vypočítán jako podíl variačního výběru a průměru. Čím je jeho hodnota vyšší, tím větší jsou rozdíly v územní podpoře jednotlivých stran a naopak.

Tabulka 4: Územní rozložení podpory a variační koeficienty jednotlivých stran v daných regionech/volebních obvodech ve volbách v roce 2011 (Danmarks statistik 2011a)

	SD	RV	KF	SF	LA	KD	DF	V	EL
Celé území	24,8	9,5	4,9	9,2	5	0,8	12,3	26,7	6,7
Hovedstaden	21,4	13,3	6,2	9,8	5,9	0,4	10,4	22,1	10,5
Københavns	18,9	16,7	5,5	12,4	5,8	0,3	8,4	15,2	16,6
Københavns Omegns	25,7	10,7	6,9	8,8	5,3	0,3	12,8	22,1	7,3
Nordsjællands	18,8	11,7	6,9	7,3	7,2	0,4	10,5	31,9	5,2
Bornholms	35,8	5,5	2,1	7,3	1,9	2,5	10,9	26,7	7,3
Sjælland-Syddanmark	25,6	7,4	4,5	9,2	4,5	0,6	14,7	28,2	5,2
Sjællands	25,1	7,5	4,7	9,8	4,5	0,4	16,1	26,3	5,6
Fyns	28,4	8,4	5,1	10,5	4,2	0,4	12,3	24,3	6,3
Syddjyllands	24,1	6,6	4	7,7	4,9	1	14,8	33,1	3,8
Midtjylland-Nordjylland	27	8,4	4,3	8,7	4,6	1,3	11,4	29,3	4,9
Østjyllands	27,2	10,4	3,7	9	4,9	0,6	10,4	27,3	6,3
Vestjyllands	23	7,3	3,8	8,1	4,9	2,9	12,2	34,3	3,5
Nordjyllands	30,3	6,9	5,4	8,7	4	0,8	12,1	27,4	4,4
Variační koeficient	0,2	0,36	0,31	0,18	0,28	0,99	0,18	0,21	0,57

Tučně jsou zvýrazněny 3 hlavní dánské regiony, jejichž úloha v procesu alokace mandátů je popsána v kapitole „Volební systém“.

koaliční vládu s RV a SF, která je ve Folketingu podporována rovněž EL a některými poslanci z Grónska a Faerských ostrovů. Dánsko si tak v době krize a ekonomické nestability zvolilo levicověji orientovanou politiku, před níž nyní stojí úkol vymanit Dánsko z těchto problémů. Jakkoli je nově sestavená vláda poměrně heterogenní, pouze čas ukáže, zda bude schopna vládnout celé následující volební období a splnit svůj úkol.

Použité zkratky

DF	Dánská lidová strana
EL	Jednotná kandidátka – Rudo-zelení
KD	Křesťanští demokraté
KF	Konzervativní lidová strana
LA	Liberální Aliance
RV	Radikale Venstre
SD	Sociální demokracie
SF	Socialistická lidová strana
V	Venstre, Dánská liberální strana

Bibliography

- Danmarks statistik. (2011a): *Befolkning og valg*. [on-line]. [vid. 2011-10-13]. Dostupné na http://dst.dk/valg/SE_FV2011.pdf.
- Danmarks statistik. (2011b): *Valgte kandidater og stedfortrædere*. [on-line]. [vid. 2011-05-30]. Dostupné na <http://www.dst.dk/valg/Valg1204271/kandstat/kandstat.htm>.

- Danmarks statistik. (2012): *Labour Market*. [on-line]. [vid. 2012-05-29]. Dostupné na http://www.dst.dk/en/Statistics/Key_indicators/Labour_market.aspx.
- Dr.dk. (2011): *Konservative og Radikale indgår alliance*. [on-line]. [vid. 2012-6-01]. Dostupné na <http://www.dr.dk/Nyheder/Temaer/2011/Valg/2011/08/27/204056.htm>.
- EPERN. (2012): *Election briefing no. 67: Europe and the Danish General Election of 15 September 2011*. [on-line]. [vid. 2012-05-30]. Dostupné na <http://www.sussex.ac.uk/sei/documents/epern-election-briefing-no-67.pdf>.
- Euroskop. (2011): *Dánské volby: Návrat do sociálnědemokratického 20. století?* [on-line]. [vid. 2011-10-10]. Dostupné na <http://www.euroskop.cz/46/19579/clanek/danske-volby-navrat-do-socialnedemocratickeho-br-20-stoleti/>.
- Financial Times. (2011): *Recession-hit Denmark presents stimulus plan*. [on-line]. [vid. 2011-10-03]. Dostupné na <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/7f8515b6-cd89-11e0-94e6-00144feabdc0.html#axzz1Zjghxt00>.
- Frankfurter Allgemeine Zeitung. [on-line]. (2011): [vid. 2011-10-10]. Dostupné na <http://www.faz.net/aktuell/politik/europaeische-union/schengen-raum-bruessel-beanspruchht-vetorecht-bei-grenzkontrollen-11131927.html>.
- HAVLÍK, V. (2005): *Dánsko i nadále ve znamení pravice – parlamentní volby 2005. Středoevropské politické studie*. [on-line]. Roč. VI, č. 2–3, s. 313–321. [vid. 2011-09-27]. Dostupné na <http://www.cepsr.com/dwnld/havlikko205.pdf>.
- HAVLÍK, V. (2008): *Na imigrantské vlně – volby do Folketingu v roce 2007*. [on-line]. *European Electoral Studies*. Vol. 3, No. 2, s. 252–263. [vid. 2011-10-03]. Dostupné na http://ispo.fss.muni.cz/uploads/EVS/006/EVS_3_2_7.pdf.
- Horizont ČT24. (2011): *Schengen slaví vítězství*. [on-line]. [vid. 2011-10-09]. Dostupné na <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10316155327-horizont-ct24/>.
- Indenrigs- og Socialministeriet. [on-line]. (2007): [vid. 2011-10-13]. Dostupné na <http://www.sum.dk/~media/Filer-Publikationer-IN/Valg/2009/FTvalg-2007/FTvalg-2007.ashx>.
- Information. (2011): *Et nyt Danmark*. [on-line]. [vid. 2011-10-10]. Dostupné na <http://www.information.dk/279250>.
- KOPEČEK, L. (2005): *Skandinávie*. In STRMISKA, M., HLOUŠEK, V., KOPEČEK, L. et al. *Politické strany moderní Evropy*. Praha: Portál. s. 175–181, 204–223.
- Liberal Alliance. (2011): *Liberal Alliance Mener*. [on-line]. [vid. 2011-10-11]. Dostupné na <http://liberalalliance.dk/politik>.
- LIJPHART, A. (1994): *Electoral Systems and Party Systems: A Study of Twenty-seven Democracies 1945–1990*. New York: Oxford University Press.
- Migration Information Source. [on-line]. (2006): [vid. 2012-01-18]. Dostupné na <http://www.migrationinformation.org/Profiles/display.cfm?ID=485>.
- Parliamentary Election Act of Denmark. [on-line]. (2009): [vid. 2011-09-27]. Dostupné na http://www.ft.dk/~media/Pdf_materiale/Pdf_publicationer/English/valgloven_eng_web_samlet%20pdf.ashx.
- Politiken.dk. (2008a): *Nu drozer Ny Alliance også navnet*. [on-line]. [vid. 2011-10-11]. Dostupné na <http://politiken.dk/politik/article559064.ece>.
- Politiken.dk. (2008b): *Enstemmig opbakning til Espersen*. [on-line]. [vid. 2011-10-18]. Dostupné na <http://politiken.dk/politik/article564782.ece>.

- Reuters. (2011): *Fackbox: Hurdles in path of new Danish coalition*. [on-line]. [vid. 2012-01-17]. Dostupné na <http://www.reuters.com/article/2011/09/16/us-denmark-coalition-fb-idUSTRE78F2W020110916>.
- Regeringen. (2011): *Et Danmark, Der Står Sammen*. [on-line]. [vid. 2012-05-29]. Dostupné na http://www.stm.dk/Index/mainstart.asp/multimedia/Regeringsgrundlag_okt_2011.pdf.
- Rigsombudsmanden i Grønland. [on-line]. (2011): [vid. 2012-01-24]. Dostupné na http://www.stm.dk/Index/mainstart.asp/_a_2986.html.
- Rigsombudsmanden på Færøerne. [on-line]. (2011): [vid. 2012-01-24]. Dostupné na http://www.stm.dk/Index/mainstart.asp/_a_3003.html.
- The Copenhagen Post. (2009): *Liberal Alliance founder leaves party*. [on-line]. [vid. 2011-10-11]. Dostupné na <http://cphpost.dk/news/politics/90-politics/43917-liberal-alliance-founder-leaves-party.html>.
- The Guardian. (2011): *Denmark election tipped to oust rightwing government*. [on-line]. [vid. 2011-10-10]. Dostupné na <http://www.guardian.co.uk/world/2011/sep/14/denmark-election-tipped-oust-rightwing>.
- The Parliamentary Electoral System in Denmark*. [on-line]. (2011): [vid. 2011-09-26]. Dostupné na http://www.ft.dk/~media/Pdf_materiale/Pdf_publicationer/English/The%20Parliamentary%20Electoral%20System%20in%20Denmark_samlet%20pdf.ashx.
- TNS Gallup. (2011): *Politisk Indeks*. [on-line]. [vid. 2011-10-18]. Dostupné na <http://www.gallup.dk/nyhedscenter/statistik/politisk-indeks.aspx>.

Stále více „skotský“: Volby do Skotského parlamentu v roce 2011

Aneta Pinková* (valterov@fss.muni.cz)

Abstract

More and More Scottish: Scottish Parliament Elections in 2011. The fourth elections to the Scottish Parliament took place in May 2011. In a way, both the circumstance in which the elections took place and their results were exceptional. They ended the 4-year term of first ever Scottish minority government created in 2007 by the Scottish National Party, which for the first time assumed the position of a governmental party. Despite the AMS electoral system, the elections let to an absolute parliamentary majority of the incumbent party. This article provides an overview and analysis of the context, course and results of the 2011 Scottish elections.

Keywords

Scottish Parliament; Scottish Elections, Scottish National Party, Additional Member System

Note

„It is a rare privilege in an old nation to open a new parliament.“
(Donald Dewar, citováno dle Crawford, 2010, s. 89)

---

*Institut pro srovnávací politologický výzkum, Fakulta sociálních studií, Masarykova univerzita.

Úvod

Termín devoluce v politickém systému Spojeného království Velké Británie a Severního Irsku nelze vztahovat pouze na krátké období na konci devadesátých let dvacátého století, kdy došlo k přenesení některých pravomocí z centrální vlády na nově vzniklé legislativní a exekutivní orgány na území Skotska, Walesu a (opětovně) v Severním Irsku. I když rok 1997, resp. 1998 představuje jeden z nevýznamnějších milníků celého procesu, je potřeba mít na paměti, že událostem konce devadesátých let předcházela dlouhá desetiletí jednání o podobě ústavního uspořádání a statusu Skotska, Walesu a v této souvislosti také často pomíjeného Severního Irsku. Rozsah ani úzké tématické zaměření tohoto příspěvku ale nemožňují ani nevyžadují detailnější zpracování problematiky (skotské) devoluce, k níž navíc existuje celá řada zdrojů (např. Crawford, 2010; Deacon a Sandry, 2007; Mitchell, 1999, česky k problematice Wormaldová, 2007).

Připomeňme pouze, že v roce 1997 byl na základě souhlasného referenda konaného na území Skotska připraven a v roce 1998 přijat tzv. Skotský zákon (*Scotland Act*), na jehož základě ve formálně stále unitárním Spojeném království vzniklo nové regionální legislativní těleso Skotský parlament (*The Scottish Parliament, Pàrlamaid na h-Alba*) a byla ustanovena jemu odpovědná regionální vláda. Působnost nového parlamentu je vymezena negativně, do jeho kompetencí spadají záležitosti, které nejsou explicitně vyhrazeny Parlamentu Spojeného Království. Nejvýznamnějšími policy oblastmi pod skotskou samosprávou jsou hospodářský rozvoj, životní prostředí, zdravotnictví, vzdělávání, zemědělství a částečně také vnitro (k působnosti, pravomocím a organizací nového parlamentu (Arter, 2003; Scotland Act, 2009).

Počet typů voleb, konaných na území Skotska, se tak zvýšil na pět: k volbám do Dolní sněmovny Parlamentu Spojeného království (Westminster), Evropského parlamentu, regionálních rad (*local governments*) a komunálních rad (*community councils*) se přidaly volby do Skotského parlamentu (Holyrood). Voliči rozhodovali o složení Skotského parlamentu zatím čtyřikrát, a to v letech 1999, 2003, 2007 a naposledy v roce 2011. V prvních volbách zvítězili „skotští“ labouristé (*Labour Party, LP*, též *Scottish Labour Party, SLP*), kteří vytvořili s Liberálními demokraty (*Liberal Democrats, LD*, též *Scottish Liberal Democrats, SLD*) koaliční vládu vedenou nejprve labouristou Donaldem Dewarem, po jeho smrti v roce 2000 Henrym McLeishem a od listopadu 2001 Jackem McConnellem. Přestože v druhých volbách posílily malé strany (Skotští zelení – *Scottish Green Party, SGP*, Skotští socialisté – *Scottish Socialist Party, SSP*) na úkor prvních labouristů a druhé Skotské národní strany (*Scottish National Party, SNP*), kabinet doznal pouze dílčích personálních změn. Třetí volby v roce 2007 naopak přinesly Skotsku změnu v podobě sice jednobarevné, ale menšinové vlády vítězné SNP, vedené zkušeným skotským politikem Alexem Salmondem (podrobně k výsledkům jednotlivých voleb a utváření vlád (Crawford 2010, s. 92–95; The Scottish Parliament 2011). Poslední volby konané 5. května roku 2011 lze svým způsobem označit za přelomové. Jejich průběhu, výsledkům a (dosavadním) důsledkům se budeme blíže věnovat v tomto článku.

Skotský stranický systém

I když se vytvoření regionální institucionálně správní roviny a s ní související regionální stranické soutěže datuje jednoznačně na konec devadesátých let, v určitém smyslu můžeme v případě skotského stranického systému hovořit o kontinuitě z období před rokem 1998. Na podporu tohoto tvrzení lze uvést dva základní argumenty: Už před rokem 1999 bylo možné hovořit o skotské stranické politice (Strmiska 2005, s. 102–103; Strmiska, 1998, s. 135–138), jinými slovy pro oblast Skotska byly dlouhodobě charakteristické v celonárodním kontextu odlišné volební výsledky (v posledních desetiletích především nadprůměrné výsledky liberálních demokratů a SNP, silnější pozice labouristů a naopak slabé výsledky konzervativců), odlišná volební témata (silnější štepící linie centrum – periferie) a specifická dynamika vztahů mezi celostátními politickými stranami na regionální úrovni (Hopkin a Bradbury, 2005).

Za druhé, vytvoření Skotského parlamentu nevedlo ke vzniku žádné nové relevantní politické strany a všechny subjekty, které získaly zastoupení v Holyroodu, měly historii delší než samotný parlament. Relevantní hráče skotského stranického systému tak lze rozdělit do dvou skupin, na sa-

mostatné strany a na pobočky celostátních stran. První skupinu tvoří Skotská národní strana, strana s jednoznačnou regionální identitou, která na celostátní úrovni přes zisk mandátů nedosahuje až na historické výjimky relevance (srov. Strmiska, 2005, s. 104), ale na regionální úrovni je stále silnějším, resp. momentálně jednoznačně nejsilnějším aktérem. Další samostatnou stranou jsou skotští zelení SGP, kteří ovšem nedosahují relevance ani na regionální úrovni. Zvláštní postavení má v této skupině SLD, která je samostatnou „skotskou“ stranou, ovšem je se svým velšským a anglickým protějškem sdružená do organizačně poměrně komplikované „britské“ federace. Zatímco volební podpora SLD ve skotských volbách poslední dobou výrazně klesá, ve volbách do Westminsteru se liberálním demokratům zatím ve Skotsku daří držet svou silnou pozici (přehled volebních výsledků viz např. *Parties & Elections in Europe*; BBC News: Scotland Politics).

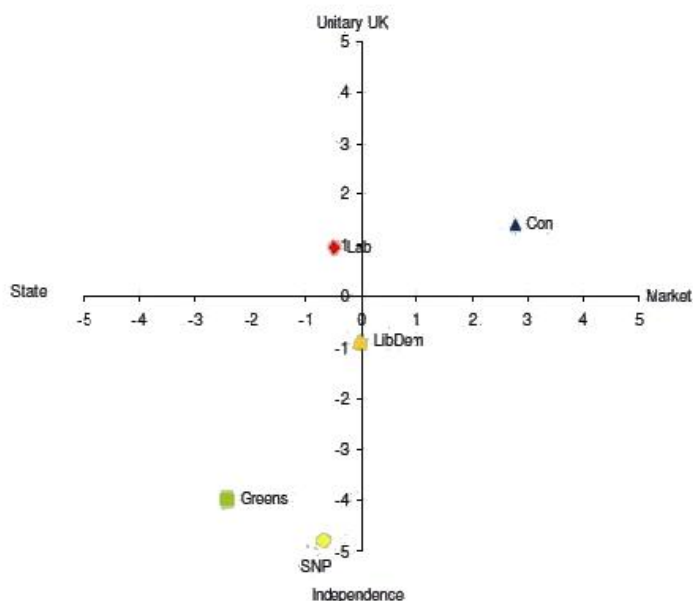
Dalšími subjekty zastoupenými v Holyroodu jsou celostátní strany, vstupující do skotských voleb pod hlavičkami svých regionálních poboček. Ačkoli tedy formálně ve skotských volbách kandidují *Labour Party* a *Conservative Party*, skotští voliči jsou konfrontováni se *Scottish Labour*, resp. *The Scottish Labour Party* (SLP) a *Scottish Conservatives*, resp. *The Scottish Conservative & Unionist Party* (SCUP). Tyto formace jsou vlastně pouze účetními jednotkami svých mateřských (celostátních) stran a z formálního hlediska se tedy jedná o klasické regionální pobočky. Ve faktické rovině ovšem jednoznačně zařazení obou stran/poboček komplikuje jejich regionální profilace či identita, která je sice u SLP silnější než u SCUP, ale patrná je u obou stran (viz např. internetové prezentace obou stran). Slabé volební výsledky SCUP ve Skotsku jak ve westminsterských, tak holyroodských volbách byly přičítány právě neschopnosti „strany“ prezentovat se jako skotský subjekt a vedly k dílčí emancipaci skotské části strany jak organizačně (zmenšení vlivu Westminsteru na výběr stranických elit), tak programově (SCUP např. na rozdíl od SC po určitou dobu obhajovala zrušení školného) (Seawright, 2004).

Navzdory podobnosti a úzkým vztahům mezi aktéry na regionální a národní úrovni je skotský stranický systém z hlediska pozicí a interakcí stran i logiky utváření vlád zřetelně odlišný od skotského stranického subsystému pro volby do Westminsteru (tzv. *scottish section*) (Masseti, 2008). Vysvětlení této odlišnosti můžeme hledat ve dvou rovinách. První z nich představuje rozdílná podoba volebního systému (podrobně níže), jehož větší proporcionalita se projevuje mimo jiné lepší pozicí menších stran oproti systému relativní většiny užívanému na celostátní úrovni. Důsledkem je např. parlamentní reprezentace Skotských zelených a po určitou dobu i Skotských socialistů (kteří ovšem po rozštěpení strany na dvě frakce v roce 2007 parlamentní zastoupení ztratili) a především výrazně menší pravděpodobnosti zisku absolutní většiny mandátů.

Druhou rovinou je odlišný charakter voleb, resp. voleného legislativního tělesa. Skotské volby vykazují některé znaky druhořadých voleb (jakkoli problematický je tento koncept sám o sobě), především odlišné chování voličů ve srovnání s celostátními parlamentními volbami a nižší volební účast (Herbert et al., 2011; Johns, 2008). Na druhou stranu ovšem ve volbách hrají klíčovou roli regionální, nikoli celostátní témata a jednoznačně nejde potvrdit ani předpoklad nižších zisků strany vládnoucí na celostátní úrovni (Johns, 2008; Liñeira, 2011). I když se předvolební kampaně většiny stran soustředí primárně na „skotská“ témata, tedy jednotlivé politiky v kompetenci Holyroodu, do výsledků voleb se promítá i dění na celostátní úrovni. Například vítězství SNP v roce 2007 je interpretováno i jako důsledek nepopularity labouristů a v té době vládnoucí westminsterské vlády (Keating, 2011).

Stranickou soutěž zve Skotsku navíc strukturuje na celostátní rovině marginální štěpící linie centrum – periferie, resp. unionismus – nezávislost. Ta je sice typická pro skotskou politiku, ale přitom ji nelze označit za čistě skotské téma, protože má zásadní dopad na ústavní uspořádání celého Spojeného království. Nejvýraznějším projevem této štěpící linie je – kromě samotné existence Skotského parlamentu – silná pozice nacionalistické SNP. Komplexnost propojení celostátní a regionální úrovně se projevila už v okolnostech samotného ustanovení Skotského parlamentu a skotské vlády, které bylo výsledkem nejen národního emancipačního hnutí, ale také nesouhlasu s neo-liberální politikou Thatcher/Majorovské éry a s tím souvisejícím demokratickým deficitem.¹ Keating (2011, s. 8) tento proces charakterizuje jako rekonstrukci silné skotské identity na základě sociálních a ekonomických

¹Konzervativce volil jen velmi malý podíl skotských voličů, kteří se přesto museli smířit s dlouhým obdobím konzervativní vlády. Tato nespokojenost přispěla k tlaku na získání autonomie či nezávislosti Skotska (Keating, 2011; Seawright, 2004).

Obrázek 1: Ideological distance among Scottish parties (Masseti, 2008)

otázek.² Pozici relevantních stran vzhledem ke dvěma hlavním štěpícím liniím strukturujícím skotský stranický systém zobrazuje obrázek 1.

Volební systém

Základní rysy volebního systému do Skotského parlamentu definuje přímo Skotský zákon (Scotland Act, 2009), konkrétní detaily jsou specifikovány další legislativou (přehled viz (Boundary Commission for Scotland, 2010). Od vytvoření Skotského parlamentu bylo největší změnou přijetí tzv. *Act of the Parliament of the United Kingdom*, který novelizoval Skotský zákon. Tato novela zrušila navázání volebních obvodů ve skotských parlamentních volbách na volební obvody westminsterských voleb. Rozložení obvodů je nyní periodicky zkoumáno a upravováno zvláštní komisí *Boundary Commission for Scotland* (naposledy v roce 2010).

Pro volby do 129členného Skotského parlamentu je využíván systém dodatečných členů (*Additional Member System*, AMS), kombinující většinový pluralitní (též *First Past the Post* a *Simple Majority System*) systém v jednotlivých obvodech s rozdělováním doplňkových mandátů na regionální úrovni. V obvodech je tak rozdělováno 73 mandátů, na regionální úrovni dalších 56 doplňkových členů (po sedmi kandidátech v každém z osmi regionů). Každý volič tak disponuje dvěma hlasy, z nichž jeden dává kandidátu ve svém obvodu a druhý kandidátní listině (s jedním až 12 členy) ve svém regionu. Mandáty jsou nejprve přiděleny v rámci obvodů a až poté v rámci regionů, přičemž regionální mandát přirozeně nemůže získat kandidát již zvolený v rámci obvodu. Rozdělení křesel v regionu předchází určení tzv. regionálního volebního čísla pro každou z kandidátních listin. Pro stranu se toto číslo získá vydělením celkového počtu jí odevzdaných hlasů počtem mandátů, které získali její kandidáti ve většinové části voleb, plus jedna.

$$\frac{H_s}{M_s + 1}$$

²Silná národní identita ovšem automaticky neznamená podporu nezávislosti. Výzkum agentury SSAS (2005) v roce 2005 zjišťoval vztah mezi národní identitou (pouze skotská, spíše skotská, stejně skotská jako britská, spíše britská, pouze britská) a podporou nezávislosti. Výsledky ukázaly, že pouze polovina respondentů deklarujících pouze skotskou identitu podporovala nezávislost, stejně jako pětina těch, kteří se cítili pouze Brity.

Regionální volební číslo individuálního kandidáta se rovná počtu všech hlasů, které mu byly odevzdány ve všech obvodech regionu, v němž kandiduje. V každém skrutiniu získá mandát ta kandidátní listina, která má nejvyšší regionální volební číslo. V případě rovnosti dvou volebních čísel získávají mandát obě strany/kandidáti). Uvolněná křesla obvodních členů jsou obsazována doplňovacími volbami, uvolněné regionální mandáty kandidátem na nejvyšším nezvoleném místě kandidátní listiny³. Přírozený práh pro získání regionálního mandátu se pohybuje kolem 5–6 % (Masseti 2008, s. 9).

Aktivní i pasivní volební právo mají občané Spojeného království, Commonwealthu či Evropské unie od 18 let s trvalým pobytem ve Skotsku. Pasivního volebního práva jsou ovšem zbaveny např. osoby v bankrotu, členové státní správy, armády či policejních složek, vězni vykonávající rozsudek delší jednoho roku atd. (podrobně viz The Electoral Commission, 2011). Kandidát, který se uchází o křeslo v rámci obvodu, může být zároveň uveden na regionální kandidátce téhož regionu do něž spadá příslušný obvod, za předpokladu, že na obvodní i regionální úrovni kandiduje za tutéž stranu. V obou složkách je umožněna kandidatura nezávislých kandidátů. Volební období stanovené Skotským zákonem je čtyřleté, parlament zvolený v roce 2011 ovšem bude rozpuštěn až po pěti letech, aby se předešlo kolizi skotských a celostátních voleb⁴.

Volební systém do Skotského parlamentu byl a je terčem časté kritiky. Kritizována je např. větší pravděpodobnost (z pohledů kritiků nežádoucích) koaličních a minoritních vlád či vytváření dvou „tříd“ poslanců (z obvodů a regionů), z nichž jedni mají bližší vztah ke svému obvodu a druzí ke straně (srov. Lundberg, 2005, s. 60)⁵. Do určité míry tak debata o AMS rezonuje s diskuzemi o změnách volebního systému do westminsterského parlamentu (srov. Paterson, 2001, s. 66–83).

Vývoj po roce 2007

Jak jsem již zmínila výše, volby v roce 2007 byly z hlediska formování skotského stranického systému svým způsobem přelomové. Vítěznou stranou se poprvé stala SNP, která získala 47 ze 129 křesel (oproti 27 z posledních voleb). Jen těsně na druhém místě skončil další velký hráč skotské politické scény, labouristé, kteří získali 46 mandátů (o čtyři méně než v roce 2003). Stranické spektrum opět doplnili dva menší aktéři, konzervativci se 17 křesly a předchozí koaliční partneři labouristů, liberální demokraté, se 16 mandáty. Na hranici relevance se po roce 2007 ocitli zelení s dvěma poslanci. Poslední parlamentní křeslo obsadila stejně jako v roce 2003 nezávislá kandidátka Margo MacDonald⁶.

Vítězná SNP nebyla schopná najít partnery pro vytvoření koaliční vlády (srov. Cairney, 2010, s. 1 až 2), podařilo se jí ale vyjednat pasivní podporu konzervativců a liberálních demokratů, kteří při volbě předsedy SNP Alexe Salmonda coby skotského prvního ministra (předsedy vlády)⁷ odešli ze sálu, a umožnili tím vytvoření menšinové vlády SNP s externí podporou zelených (Masseti, 2008, s. 16). SNP se tak poprvé v historii stala vládnoucí stranou, byť jen na regionální úrovni. Její pozice ovšem zpočátku nebyla jednoduchá. Menšinová vláda byla kritizována jako nestabilní, neschopná prosadit svůj program nebo naopak jako nereprezentativní, protože jedna z jejích programových priorit (dosažení nezávislosti) měla mezi skotskou veřejností nízkou podporu (blíže Carney, 2010). Ministři byli nuceni při prosazování legislativy spolupracovat s opozičními poslanci a také opustit některé ze svých programových priorit, zejména vyhlášení referenda o nezávislosti (Traxler, 1998). Strana byla také konfrontována s nutností řešit problematiku ekonomickou a fiskální situaci Skotska a vyrovnávat se s dopady světové finanční krize, nesla tedy jako jediný subjekt politickou odpovědnost za některá nepopulární opatření.

Pozice SNP před dalšími skotskými volbami se proto nezdála příliš silná. Pozitivně pro stranu zpočátku nevyznívaly ani předvolební průzkumy (viz dále), ani výsledky westminsterských voleb v květnu 2010. Výsledky ve Skotsku ukázaly zcela odlišné trendy od Anglie a Walesu (Herbert et al., 2011, s. 14).

³Pokud žádný další nezvolený kandidát na listině není, zůstává místo neobsazené.

⁴Důvodem je změna na celostátní úrovni, kde zákon (Fixed-term Parliaments Act., 2011) nově stanovil fixní pětiletý mandát westminsterského parlamentu s pevně daným datem příštích voleb, čímž premiérovi odejmul právo vypsat volby kdykoli v rozmezí pěti let od posledních voleb.

⁵V politické debatě je skutečně běžné rozlišovat mezi členy z obvodů a z regionů (viz např. BBC, 20. 5. 2011).

⁶Bývalá členka SNP byla zvolena jako regionální poslankyně za region Lothians.

⁷Proces volby „prvního ministra“ je obdobou procesu vyjádření důvěry vládě.

Mimořádný úspěch ve srovnání se zbytkem Spojeného království zaznamenali labouristé s 41 mandáty, kteří ve Skotsku výrazně navýšili podíl hlasů a jako jediná strana získali více „skotských“ mandátů než v předchozích volbách (byť šlo pouze o jeden mandát navíc). Ostatní strany zůstaly na počtu mandátů z předchozích voleb. SNP udržela svých šest mandátů a liberální demokraté potvrdili, že sever Skotska patří mezi jejich tradiční bašty a získali zde 11 ze svých 57 mandátů. Konzervativní strana ve Skotsku získala 16,7 % hlasů, které ovšem většinový volební systém transformoval pouze do jednoho mandátu. Jednoznačné vítězství labouristů, kteří navíc na celonárodní úrovni zůstali v opozici vůči ve Skotsku nepopulární koalici vládě konzervativců a liberálních demokratů zdánlivě SLP postavilo do mimořádně výhodné pozice pro dosažení úspěchu ve skotských volbách o rok později. Výsledky voleb v roce 2011 ovšem potvrdily zkušenosti z předchozích voleb do Holyroodu, které ukazují, že i když celostátní politika ovlivňuje výsledky skotských parlamentních voleb, chování skotských voličů ve volbách do Holyroodu a Westminsteru je velmi odlišné (Masseti, 2008).

Předvolební kampaň

Předvolební průzkumy ještě dva měsíce před volbami předvíдалy jednoznačné vítězství ve Skotsku populárních labouristů, čtyři týdny před volbami ale začaly stabilně stoupat preference vládní SNP, která během dubna nahradila *labour* v roli favorita voleb (přehled viz Herbert et al., 2011, s. 18–20). Za úspěchem SNP pravděpodobně stála promyšlená volební kampaň, která akcentovala *policy* otázky a výsledky dosavadního vládního působení strany oproti otázce budoucího ústavního uspořádání (Herbert et al., 2011, s. 37). Tento přístup částečně neutralizoval fakt, že vlajkové téma SNP – vyhlášení nezávislosti Skotska – bylo obzvláště v době evropské finanční krize ve Skotsku poměrně nepopulární. V době před volbami vznik samostatného Skotska podporovala jen cca čtvrtina voličů (Bagehot, 6. 5. 2011). Přislíbení vyhlášení referenda, které by vzhledem k relativně nízké podpoře nezávislost zřejmě nevyústilo v samostatné Skotsko, také mohlo ze SNP učinit „bezpečnou“ volbu pro voliče, kteří byli spokojeni s jejím vládním působením a politickým programem, ale nestáli o nezávislost.

V kontrastu s úspěšnou kampaní SNP stála naopak všeobecně kritizovaná kampaň labouristů (Bagehot, 6. 5. 2011; Johnson, Hutchison a Cochrane, 2011). Labouristé vsadili v rámci předvolební kampaně na témata z celostátní úrovně, především na vymezení se vůči ve Skotsku nepříliš populární koalici vládě Camerona a Clegga. SLP se tak neúspěšně pokusila zopakovat úspěch z předchozích westminsterských voleb, kdy ve Skotsku získala 42 % hlasů (Herbert et al., 2011, s. 37). (V tomto ohledu se ovšem volby odchýlily od předpokladů vyvozených z konceptu druhořadých voleb, protože labouristům se nepodařilo z regionálních voleb udělat referendum o popularitě celostátní vlády). Jako nešťastná se také ukázala volba lídra skotských labouristů, „sterilního“ Iana Graye, který nemohl obstát ve střetech s charismatickým Salmondem (Brenton, 21. 4. 2011).

Mezi další volební témata patřilo zrušení školného na univerzitách (prosazované všemi stranami kromě SCP), otázka dalšího vývoje ústavního uspořádání (žádná ze stran nezastávala zachování statu quo, jejich představy o dalším vývoje se ale výrazně lišily), problematika obnovitelné energie, zdravotnictví, místní daně či organizace policejních složek (podrobný přehled témat a postojů stran viz (Herbert et al., 2011, s. 7–17).

Analýza výsledků voleb do Skotského parlamentu v roce 2011

Jednoznačným vítězem voleb a zároveň první stranou, která v Holyroodu získala absolutní většinu mandátů, se stala SNP v čele s Alexem Salmondem. Navzdory volebnímu systému, pro nějž rozhodně není charakteristická produkce absolutních většin v legislativních tělesech (White, 2011), získala Skotská národní strana 69 křesel (53 %) ze 129. Na druhém místě skončili s velkým odstupem labouristé, následovaní konzervativci a liberálními demokraty, jejichž volební výsledky vykazaly oproti posledním volbám jednoznačně největší propad. Základní přehled výsledků shrnuje tabulka 1.

Tabulka 1: Srovnání výsledků voleb 2007 a 2011 dle stran (The Scottish Parliament, 2011)

Strana	Průměrný podíl hlasů v obvodu	Mandáty v obvodu	Změna oproti 2007	Průměrný podíl hlasů v regionu	Mandáty v regionu	Změna oproti 2007	Mandáty celkem	Podíl mandátů	Změna oproti 2007
SNP	45,45 %	53	32	44,00 %	16	−9	69	53,49 %	23
SLP	31,70 %	15	−20	26,30 %	22	13	37	28,68 %	−7
SC	13,90 %	3	−3	12,40 %	12	−2	15	11,62 %	−5
SLD	7,90 %	2	−9	5,20 %	3	−3	5	3,88 %	−12
SGP	0,00 %	0	0	4,40 %	2	0	2	1,55 %	0
Ostatní	1,10 %	0	0	7,30 %	1	0	1	0,78 %	0

Pomineme-li celkové výsledky, pak nejvýraznější dílčí změnou oproti minulým volbám je skokový nárůst mandátů, které SNP získala v jednotlivých obvodech, pouze mírně kompenzovaný ztrátou devíti mandátů v regionu. Tuto změnu ovšem není možné interpretovat jako důsledek zlepšení „nabídky“ obvodních kandidátů, protože nárůst popularity SNP se projevil jak v obvodech, tak v regionech, přičemž volební účast zůstala v roce 2011 prakticky stejná jako v minulých volbách (v obvodech 51,74 % v roce 2007 a 50,4 % v roce 2011). Změny v poměru mandátů získaných v obvodech a regionech jsou spíše důsledkem nastavení volebního systému. Projevil se zde kompenzační efekt AMS, který ovšem v tomto případě nebyl natolik silný, aby zamezil jednobarevné absolutní většině. Jak vidíme v tabulce 1, i AMS produkuje poměrně nereprezentativní výsledky, které v roce 2011 vedly k nadreprezentaci SNP (44 % hlasů proměněných ve více než 53 % mandátů). Poprvé od roku 1999 také v tomto smyslu došlo k prohození rolí SNP a labouristů, když SNP získala více mandátů v obvodech než v regionech a labouristé naopak poprvé do Holyroodu vyslali více zástupců z regionů než z obvodů (Herbert et al., 2011, s. 35).

Tabulka 2: Procentuální podíl hlasů v obvodech a regionech dle obvodů (The Scottish Parliament, 2011)

Region	Hlasy v obvodech agregované na region					Hlasy v regionu				
	SNP	SLP	SC	SLD	SGP	SNP	SLP	SC	SLD	SGP
Central Scotland	48,00	42,00	7,00	2,00	0,00	46,40	35,30	6,40	1,40	2,40
Glasgow	45,00	44,00	7,00	4,00	0,00	39,80	35,00	6,10	2,50	6,00
Highlands and Islands	49,00	16,00	12,00	18,00	0,00	47,50	14,50	11,60	12,10	5,10
Lothian	41,00	33,00	13,00	11,00	0,00	39,20	24,90	11,70	5,50	7,60
Mid Scotland and Fife	47,00	28,00	15,00	9,00	0,00	45,20	25,00	14,10	5,90	4,20
North East Scotland	55,00	19,00	15,00	10,00	0,00	52,70	16,40	14,10	6,80	3,90
South of Scotland	39,00	29,00	24,00	7,00	0,00	41,00	25,30	19,50	5,40	3,10
West of Scotland	41,00	40,00	14,00	4,00	0,00	41,50	32,80	12,70	3,20	3,00

Pohled na tabulky 2 a 3 ukazuje, že SNP dosáhla ze všech stran nejvyrovnanějších výsledků v jednotlivých obvodech, ať už se podíváme na hlasy v obvodech agregované na úroveň regionu, nebo hlasy v regionu. Nejúspěšnějším regionem SNP se stal North East Scotland, přímořský region⁸ kolem Aberdeenu, třetího největšího města ve Skotsku. Jedná se o relativně průmyslovou oblast s (na skotské poměry) vysokou hustotou populace a nadprůměrnou HDP *per capita*⁹ nejen v rámci Skotska, ale i VB a EU. Relativně vysoká hustota populace a vysoké HDP na osobu jsou charakteristické i pro rozlohou malý vnitrozemský region Central Scotland, kde SNP také dosáhla nadprůměrných výsledků. Na

⁸Volební regiony neodpovídají samosprávných jednotkám, charakteristiku regionů lze brát pouze orientačně.

⁹Údaje o hustotě populace v této pasáži vychází z Transport Scotland, 2011, údaje o HDP ze zdroje Eurostat 2008.

Tabulka 3: Mandáty v obvodech a regionech dle obvodů (The Scottish Parliament, 2011)

Region/mandáty	Mandáty v obvodech					Mandáty v regionu				
	SNP	SLP	SC	SLD	SGP	SNP	SLP	SC	SLD	SGP
Central Scotland/16	6	3	0	0	0	3	3	1	0	0
Glasgow/16	5	4	0	0	0	2	3	1	0	1
Highlands and Islands/15	6	0	0	2	0	3	2	2	0	0
Lothian/16*	8	1	0	0	0	0	3	2	0	1
Mid Scotland and Fife/16	8	1	0	0	0	1	3	2	1	0
North East Scotland/17	10	0	0	0	0	1	3	2	1	0
South of Scotland/16	4	2	3	0	0	4	2	0	1	0
West of Scotland/17	6	4	0	0	0	2	3	2	0	0

*) Strany uvedené v tabulce dohromady získaly 15 mandátů, poslední regionální mandát získala nezávislá kandidátka Margo MacDonald.

druhou stranu nadprůměrné byly výsledky strany i v geograficky největším skotském volebním regionu Highlands and Islands, zahrnující horské oblasti a ostrovy, které naopak patří mezi „nejchudší“¹⁰ a nejméně obydlené oblasti Skotska (a Velké Británie).

Volební výsledky skotských labouristů byly mezi jednotlivými regiony mnohem méně vyrovnané než v případě SNP: ve třech regionech strana dosáhla výrazně nadprůměrných výsledků v obvodech i regionech, ve dvou regionech zase byly její volební zisky výrazně slabší, opět jak ve většinové, tak kompenzační složce voleb. Nadprůměrných výsledků labouristé dosáhly ve třech regionech metropolitního pásu, Glasgow, Central Scotland a West of Scotland (mírně nadprůměrný byl i její výsledek v čtvrtém „metropolitním“ regionu Lothian), naopak nejnižší výsledky měli v obou nejsevernějších regionech. Zdaleka největší variabilitu výsledků mezi regiony nacházíme u SLD, především pokud jde o hlasy v obvodech agregovaných na úroveň regionů, kde mezi neúspěšnějším regionem Highlands and Islands a nejméně úspěšným Central Scotland je rozdíl 16 procentních bodů. Liberální demokraté byli úspěšní jak ve dvou „nejbohatších“ a hustě zalidněných regionech, tak v nejchudším a nejrozsáhlejším regionu s relativně malou populací. Při pohledu na volební výsledky v jednotlivých regionech je zřejmé, že hustota populace, HDP na osobu ani geografická poloha nejsou klíčem k interpretaci výsledků SLD v posledních volbách. Také mezi výsledky konzervativců nacházíme velké rozdíly. Nejhorší výsledky dosáhla strana v obou vnitrozemských regionech metropolitního pásu, naopak její baštou je jednoznačně nejnižší region South of Scotland. Zelení dosáhly nadprůměrných výsledků v „nejbohatším“ regionu Lothian, zatímco v sousedním metropolitním regionu Central Scotland zaznamenali nejmenší volební zisky. Dobře si vedly v bohatém a průmyslovém Glasgow, stejně jako v rurálním regionu Highlands and Islands.

Zajímavý je i rozdíl mezi podporou jednotlivých stran v obvodech a regionech. Nepočítáme-li zelené, kteří nestavěli kandidáty v obvodech, pak mezi v parlamentu zastoupenými stranami byl jednoznačně největší rozdíl mezi volebními zisky v obvodech (agregovanými na úroveň regionů) a regionech v případě labouristů. Průměrný rozdíl mezi podílem hlasů v obvodech a regionech zde dosahuje 5,26 procentních bodů. Naopak velmi malé rozdíly jsou zaznamenány v případě SC a SNP (1,35, resp. 1,46 procentních bodů), zatímco rozdíly zisků SLD dosáhly 2,78 procentních bodů.

Pro doplnění uvádím ještě tabulka 4, shrnující výsledky korelační analýzy výsledků jednotlivých stran v regionální části voleb rozdělených na úroveň obvodů a volební účasti.¹¹

¹⁰S výjimkou Shetlandských, v jejichž blízkosti se těží ropa, a Orkneyských ostrovů s rozvinutým efektivním zemědělstvím, které mají vyšší HDP *per capita* než zbytek volebního regionu.

¹¹Regionální část voleb využíváme proto, abychom mohly do analýzy zahrnout i SGP, která v obvodech nekandidovala, ale získala zastoupení v regionální části voleb. Výsledky voleb na úrovni nižších jednotek než obvody nejsou veřejně dostupné a skotské volební obvody jsou vytvářeny specificky pro volby do Skotského parlamentu. Bohužel tedy není možné provést

Tabulka 4: Souvislost mezi volebními výsledky stran a účastí (The Scottish Parliament, 2011)

	SLP	SNP	SLD	SC	SGP	UCAST
SLP	1,000	-0,223	-0,652	-0,600	-0,330	-0,412
SNP	-0,223	1,000	-0,303	-0,100	-0,463	0,014
SLD	-0,652	-0,303	1,000	0,185	0,371	0,231
SC	-0,600	-0,100	0,185	1,000	0,084	0,566
SGP	-0,330	-0,463	0,371	0,084	1,000	-0,007
UCAST	-0,412	0,014	0,231	0,566	-0,007	1,000

Pearson Correlation, listwise, N = 73.

Relevantní souvislosti mezi volebním výsledkem a volební účastí nacházíme pouze u SCP, která dosahovala lepších výsledků v obvodech s vyšší účastí a v případě SLP, kde tomu bylo naopak. Hodnoty korelačních koeficientů dále ukazují, že v obvodech s lepšími výsledky labouristů dosahovaly horší výsledky SLD a SC (a vice versa), a také SGP a SNP, u kterých je ale souvislost již poměrně nízká. Za pozornost stojí také střední negativní souvislost mezi výsledky zelených a skotských nacionalistů a naopak pozitivní souvislost mezi výsledky SGP a SLD. Pochopitelně vypovídací hodnota korelační analýzy výsledků jedné voleb není vysoká. Výsledky můžeme brát pouze jako naznačení možných trendů, kterými by mohla být např. stabilita a disciplinovanost členské základny konzervativců (s klesající účastí stoupá procento pro ně odevzdaných hlasů) či existence liberálních obvodů, v nichž dosahují lepších volebních výsledků jak zelení, tak liberální demokraté.

Povolební vývoj

Formování skotské exekutivy představovalo vzhledem k volebním výsledkům velmi jednoduchý proces: Prvním ministrem se stal matador skotské politiky, vůdce SNP a dosavadní premiér Alex Salmond, který jmenoval z členů SNP první skotskou většinovou jednobarevnou vládu, složenou převážně z již sloužících ministrů. Od ustanovení nové vlády do napsání tohoto článku uplynul zatím pouhý půlrok, přesto je jasné, že skotští nacionalisté plně využívají pohodlné legislativní většiny k prosazování svého volebního programu. Parlamentu již bylo předloženo, případně je připraveno k předložení 15 nových legislativních návrhů, mimo jiné zahrnujících vytvoření jednotné skotské policejní složky a zavedení minimální ceny alkoholu (Barr, 14. 9. 2011). Situace nové vlády ovšem není úplně jednoduchá, protože se stále musí vyrovnávat s finančními tlaky a sníženým rozpočtem. Jednobarevná vláda by se tak v budoucnu paradoxně mohla stát nevýhodou, bude-li SNP donucena přistoupit k nepopulárním reformám, za které bude muset převzít sama politickou odpovědnost.

Asi nejzajímavějším problémem zůstává vztah nové skotské vlády ke Spojenému království. V souladu s dlouhodobým programem strany, kterým je dosažení nezávislosti, se politika SNP stále výrazněji vymezuje vůči politice Westminsteru¹². Aktuální se stává otázka samostatného Skotska, resp. vyhlášení referenda o skotské nezávislosti. Nemusí se jednat nutně o vytvoření zcela samostatného státu, ve hře jsou i tzv. varianty „*devo max*“ či „*independence lite*“, tedy radikální posílení devoluce, které by Edinbourghu kompletně světilo správu veřejných financí a na úrovni Velké Británie by zůstala pouze zahraniční politika a obrana (Kettle, 20. 10. 2011).

Zatímco v době voleb nebyla podpora nezávislosti mezi skotskými občany vysoká, poslední dobou roste (srov. Delacourt, 7. 9. 2011; TNS-BMRB, 2. 9. 2011). Poslední návrhy hovoří o konání mnohokrát odkládaného referenda o skotské nezávislosti v letech 2014–2015, je tedy zřejmé, že SNP doufá v pokračování trendu rostoucí podpory skotské nezávislosti. Dlouhodobým cílem SNP je dosažení plně

korelační analýzu volebních výsledků se sociodemografickými a socioekonomickými ukazateli, případně zjistit souvislosti mezi volebními výsledky stran ve westminsterských a holyroodských volbách.

¹²Výrazným rozdílem je např. přístup ke státnímu rozpočtu: zatímco národní vláda prosazuje škrty ve veřejných výdajích, SNP se chce naopak soustředit na podporu vzdělávání a vytváření nových míst (Delacourt, 7. 9. 2011).

nezávislosti Skotska, sázka na tuto jedinou kartu ale i přes rostoucí podporu veřejnosti představuje velmi rizikový podnik. Na poslední stranické konferenci v říjnu 2011 proto Salmond připustil i variantu „*independence lite*“ (Kettle, 20. 10. 2011), která by pro SNP představovala druhou nejlepší možnost a umožnila jí zachovat si tvář v případě, kdy by nezávislost neprošla. V současnosti se také zdá, že tato varianta by měla šanci na získání politické podpory většiny ostatních stran (tamtéž). Čtyři roky jsou ovšem dlouhá doba nejen v politice a poslední volby v roce 2011 dokázaly, že skotská politická scéna může produkovat značná překvapení.

Seznam použité literatury

- ARTER, D. (2003): *The Scottish Parliament: A Scandinavian Style Assembly?* London: Frank Cass.
- BAGEHOT. (2011): Scotland: voting to escape austerity, not the United Kingdom? [on-line]. *The Economist*. [vid. 2011-12-22]. Dostupné na <http://www.economist.com/blogs/bagehot/2011/05/scotland>.
- BARR, A. (14. 9. 2011): Scots are 'ready to move on', says First Minister. [on-line]. *The Journal*. [vid. 2011-12-22]. Dostupné na <http://www.journal-online.co.uk/article/7707-scots-are-ready-to-move-on-says-first-minister>.
- BBC. (20. 5. 2011): Salmond completes SNP majority government. [on-line]. *BBC News Scotland*. [vid. 2011-12-22]. Dostupné na <http://www.bbc.co.uk/news/uk-scotland-13468304>.
- BBC News: Scotland Politics*. [on-line]. [vid. 2011-12-22]. Dostupné na http://www.bbc.co.uk/news/scotland/scotland_politics/.
- Boundary Commission for Scotland*. (2010): Report on the First Periodic Review of Scottish Parliament Boundaries. [on-line]. [vid. 2011-12-22]. Dostupné na http://www.bcomm-scotland.gov.uk/1st_holyrood/1st_holyrood.asp.
- BRENTON, H. (21. 4. 2011): State of play: Scottish elections. [on-line]. *Politics.co.uk*. [vid. 2011-12-22]. Dostupné na <http://www.politics.co.uk/comment-analysis/2011/4/21/state-of-play-scottish-elections>.
- CAIRNEY, P. (2010): *Coalition and Minority Government in Scotland*. [on-line]. Paper presented at the British and Comparative Territorial Politics Specialist Group Conference 2010, Oxford. [vid. 2011-12-22]. Dostupné na http://www.psa.ac.uk/spgrp/4/2010/Ppr/BaCTPSGC2_CairneyPaul_Paul%20Cairney%20PSA%202010%20Coalition%20and%20Minority%20Government%20in%20Scotland.pdf.
- CRAWFORD, B. (2010): Ten Years of Devolution. *Parliamentary Affairs*. Roč. 63, č. 1, s. 89–97.
- DEACON, R., SANDRY, A. (2007): *Devolution in the United Kingdom*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- DELACOURT, S. (7. 9. 2011): Scotland eyes different road to recovery. [on-line]. *The Star*. [vid. 2011-12-22]. Dostupné na http://www.psa.ac.uk/spgrp/4/2010/Ppr/BaCTPSGC2_CairneyPaul_Paul%20Cairney%20PS.
- Eurostat*. (2008): Gross Domestic Product (GDP) per Inhabitant. [on-line]. [vid. 2011-12-22]. Dostupné na http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/images/8/8a/Gross_domestic_product_%28GDP%29_per_inhabitant%2C_in_purchasing_power_standard_%28PPS%29%2C_by_NUTS_2.PNG.
- Fixed-term Parliaments Act*. [on-line]. (2011) [vid. 2011-12-22]. Dostupné na <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2011/14/contents/enacted>.
- HERBERT, S. et al. (2011): *SPICe Briefing: Election 2011 The Scottish Parliament*. [on-line]. [vid. 2011-12-22]. Dostupné na http://www.scottish.parliament.uk/ResearchBriefingsAndFactsheets/S4/SB_11-29.pdf.

- HOPKIN, J., BRADBURY, J. (2005): *British Parties and Multi-Level Politics, Devolution in the United Kingdom: State and Citizenship in Transition*. Edinburgh, 21. 5. 2005, s. 20.
- JOHNS, R. (2008): *Credit where it's due? Valence politics, attributions of responsibility, and multi-level elections, 'Parties and Leaders: Responsibility and Influence' at the Annual Meeting of the American Political Science Association*. August 2008, s. 28–31. Boston: MA.
- JOHNSON, S., HUTCHISON, P., COCHRANE, A. (2011): Scottish Election 2011: 'feeble' Labour campaign all but hands victory to Alex Salmond, says Annabel Goldie. *The Telegraph*. [on-line]. [vid. 2011-12-22]. Dostupné na <http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/scotland/scottish-politics/8493838/Scottish-Election-2011-feeble-Labour-campaign-all-but-hands-victory-to-Alex-Salmond-says-Annabel-Goldie.html>.
- KEATING, M. (2011): *Scotland and Independence: The Federal Idea, A Quebec Think Tank on Federalism*. [on-line]. [vid. 2011-12-22]. Dostupné na <http://ideefederale.ca/wp/?p=1550&lang=ang>.
- KETTLE, M. (20. 10. 2011): Alex Salmond's opponents are now forced to reinvent themselves. [on-line]. *The Guardian*. [vid. 2011-12-22]. Dostupné na <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2011/oct/20/alex-salmond-opponents-reinvent>.
- LIÑEIRA, R. (2011): *Nation Interest or State-wide Choice? Multi-level Voting in Scotland and Catalonia, Universitat Autònoma de Barcelona, Department of Political Science*. [on-line]. [vid. 2011-12-22]. Dostupné na http://www.pol.ed.ac.uk/__data/assets/file/0014/9410/Lineirapsa.pdf.
- LUNDBERG, T. C. (2005): Second-Class Representatives? Mixed-Member Proportional Representation in Britain. *Parliamentary Affairs*. Roč. 59, č. 1, s. 60–77.
- MASSETTI, E. (2008): *The Scottish and Welsh Party Systems Ten Years after Devolution: Format, Ideological Polarization and Structure of Competition*. Brighton: Sussex European Institute.
- MITCHELL, J. (1999): The Creation of the Scottish Parliament: Journey without End. *Parliamentary Affairs*. Roč. 52, č. 4, s. 649–665.
- Parties & Elections in Europe*. [on-line]. [vid. 2011-12-22]. Dostupné na <http://www.parties-and-elections.de/>.
- PATERSON, L. (2001): *New Scotland, new politics?* Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Scotland Act*. (2009): Constitutional Law Devolution, Scotland, [on-line]. No. 1380, s. 8. [vid. 2011-12-22]. Dostupné na http://www.legislation.gov.uk/uksi/2009/1380/pdfs/uksi_20091380_en.pdf.
- SEAWRIGHT, D. (2004): *The Scottish Conservative and Unionist Party: 'the lesser spotted Tory'?* University of Leeds. [on-line]. [vid. 2011-12-22]. Dostupné na <http://www.polis.leeds.ac.uk/assets/files/research/working-papers/wp13seawright.pdf>.
- SSAS. (2005): Scottish Social Attitudes Survey, [on-line]. [vid. 2011-12-22]. Dostupné na <http://www.esds.ac.uk/findingData/ssasTitles.asp>.
- STRMISKA, M. (1998): *Regionální strany a stranické systémy. Španělsko, Itálie, Velká Británie a Severní Irsko*. Brno: CDK.
- STRMISKA, M. (2005): *Stranické systémy a víceúrovňové teritoriálně-politické pluralismy – několik poznámek k jejich pojetí a rozboru*. Brno: CDK.
- The Electoral Commission*. (2011): Standing for Scottish Parliamentary election. [on-line]. [vid. 2011-12-22]. Dostupné na <http://www.electoralcommission.org.uk/guidance/resources-for-those-we-regulate/candidates-and-agents/standing-for-Scottish-Parliamentary-elections>.
- The Scottish Labour Party*. [on-line]. [vid. 2011-12-22]. Dostupné na <http://www.scottishlabour.org.uk/>.

- The Scottish Conservative & Unionist Party*. [on-line]. [vid. 2011-12-22]. Dostupné na <http://www.scottishconservatives.com/>.
- The Scottish Parliament*. (8. 6. 1999): Official Report Debate Contributions. [on-line]. [vid. 2011-12-22]. Dostupné na <http://www.scottish.parliament.uk/parliamentarybusiness/28862.aspx?r=4166&i=26609&c=704285&s=>.
- The Scottish Parliament* (2011): 2011 Election results. [on-line]. [vid. 2011-12-22]. Dostupné na <http://www.myendnoteweb.com/EndNoteWeb.html>.
- TNS-BMRB. (2. 9. 2011): Press Release – Poll on Independence in Scotland. [on-line]. [vid. 2011-12-22]. Dostupné na http://www.tns-bmr.co.uk/assets-uploaded/documents/press-release-independence-poll-aug-11_1315215048.pdf.
- Transport Scotland*. (2011): Scottish Planning Assessment. [on-line]. [vid. 2011-12-22]. Dostupné na <http://www.transportscotland.gov.uk/strategy-and-research/publications-and-consultations/j7106v1-03.htm>.
- TRAXLER, F. (1998): Austria: Still the Century of Corporatism? In FERNER, A., HYMAN, R., eds. *Changing Industrial Relations in Europe*. Oxford: Blackwell.
- WHITE, I. (2011): *AV and Electoral Reform: House of Commons Library*. [on-line]. [vid. 2011-12-22]. Dostupné na <http://www.parliament.uk/documents/commons/lib/research/briefings/snpc-05317.pdf>.
- WORMALDOVÁ, J. (2007): *Dějiny Skotska*. Praha: Lidové noviny.